

ภาษาและวรรณกรรม

โวหารและภาพพจน์ในพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว Rhetorical Modes and Figures of Speech in Royal Speech by King Rama VI

รองศาสตราจารย์สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ

ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโวหารและภาพพจน์ในพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จำนวน 143 องค์ ซึ่งปรากฏระหว่าง พ.ศ. 2453-2467 ผลการวิจัยพบว่ามีการใช้โวหาร 4 ประเภท คือ บรรยายโวหาร อธิบายโวหาร เทศนาโวหารและสาธกโวหาร ส่วนภาพพจน์ที่ปรากฏมี 5 ประเภท คือ อุปมา อุปลักษณ์ ปฏิพจน์ สัญลักษณ์และการกล่าวอ้างถึง ทั้งนี้เทศนาโวหารและภาพพจน์แบบอุปมาปรากฏเป็นลักษณะเด่นที่สุด

คำสำคัญ: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชดำรัส พระบรมราโชวาท โวหาร ภาพพจน์

Abstract

This research aims at studying rhetorical modes and figures of speech in 143 royal speech delivered by King Rama VI during 2453-2467 BE. The results of the study reveal that four rhetorical modes were employed namely, descriptive style, expository style, didactive style and allegory style. For figures of speech, five figures of speech were employed namely, simile, metaphor, rhetorical question, symbol and allusion. The most frequent rhetorical modes and figures of speech employed in the speech were didactive style and metaphor.

Keywords: King Rama VI, Rhetorical Modes, Figures of Speech, Royal Speech

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการสถาปนาเป็นพระมหากษัตริย์ เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบสันตติวงศ์เป็นลำดับที่ 6 แห่งมหากษัตริย์บรมราชวงศ์ พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่อันอำนวยประโยชน์สุขแก่พสกนิกรทุกด้านเป็นเนืองนิตย์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

แม้ว่าพระองค์ดำรงสิริราชสมบัติเพียง 15 ปี (พ.ศ. 2453 – 2468) แต่พระราชกรณียกิจของพระองค์ที่ทรงสร้างสรรค์นั้นปรากฏเป็นอันมาก เช่น ด้านการศึกษา ทรงริเริ่มสร้างโรงเรียนแทนการสร้างวัดประจำรัชกาล ทรงยกฐานะโรงเรียนข้าราชการพลเรือนเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้านการเศรษฐกิจ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติคลังออมสิน ด้านคมนาคม ทรงปรับปรุงและขยายงานกิจการรถไฟ ทรงตั้งกรมรถไฟหลวง ด้านศิลปวัฒนธรรม ทรงส่งเสริมและอนุรักษ์ความเป็นไทย ทรงสนับสนุนศิลปะการแสดงโขน ละคร ด้านการต่างประเทศ ทรงมีพระบรมราชโองการประกาศสงครามกับประเทศฝ่ายเยอรมัน เพื่อให้ประเทศไทยเข้าร่วมกับประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร ผลของสงคราม คือ ประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรได้ชัยชนะ ทำให้ประเทศไทยมีโอกาสแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ด้านการแพทย์และสาธารณสุข ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ วชิรพยาบาล สถาน

เสาวภา และการประปากรุงเทพฯ ด้านวรรณกรรม บทพระราชนิพนธ์ของพระองค์มีทุกประเภทตั้งแต่บทโขน ละคร พระราชดํารัส เทศนา นิทาน บทความ กวีนิพนธ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติวรรณคดีสโมสร เพื่อส่งเสริมให้มีการแต่งหนังสือที่มีคุณภาพ จากพระราชกรณียกิจดังกล่าว โดยเฉพาะด้านวรรณกรรม องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) จึงยกย่องพระเกียรติคุณของพระองค์ในฐานะที่ทรงเป็นทั้งนัก ประพันธ์ กวี นักแต่งบทละคร และประชาชนได้ถวายพระราชสมัญญานามว่า “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า”

การศึกษางานประพันธ์ของพระองค์โดยเฉพาะการศึกษาพระราชดํารัสและพระบรมราโชวาทนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านทราบเรื่องราวเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจในวโรกาสต่างๆ และทราบแนวพระราชดำริที่หลากหลาย อีกทั้งได้รับอรรถรสจากภาษาอันมีวรรณศิลป์ในฐานะที่ทรงเป็นกวีอีกด้วย ดังนั้นพระราชดํารัสของพระองค์ที่พระราชทานแก่พสกนิกรจึงเป็นพระบรมราโชวาทอันมีค่าและเป็นมงคลต่อปวงชนชาวไทย

เมื่อศึกษาพระราชดํารัสและพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยเห็นลักษณะโดดเด่นจากการใช้ภาษาอันมีวรรณศิลป์ ได้แก่ เรื่องโวหารและภาพพจน์ซึ่งเป็นภาษาที่ทรงพลังก่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้ฟัง นักปราชญ์ด้านวาทวิทยาชื่อ ลองจินัส (Longinus อ้างถึงใน อรรถวณิช ปิณฑนโรวาท, 2539 : 121-122) ได้กล่าวว่าภาษาที่ใช้กล่าวสุนทรพจน์ควรเป็นภาษาที่งดงาม (Sublime) คือ ภาษาที่ทรงพลัง สละสลวย เกิดจินตนาการ มีความเป็นธรรมชาติไม่ดัดแปลง มีการใช้โวหารและอุปมาอุปไมยที่ผู้ฟังประทับใจ อีกทั้งมีลีลาภาษาที่เรียบเรียงอย่างมีจังหวะจะโคน การใช้ภาพพจน์และโวหารที่หลากหลายอย่างเหมาะสมนั้นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้พูด ชิดาภา สุขพล่า (2577: 109) กล่าวว่าในยุคคลกรโบราณได้แบ่งภาษาเป็น 3 ระดับ คือ 1. ภาษาที่เรียบง่ายธรรมดา (Plain Style) 2. ภาษาที่ขัดเกลา (Moderate Style) 3. ภาษาที่สูงส่ง (Grand Style) โดยภาษาระดับที่ 3 นี้จะเป็นภาษาที่หรูหรา เน้นความงดงามและใช้ภาพพจน์ ดังนั้นการร้อยเรียงภาษาที่ดีสามารถทำให้ผู้ฟังเห็นภาพเสมือนหนึ่งได้สัมผัสหรือมีส่วนร่วมในเรื่องที่ผู้พูดกำลังพูดได้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้ฟังสนใจและตั้งใจฟังด้วย

เมื่อทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่ามีการศึกษาพระราชดํารัสและพระบรมราโชวาทหลายเรื่อง เฉพาะพระราชดํารัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันเท่านั้น เช่น นันทา ขุนภักดี (2530) สุนันท์ อัญชลินกุล (2542) ชมัยกร แสงกระจ่าง (2543) ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2549) และอุภาวัฒน์ นามศิริ (2553) ยังไม่มีผู้ใดทำวิจัยเกี่ยวกับพระราชดํารัสและพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเหตุที่พระองค์ทรงเป็นกวี พระราชดํารัสและพระบรมราโชวาทของพระองค์จึงงดงามด้านการใช้ภาษาเปี่ยมด้วยโวหารและภาพพจน์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงประสงค์จะศึกษาประเด็นดังกล่าว¹

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาโวหารและภาพพจน์ในพระราชดํารัสพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาพระราชดํารัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏระหว่าง พ.ศ.2453-2467 จำนวน 143 องค์

นิยามศัพท์

พระราชดํารัส หมายถึง พระราชดํารัสและพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่บุคคลในงานและโอกาสต่างๆระหว่างปี 2453 – 2467 จำนวน 143 องค์

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “กลวิธีทางภาษาและแนวพระราชดำริจากพระราชดํารัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. เนื่องจากพระราชดำรัสของพระองค์ที่พระราชทานแก่บุคคลต่าง ๆ นั้น มีคุณค่าให้แนวคิด ให้กำลังใจ ทรงอบรม สั่งสอนการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องแก่พสกนิกร ดังนั้นพระราชดำรัสในพระองค์จึงเป็นพระบรมราโชวาทด้วย ผู้วิจัยจึงรวบรวมทั้งพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ พ.ศ. 2453 – 2467 จากเอกสารและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้

1) พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตีพิมพ์ พ.ศ. 2501

2) พระราชดำรัสร้อยครั้ง ตีพิมพ์ พ.ศ. 2529

3) พระบรมราโชวาทกับชาววิทยาลัย ตีพิมพ์ พ.ศ. 2543

4) พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตีพิมพ์ พ.ศ. 2546

ผู้วิจัยเลือกเฉพาะพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่ตีพิมพ์ไม่ซ้ำกันจากเอกสารดังกล่าวจำนวน 143 องค์

2. สืบเสาะเอกสาร งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระมหากษัตริย์ไทย ตลอดจนแนวคิดเกี่ยวกับโวหารและภาพพจน์

3. วิเคราะห์พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวด้านการใช้โวหารและภาพพจน์

4. เรียบเรียงและสรุปผลการวิจัย

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

การศึกษาโวหารและภาพพจน์ในพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ ผู้วิจัยใช้นิยามโวหาร ภาพพจน์และประเภทของภาพพจน์จากพจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม : อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2545) และแนวคิดของชุมสาย สุวรรณชมภู (2556) ส่วนหลักการเขียนประเภทของโวหารใช้แนวคิดของรุ่งฤดี แผลงศร (2557)

ผลการวิจัย

การใช้โวหาร

โวหารเป็นส่วนสำคัญในการสื่อสารที่เป็นทางการ โวหาร คือ ถ้อยคำที่ใช้สื่อสารด้วยการเรียบเรียงอย่างมีวิธีการ มีชั้นเชิงและมีศิลปะเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราว เกิดจินตภาพและความรู้สึกตรงตามที่ต้องการ (ชุมสาย สุวรรณชมภู, 2556 : 60) จากการศึกษาพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทั้ง 143 องค์ พบว่ามีการใช้โวหารทั้งหมด 4 ประเภท ดังนี้

1. **บรรยายโวหาร** คือ โวหารเล่าเรื่อง เป็นการกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกัน โดยใช้ให้เห็นสถานที่เกิดเหตุการณ์ สาเหตุ สภาพแวดล้อมตลอดจนผลของเหตุการณ์นั้นๆ หลักการเขียนบรรยายโวหารมีดังนี้ ผู้เขียนต้องมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องที่เล่าและควรเล่าเรื่องอย่างเป็นกลาง หากเรื่องนั้นเป็นข้อเท็จจริงควรมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือ ควรใช้ภาษาให้สละสลวย เขียนเข้าใจง่าย ตรงประเด็นและเรียบเรียงความคิดให้ต่อเนื่อง จากการศึกษาพระราชดำรัสพบโวหารที่กล่าวถึงกิจการด้านต่างๆ เช่น กิจการของสภาอากาศสยาม พระราชกรณียกิจในการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ อย่าง เรียบง่ายและตรงประเด็น รวมทั้งอ้างอิงตัวเลขทำให้น่าเชื่อถือ ดังตัวอย่าง

“กิจการในฝ่ายนาฬิกาในขวบปีที่แล้ว ตำแหน่งสถานานาฬิกาแห่งสภาอากาศสยาม

ว่างลง โดยที่สมเด็จพระบรมราชชนนีสวรรคตเสียแล้ว สมเด็จพระมาตุจฉาเจ้าได้ทรงรับ

ตำแหน่งที่ว่างนี้ดำเนินการต่อไปตามสมควรแล้ว และมีความยินดีที่จะกล่าวว่าสถานานาฬิกาซึ่งได้

เจริญรวดเร็วขึ้นเป็นลำดับนั้น ในปีนี้กรมการสภาภาษาต่างประเทศที่เจนีวาได้รับรองสภาของเราในสมาคมภาษาต่างประเทศด้วยแล้ว”

(พระราชดำรัสในงานเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 1 มกราคม 2463)

“การไปมาและทำการติดต่อกันระหว่างหัวเมืองกับเมืองในพระราช อาณาจักร และตลอดถึงเมืองต่างประเทศนั้น ทางรถไฟสายเหนือซึ่งจะทำขึ้นไปยังนครเชียงใหม่ ในระหว่างนี้ได้ทำแล้วเสร็จไปอีก 2 ตอน คือ ตั้งแต่บ้านป็นขึ้นไปถึงฝาคอระยะทางยาว 18 กิโลเมตร ได้เดินรับส่งคนโดยสารและสินค้าแต่วันที่ 1 พฤษภาคมแล้ว ทางตั้งแต่ฝาคอขึ้นไปถึงแม่จางอีกตอนหนึ่งทางยาว 18 กิโลเมตร ได้เดินรถตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคมแล้ว การเจาะอุโมงค์ใหญ่เข้าไปภายในเขาป็นน้ำระหว่างนครลำปางกับนครลำพูนที่ตำบลขุนตาลซึ่งยาว 1,338 เมตร ได้เจาะทะลุตลอดถึงกันแล้ว”

(พระราชดำรัสในงานเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 1 มกราคม 2458)

“การปราบปรามโจรผู้ร้ายอันเป็นปัญหาใหญ่อยู่เมื่อปีกลายนั้น ในปีนี้ได้เกิดเหตุอันน่าหวาดเสียวขึ้นบางราย แต่ข้าพเจ้ายินดีที่จะกล่าวได้ว่าเจ้าหน้าที่ได้รับรองติดตามเป็นผลชัดเจนทันทั่วทั้งอย่างควรพอใจแท้ และได้ทราบด้วยว่าในระหว่าง 6 เดือนต้นปีนี้จำนวนผู้ร้ายอุกฉกรรจ์ทั่วพระราชอาณาจักรได้ลดลงน้อยกว่า 6 เดือนต้นปีก่อนถึง 358 เรื่อง ซึ่งประมาณ 1 ใน 5 ส่วน”

(พระราชดำรัสในงานเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 1 มกราคม 2466)

“การเล่าเรียน ได้จัดการเล่าเรียนของพระภิกษุทั้งในกรุงและหัวเมืองให้แพร่หลายยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน การคณะสงฆ์ในกรุงเทพฯ ได้จัดวิธีปกครองลงแบบแผนเรียบร้อย ฝ่ายฆราวาสได้จัดตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งราษฎรเข้ากันสร้างพระบรมรูปถวายสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงอันเหลืออยู่กว่า 800,000 บาท ให้เป็นทุนสำหรับจัดสร้างโรงเรียนนี้และการเล่าเรียนตามหัวเมืองก็ได้จัดขยายให้แพร่หลายยิ่งขึ้น และจัดโรงเรียนมัธยมให้มีขึ้นอีกหลายหัวเมือง”

(พระราชดำรัสในงานเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 1 มกราคม 2455)

“การปลูกไข้ทรพิษเป็นทานตามหัวเมืองนั้นได้เปิดทำการมาแล้ว 10 มณฑล ในปีนี้ได้เปิดทำการนั้นทั่วทุกมณฑลแล้ว รวมจำนวนคนที่ปลูกในปี 521,000 คน รวมตั้งแต่ได้จัดการปลูกให้เป็นทานมาได้ 1,526,000 คน ในกองปาตุรสถานนั้น ได้รับความผู้ที่ถูกสุนัขกัด 75 คน ถูกกัด 28 คน รักษาโรคอื่นๆ 184 คน โดยเป็นสาธารณทาน”

(พระราชดำรัสตอบพระบรมวงศานุวงศ์ วันที่ 1 มกราคม 2459)

2. อธิบายโวหาร คือ โวหารที่ทำให้เกิดความคิดเรื่องหนึ่งให้กระจ่างขึ้นหรือการให้คำจำกัดความของศัพท์เพื่อให้เข้าใจขึ้น หลักการอธิบายโวหารมีดังนี้ หากเป็นการอธิบายตามลำดับขั้น ผู้เขียนต้องอธิบายการปฏิบัติเป็นขั้นตอนอย่างเป็นเหตุเป็นผลเพื่อให้ผู้อ่านปฏิบัติตามได้ หากเป็นการให้นิยามศัพท์ผู้เขียนอาจกำหนดความหมายจากพจนานุกรมหรือกำหนดความหมายขึ้นเอง ทั้งนี้ต้องชัดเจนเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจตรงกัน หากเป็นการอธิบายบอกสาเหตุและผลลัพธ์ควร

อธิบายจากสาเหตุไปหาผลลัพธ์หรืออธิบายจากผลลัพธ์ไปหาสาเหตุก็ได้ จากการศึกษาพระราชดำรัสพบบออธิบายโวหารที่ทรงอธิบายศัพท์ว่าพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า การขยายความในพุทธศาสนภิชิต อธิบายคำว่าผู้ดี การอธิบายแนวคิดในการทำงานแก่ทหาร การอธิบายคำว่ามณฑลภาคพายัพ ดังตัวอย่าง

“เราผู้เรียกตัวว่าเป็นผู้ถือพระพุทธศาสนา จำจะต้องเข้าใจแจ่มแจ้งว่าพระพุทธเจ้าคืออะไร พระธรรมเจ้าคืออะไร พระสงฆ์เจ้าคืออะไร ในข้อนี้ครั้งก่อนก็เคยได้อธิบายหนหนึ่งแล้ว แต่การอธิบายซ้ำอีกไม่เป็นของเสียหายอะไร

พระพุทธเจ้า คือ ผู้ที่ได้ทรงตรัสรู้เอง โดยที่มีความรู้บังเกิดขึ้นในพระทัยของพระองค์พร้อมแล้ว ทั้งได้ทรงสั่งสอนผู้อื่นให้รู้ตาม เห็นตามและประพฤติชอบด้วยกายวาจาใจด้วย ท่านผู้นี้เรียกว่าพระพุทธเจ้า

พระธรรมเจ้า คือ พระธรรมวินัยคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ที่เราเรียกกันว่าพระพุทธศาสนา

พระสงฆ์เจ้า คือ ชนหมู่หนึ่งซึ่งได้สดับพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงอนุศาสน์ไว้ และได้ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัยนั้นแล้วนำมาสั่งสอนให้แก่ผู้อื่นสืบต่อๆ กันมา เราทั้งหลายจึงได้รู้และสดับตรับฟังกันอยู่จนทุกวันนี้”

(พระราชดำรัสในงานวิสาขบูชา วันที่ 12 พฤษภาคม 2457)

“ณ วันนี้ ข้าพเจ้าจะขออธิบายขยายความในพุทธศาสนภิชิตอันโบราณ บัณฑิตได้ประพันธ์เป็นคาถาไว้ว่า

“อาโรคยา ปรมา ลาภา สันตญฐี ปรม์ ธนั

วิสสสา ปรมา ญาติ นิพพานั ปรม์ สุขั ฯ”

แปลว่า “ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ ความสันโดษเป็นทรัพย์อันประเสริฐ ความคุ้นเคยเป็นญาติอันประเสริฐ พระนิพพานเป็นสุขอันประเสริฐ”

(พระราชดำรัสในงานวิสาขบูชา วันที่ 18 พฤษภาคม 2459)

“ธรรมหมวดที่จะแสดง ณ บัดนี้ท่านเรียกว่าทิศทั้ง 6 ได้แก่ บุคคล 6 จำพวก คือ

ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดามารดา

ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครูบาอาจารย์

ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ ครอบครัวหรือบุตรภรรยา

ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตร

ทิศเบื้องต่ำ ได้แก่ บ่าวไพร่

ทิศเบื้องบน ได้แก่ สมณพราหมณาจารย์

บัดนี้จะมาถึงทิศเบื้องหน้าซึ่งได้แก่บิดามารดา ว่าเราควรจะประพฤติต่อท่านเป็นการตอบแทนคุณท่านอย่างไร กิจของเราที่จะพึงกระทำตอบแทนคุณบิดามารดาท่าน จัดไว้เป็น 5 สถาน คือ

สถานที่ 1 บิดามารดาท่านได้เลี้ยงดูเรามาตั้งแต่เล็กจนโต ได้ทะนุบำรุงเราให้อิ่มหนำสำราญปราศจากอันตรายทั้งปวง ในเวลาป่วยไข้ท่านก็ได้รักษาพยาบาลเรามา ครั้นเวลาท่านมีอายุมากแล้วเราเติบโตขึ้นเราก็ควรสนองคุณท่าน โดยปฏิบัติและเลี้ยงดูเป็นการตอบแทนท่านบ้างให้ท่านได้ความสุขกายสุขใจ

สถานที่ 2 เราต้องรับทำกิจการของท่าน เมื่อท่านมีธุระอะไรอย่าให้ท่านต้องออกไปใช้หรือวิ่งวอน เราเห็นว่าท่านมีความปรารถนาอย่างไร เราก็ทำให้สำเร็จตามความปรารถนาของท่านให้ดีที่สุดที่จะทำได้

สถานที่ 3 เราต้องพยายามดำรงวงศ์สกุลของเราให้ดี เป็นต้นว่าสกุลของเรามีชื่อเสียงดีอยู่แล้วไม่ควรเราผู้เป็นบุตรจะประพฤติเอาแต่สบายส่วนตัวตามชอบใจเราฝ่ายเดียว ต้องดำรงวงศ์สกุลให้มีชื่อเสียงตลอดไปด้วย...”

(พระราชดำรัสในงานวิสาขบูชา วันที่ 12 พฤษภาคม 2457)

“เรามีความปรารถนาอยู่อย่างหนึ่งซึ่งอยากให้ทหารของเราทุกคนเข้าใจว่า เราถือว่าทหารของเราไม่ว่าชั้นใดจะเป็นนายหรือพลก็ตาม เป็นข้าราชการเหมือนกันต่างกันก็แต่ตำแหน่งและหน้าที่ซึ่งได้รับมอบให้ทำและรับผิดชอบต่างกัน เราผู้เป็นจอมทัพไม่รู้สึกรู้ว่าใครดีใครเลวกว่ากันอย่างไร ถืออยู่ว่าย่อมมีหน้าที่ทำประโยชน์อย่างเดียวกันคือได้อุทิศตัวเป็นชาติไทย”

(พระราชดำรัสในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมกองพลทหารบกที่ 4
วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2457)

“ส่วนมณฑลพายัพเป็นมณฑลที่มีเมืองใหญ่หลายเมือง ท้องที่ก็กว้างใหญ่ จึงได้แยกท้องที่มณฑลพายัพ คือ เมืองนครน่าน เมืองนครลำปาง เมืองแพร่รวม 3 เมือง ตั้งขึ้นเป็นมณฑลหนึ่งต่างหาก และให้ตั้งชื่อว่ามณฑลมหาธาราษฎร์ มีอุปราชเป็นผู้ ตรวจตรา กำกับราชการมณฑลพายัพและมณฑลมหาธาราษฎร์ซึ่งรวมกันเรียกว่า มณฑลภาคพายัพ”

(พระราชดำรัสในงานเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 1 มกราคม 2458)

“บัดนี้จะอธิบายข้อกาชิตที่ว่า “ความสันโดษเป็นทรัพย์อันประเสริฐ” นั้นต่อไป คำว่า “สันโดษ” นี้ คนไทยเราโดยมากมักแปลผิดอยู่คือ แปลว่า “อยู่คนเดียว” เช่น ผู้ที่ไม่มีครอบครัว จึงมักใช้กันว่า “คนสันโดษ” แท้จริงคำว่า “สันโดษ” นี้แปลตรงศัพท์มีความว่า “พอใจ” คือ พอใจในสิ่งซึ่งตนมีอยู่แล้ว ไม่มักมากอยากได้ให้เกินมี เช่น คนที่มีผ้าถุงห่ม แม้แต่เพียงสำหรับเดียว แต่ไม่กระวนกระวายอยากได้อีกฉนี้ เรียกว่าเป็นคนสันโดษ แต่ถ้าคนนั้นยังกระวนกระวายอยากได้ผ้าถุงห่มให้มากขึ้นอีก ก็นับว่าไม่ใช่คนสันโดษ หรือจะกล่าวอีกทางหนึ่ง คนที่ไม่มีครอบครัวเพราะไม่มีเงินทองพอที่จะเลี้ยงภรรยา แต่ก็ยังนึกว่าสามารถเมื่อใดก็จะหาภรรยา เช่นนี้ก็ไม่ใช่นักสันโดษ แต่ตรงกันข้าม คนที่มีทั้งบุตรและภรรยา อยู่แล้วรวมครอบครัวเป็นหลายคนและไม่มี ความปรารถนาจะหาอีกเช่นนี้เป็นผู้สันโดษ”

(พระราชดำรัสในงานวิสาขบูชา วันที่ 18 พฤษภาคม 2459)

“คำว่าผู้ดีอย่าเข้าใจผิด ผู้ที่มีกำเนิดสูงประพติตัวไม่ตีก็ไม่ใช่ผู้ดี ผู้ที่ประพติตีจึงจะเป็นผู้ดี เพราะฉะนั้นชาติกำเนิดไม่เป็นของสำคัญเท่าความประพฤติตั้งอยู่ในศีลธรรมรักษาความสัตย์สุจริตเสมอ แม้จะไปแห่งหนตำบลใดไม่นำความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่นไปแห่งใดให้บรรดาคนที่เขารู้จักเต็มใจออกต้อนรับว่าสมควรเป็นมิตรสหาย”

(พระราชดำรัสในการทรงรับเป็นผู้บังคับการพิเศษแห่งกรมเสื่อป่าที่ 1

วันที่ 23 เมษายน 2460)

3. เทศนาโวหาร คือ โวหารที่กล่าวชักจูงผู้อื่นเพื่อให้เห็นคล้อยตามและให้ปฏิบัติด้วยการใช้ถ้อยคำเชิงสั่งสอน ชักชวน โนมน้าวใจหรือแนะนำโดยชี้แจงเหตุผล ข้อเท็จจริงเพื่อให้ผู้อ่านเชื่อถือและปฏิบัติตาม ทั้งนี้ผู้เขียนสามารถใช้ สากลโวหารหรือภาพพจน์แบบอุปมาเสริมเทศนาโวหารก็ได้ หลักการเขียนเทศนาโวหาร คือ ผู้เขียนต้องมีชั้นเชิงในการ เขียน ไม่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าการกำลังสั่งสอนแต่ต้องเขียนโนมน้าวให้ผู้อ่านรู้สึกเห็นด้วยและคล้อยตามแนวคิดของตน หาก เป็นเรื่องที่ชี้ให้เห็นประโยชน์และโทษของสิ่งนั้น ผู้เขียนต้องจำกัดกรอบความคิดให้ชัดเจนแล้วหาเหตุผลประกอบการ โนมน้าวใจ จากการศึกษาพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยพบโวหารประเภทนี้มากจึงทำให้ พระราชดำรัสเกือบทุกองค์มีลักษณะเป็นพระบรมราโชวาทด้วย พระองค์ทรงห่วงใยพสกนิกร ทรงดัดเตือนสั่งสอนร่วมกับการ ใช้ภาพพจน์แบบอุปมาหรือใช้สากลโวหารร่วม เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจ นำไปปฏิบัติได้ เช่น ทรงดัดเตือนนักเรียนเรื่อง การแต่งกายให้เหมาะสม เตือนให้สำนึกความเป็นไทย การปฏิบัติหน้าที่อย่างสุจริต ไม่โลภ โทษของการสับสนหรือ หน้าที่ ของครู สอนเรื่องความสามัคคี ความอดทนและความยุติธรรม ดังตัวอย่าง

“ก่อนที่จะคิดหาเครื่องแต่งกายอย่างใดๆ ควรคำนึงถึงฐานะของตนเองว่ามีเงินใช้
จ่ายเท่าใด ควรคิดหาเครื่องแต่งกายแต่พอจะมีทุนทรัพย์จับได้จ่ายพอ การแต่งกายสำหรับ
ผู้ชาย ควรมุ่งในทางหาความสะอาดและความหมดจดเรียบร้อยมากกว่าหาความสวยงาม”

(พระราชดำรัสในการสมคมนักเรียนซึ่งไปศึกษาอยู่ในประเทศยุโรป
วันที่ 30 มิถุนายน 2468)

“เราขอเตือนนักเรียนว่าเจ้าทั้งหลายเป็นไทยอย่าดูถูกชาติของตนเพราะการ ดูถูก
ชาติของตนเท่ากับประกาศว่าตนเองเลว คนทุกชาติต้องมีทั้งคุณและโทษระคนอยู่ในสันดาน
ชาติใดจะดีล้วนหรือชาติใดจะเลวล้วนนั้นหาไม่ได้ ของดีของชาติไทยเราก็มียู่มาก ชาวเรา
ควรตั้งใจถนอมคุณสมบัติและลักษณะอันดีของชาติ”

(พระราชดำรัสในการสมคมนักเรียนซึ่งไปศึกษาอยู่ในประเทศยุโรป
วันที่ 30 มิถุนายน 2468)

“ขอให้ท่านทั้งหลายจงตั้งใจปฏิบัติราชการตามหน้าที่ของท่านโดยสุจริตและเที่ยง
ธรรมสม่ำเสมอ อย่าเผลอเผลอเม้าเมาในอิสสรียลาภก็ดี โภคลาภก็ดี ควรแสวงแต่โดยวิธีอัน
ชอบธรรม ลากันๆ จึงจะมั่นคงอยู่แก่ตนได้ ไม่มีเวลาเสื่อมถอยไป”

(พระราชดำรัสในงานเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 1 มกราคม 2457)

“ขอเตือนว่าการสับสนหรือเป็นของไม่ดีสำหรับเด็กที่อายุน้อย ไม่ควรนึกว่าการ
สับสนทำให้ตัวเป็นผู้ใหญ่ หรือเหมือนผู้ใหญ่ เพราะการที่เป็นผู้ใหญ่ต้องเป็นได้แต่ต้องมี
อายุมาก มีร่างกายเติบโตและมีปัญญา ความคิดมากขึ้นเท่านั้นและถ้าเป็นผู้ใหญ่จริงๆแล้ว
ถึงจะสับสนหรือไม่สับสนก็เป็นผู้ใหญ่เท่ากัน”

(พระราชดำรัสในงานวิสาขบูชา วันที่ 18 พฤษภาคม 2459)

“เมื่อธรรมะเป็นของประเสริฐเช่นนี้ จึงเป็นสิ่งควรปรารถนายิ่งกว่าสิ่งอื่น ผู้ใดยัง
บกพร่องในทางธรรมะก็ควรชวนขวนขวายศึกษาและฝึกฝนให้ธรรมะเจริญยิ่งขึ้น ผู้ที่รักธรรมะที่
แท้จริงต้องรักยิ่งกว่าทรัพย์ใดๆ ต้องรักยิ่งกว่าส่วนใดๆ แห่งร่างกาย และในที่สุดแม้แต่ชีวิตก็

ยอมสละแลกกับธรรมะได้...เมื่อการประพฤติธรรมเป็นความจำเป็นอันหนึ่งสำหรับฝึกใจบุคคลให้รู้จักค่าแห่งการเสียสละเช่นนี้ ข้าพเจ้าจึงคงได้หาญกล่าวว่าการประพฤติธรรมเป็นองค์สำคัญอันหนึ่งแห่งความรักชาติ และถ้าใครไม่ประพฤติธรรมแล้วจะนับว่าเป็นผู้รู้จักรักชาติโดยจริงใจไม่ได้เลยเป็นแน่แท้ เพราะฉะนั้นขอครูทั้งปวงจงตั้งใจและหมั่นฝึกสอนลูกบุตรให้เป็นผู้ใคร่ธรรม และให้เข้าใจคุณค่าแห่งการประพฤติธรรมตามที่มีปรากฏอยู่ในพระบรม พุทธโอวาท และขอให้ลูกบุตรผู้เป็นนักเรียนตั้งใจศึกษาจดจำคำจรรยาที่ครูจะได้สั่งสอนให้ต่อไปด้วย”

(พระราชดำรัสในงานวิสาขบูชา วันที่ 18 พฤษภาคม 2459)

“เมื่อท่านทราบอยู่ว่ากิจการใดๆ จะสำเร็จได้ด้วยความสามารถเช่นนี้ก็ไม่จำเป็นที่เราจะต้องชี้แจงว่าการแตกร้าง การแก่งแย่งยอมเป็นศัตรูแห่งความเจริญ ไม่ใช่เฉพาะแต่ของบ้านเมือง แม้คณะเล็กๆหรือในครอบครัวถ้าไม่มีความสามัคคีแล้วก็อยู่ด้วยกันไม่ได้ เหตุฉะนั้นถึงแม้ในส่วนตัวบุคคลจะมีความคับใจปานใดและที่ไม่ได้แสดงในบางคราวบางสมัยนั้นก็เพราะเห็นแก่ความสามัคคีและถ้าเห็นแก่ความสามัคคีแล้ว ต้องยอมทนความลำบาก ยอมทนความขัดข้อง รำลึกถึงคำโบราณที่สั่งสอนเป็นธรรมกำกับใจพวกเราทั้งหลายให้ถือว่าขันติธรรมเป็นของสำคัญเป็นเครื่องประดับของมนุษย์อย่างหนึ่ง มนุษย์ที่รู้เรื่องที่จะนับถือว่าตัวเป็นผู้สมควรได้รับความเคารพของผู้อื่น ก็คือผู้ที่มิขันธ์ธรรมมีความอดกลั้น สิ่งใดที่อาจกระทบอารมณ์ไม่เป็นที่พอใจ ถ้าคำนึงดูว่าสิ่งนั้นกระทบแต่ตัวผู้เดียว อุทิศส่อดอกกลั้นเสียไม่บ่นเช่นนั้นนับว่าเป็นบุคคลอันประเสริฐ”

(พระราชดำรัสตอบสมุหเทศาภิบาลและประชาราษฎร มณฑลภูเก็ต
วันที่ 27 เมษายน 2460)

“หลักของบ้านเมืองที่เจริญแล้วก็ต้องอาศัยความยุติธรรมสม่ำเสมอ เพื่อให้บรรดาผู้ที่อยู่ในกฎหมายได้รับความร่มเย็นเสมอภาค จะต้องจัดการพิพากษาอรรถคดีโดยทางธรรมสุจริต ระวังมิให้ตกไปในอำนาจแห่งอคติทั้งสี่ประการ ตั้งใจสมานไมตรีของประชาชน เพื่อให้บังเกิดความนิยมในพระบรมเดชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดิน ถ้าท่านทั้งหลายตั้งใจอยู่เช่นนั้นเสมอแล้ว ก็เหมือนทำนุบำรุงชาติบ้านเมืองให้เจริญมั่นคงถาวรอยู่และช่วยค้ำจุนพระบรม เดชานุภาพโดยให้ประชาชนรู้สึกว่พระเจ้าแผ่นดินทรงอยู่ทั้งพระเดชและพระคุณโดยบริบูรณ์”

(พระราชดำรัสในการเปิดศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช วันที่ 8 พฤษภาคม 2460)

4. สาธกโวหาร คือ การยกตัวอย่างบุคคลหรือเหตุการณ์ประกอบเนื้อเรื่อง สาธกโวหารเป็นโวหารเสริมบรรยายโวหารและเทศนาโวหาร จึงมักไม่ปรากฏตามลำพัง หลักการเขียนสาธกโวหาร คือ เรื่องที่ยกมาเป็นตัวอย่างต้องเหมาะสมเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อเรื่องทันทีและภาษาต้องชัดเจนตรงประเด็น จากการศึกษาพระราชดำรัสพบว่า การที่พระองค์ทรงสั่งสอนเรื่องใดก็ตาม นอกจากใช้เทศนาโวหารแล้วยังทรงใช้สาธกโวหารเพื่อเป็นหลักฐานอ้างอิง เพื่อเป็นอุทาหรณ์ให้เรื่องที่ทรงสั่งสอนนั้นมีน้ำหนักน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น เช่น การยกเหตุการณ์ เกณฑ์ทหารรบในสงครามของเจ้าผู้ครองนครอักษณีสถาน การต่อสู้กับพญามารของพระพุทธองค์ หรือนิทานพื้นบ้านไทย เช่น เรื่องศรีธนไชย ดังตัวอย่าง

“ตามที่เราทั้งหลายที่ได้มาพร้อมกันถึงสถานที่สำคัญที่นี่ คือเป็นที่สมเด็จพระนเรศวรพระเจ้าแผ่นดินไทยได้กระทำสงครามมีชัยแก่ศัตรู พม่า มอญ ได้พ่ายแพ้แต่พระ

บารมี เราทั้งหลายควรจะมีคุณสมบัติร่วมกันและเราทั้งหลายควรคำนึงถึงเหตุและกิจการที่ทำให้เราได้ชัยชนะแก่ข้าศึกมีทหารและกำลังยิ่งกว่าเราเป็นอันมาก ฝ่ายเขามากกว่าฝ่ายเราตั้งสามสี่เท่า เพราะเหตุใดเล่าเราจึงได้สามารถเอาชนะได้ เราจะขอเล่าเรื่องอันหนึ่งซึ่งเขาเล่ากันมาพอเป็นอุทาหรณ์

ในกาลครั้งหนึ่ง เจ้าผู้ครองนครอัฟกานิสถาน มีความประสงค์จะทำสงครามกับอังกฤษ ได้ส่งขุนนางไปสืบที่เมืองอังกฤษถึงวิถีเกณฑ์และจัดการเรื่องทหารอย่างไร ก็ได้ทราบข่าวจากผู้ที่ไปสืบนั้นว่าเขาเก็บคนเป็นทหารจากเมืองลอนดอนบ้าง ตามหัวเมืองต่างๆ บ้าง แต่ล้วนเก็บเอาคนที่เลวไม่มีประโยชน์ไม่เป็นแก่นสารอะไรทั้งสิ้น เจ้าแคว้นนั้นจึงได้ส่งขุนนางอีกคนหนึ่งไปดูที่อินเดีย ขุนนางรายงานว่าที่อินเดียไม่นิยมอังกฤษเลย...”

(พระราชดำรัสในงานบวงสรวงสมเด็จพระนเรศวรมหาราช วันที่ 28 มกราคม 2456)

“น้ำใสสะอาดย่อมเป็นเครื่องบำบัดโรคได้ดีกว่าโอสถหรือเภสัชทั้งหลาย เพราะฉะนั้นสิ่งที่นับว่าเป็นมลทินโทษ ท่านโบราณจารย์จึงต้องสอนให้ใช้น้ำเป็นเครื่องชำระล้างในที่สุด ถึงแม้จะกล่าวเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นของชั่วร้าย เพื่อจะบำบัดสิ่งชั่วร้ายอันนั้นก็จะบำบัดให้ พ่ายแพ้ได้โดยอาศัยอำนาจน้ำ เป็นต้นว่าเมื่อครั้งสมเด็จพระมุนิทรชินศรีประทับอยู่ภายใต้โพธิบัลลังก์ พระยามารซึ่งสมมติว่าเป็นผู้คิดร้ายต่อพระองค์ได้หวังผจญต่อพระบรมศาสดา โดยเดชอำนาจพระบารมีของพระองค์บันดาลให้นางพระธณิมาสยายผมบิบน้ำบำบัดมารได้ด้วยอิทธิฤทธิ์แห่งน้ำอันหลังไหลมาจากผมของนาง”

(พระราชดำรัสในการเปิดการประปากรุงเทพฯ วันที่ 14 พฤศจิกายน 2457)

“อาการเช่นนี้เป็นลักษณะอันหนึ่งของคนไทยที่แสดงความจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดินและแสดงความเป็นไทยแก่ตนที่มีตามาแล้ว ชอบดูอะไรก็จะขอดูให้เต็มตา ไม่ต้องการให้ใครมาห้ามปรามและกีดขวางกั้น ขอให้นึกถึงเรื่องศรีทนนไชย เมื่อครั้งศรีทนนไชยไปเมืองจีน พระเจ้าแผ่นดินจีนไม่ให้ใครเห็นหน้า...”

(พระราชดำรัสในงานพระราชพิธีฉัตรมงคล วันที่ 13 พฤศจิกายน 2457)

การใช้ภาพพจน์

ภาพพจน์ตรงกับภาษาอังกฤษว่า figure of speech คือถ้อยคำที่ทำให้เกิดภาพในใจโดยใช้กลวิธีหรือชั้นเชิงในการเรียบเรียงถ้อยคำให้มีพลังที่จะสัมผัสอารมณ์ของผู้อ่านจนเกิดความประทับใจ เกิดความเข้าใจลึกซึ้งและเกิดอารมณ์สะท้อนใจมากกว่าถ้อยคำที่กล่าวอย่างตรงไปตรงมา ชุมสาย สุวรรณขมภู (2556 : 60-74) แบ่งภาพพจน์เป็น 12 ประเภท ได้แก่ อุปมา (simile) อุปลักษณ์ (metaphor) สัญลักษณ์ (symbol) นามนัย (metonymy) อติพจน์ (hyperbole) บุคลาธิษฐาน (personification) ปฏิทรรศน์ (paradox) ปฏิพจน์ (oxymoron) ปฏิปุจฉาหรือคำถามเชิงวาทศิลป์² (rhetorical question) การเลียนเสียงธรรมชาติ (onomatopoeia) สัมพจน์ (synecdoche) การกล่าวอ้างถึง (allusion)

จากการศึกษาพบว่ามีการใช้ภาพพจน์ 5 ประเภทในพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนี้

² พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม : ภาษาอังกฤษ ฉบับราชบัณฑิตยสถานกำหนดให้ใช้ว่า “คำถามเชิงวาทศิลป์” (rhetorical question)

1. **อุปมา (simile)** คือการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งโดยที่ธรรมชาติแล้วมีสภาพที่แตกต่างกัน แต่มีลักษณะเด่นร่วมกันและใช้คำที่มีความหมายว่า เหมือน หรือ คล้าย เป็นคำแสดงการเปรียบเทียบ เช่น คำว่า กล ดัง ดุจดั่ง เปรียบเสมือน เหมือน คล้าย รวากับ ประดุจ การใช้ภาพพจน์แบบอุปมานี้ปรากฏมากจนเป็นลักษณะเด่นของการใช้ภาพพจน์ในพระราชดำรัสของพระองค์ นับเป็นความงดงามทางวรรณศิลป์ สร้างอารมณ์ให้ผู้ฟังเห็นภาพและเกิดความประทับใจ เช่น

“ตัวเราเองก็เคยรับราชการสนองพระเดชพระคุณอยู่ในหมู่ทหารบกหลายปีจึงมีน้ำใจรักใคร่ใคร่ในบรรดาทหารบกทั้งนายและพลประหนึ่งเป็นบุตรที่แสนห้ายิ่งของเรา ฉะนั้น”³

(พระราชดำรัสในคราวทูลเกล้าถวายเครื่องยศจอมพลทหารบก

วันที่ 2 พฤศจิกายน 2453)

“เราจึงเคยได้รู้รสมาแล้วว่าการเที่ยวสำมะเลเทเมาเปรียบเทียบกันของแสดงคือของแสดงนั้นในเมื่อเห็นผู้อื่นเขากินข้างรู้สึกลำเอ้อร่อยเสียจริงๆจนให้อยากกินบ้างและเมื่อถึงเวลากินก็ร่อยจนทำให้เพลิน เลยกินเข้าไปจนเกินกว่าที่ควร”

(พระราชดำรัสในการสนทนากับนักเรียนซึ่งไปศึกษาอยู่ในประเทศยุโรป

วันที่ 30 มิถุนายน 2468)

“แม้ทางที่ไปนั้นเปรียบเหมือนหนทางที่ขึ้นเขาลำบากหน่อย อาศัยความบากบั่นและตั้งใจมั่นอยู่แล้วคงจะไปถึงที่พึงปรารถนาได้”

(พระราชดำรัสในวันปีใหม่ วันที่ 1 เมษายน 2464)

“อีกประการหนึ่งเมื่อคำนึงดูว่าสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ ผู้เป็นพระราชอาบิดิแห่งมหาประเทศได้ประทานเกียรติยศแก่ตัวข้าพเจ้าครั้งนี้ ก็เปรียบประดุจยื่นพระหัตถ์ข้ามมหาสมุทรมาจับมือข้าพเจ้า”

(พระราชดำรัสในงานถวายพระกระยาหารสมโภช

วันที่ 8 พฤศจิกายน 2458)

“พระพุทธเจ้าเปรียบเหมือนคนนำทางซึ่งชูประทีปขึ้นส่องให้เราได้แลเห็นหนทางได้ถนัด ประทีปนี้คือพระธรรม ผู้ใดที่ใส่ใจฟังธรรมเมื่อเวลาเทศน์ก็ดี หรือเมื่อเวลาอ่านหนังสือก็ดี ได้ชื่อว่าเป็นคนฉลาดรู้จักเดินเข้าหาดวงไฟ”

(พระราชดำรัสในงานวิสาขบูชา วันที่ 12 พฤษภาคม 2457)

“ธรรมดาสิ่งใดเป็นที่นับถือของคนเป็นอันมาก และเพื่อหวังความสรรเสริญของโลกแล้ว ก็จำเป็นที่จะต้องทนลำบาก ต้องรังตัวเองไว้ให้ได้ เปรียบเหมือนผู้ที่ต้องการจะได้รับความชมเชยว่าเป็นผู้ที่ขี้อ้างาม ต้องอดสาหัสฝึกฝนทรมาณมานั้น ไซ้กำลังรังบ้งเหียนให้มาเดินตามใจของเราผู้ชี้ ไม่ใช่ให้มาพาตัวเรา

³ ข้อความที่ขีดเส้นใต้ คือ ประเภทของภาพพจน์นั้นๆ

ไปตามใจของม้า ผู้ใดขึ้นหลังม้า ม้าพาไปตามใจม้า ไม่ใช่คนขี่ม้านั้นฉันใด ผู้ที่ปล่อยให้อารมณ์ชักนำไปตามบุญตามกรรมก็เหมือนกับคนขี่ม้าไม่ตั้นนั้น”

(พระราชดำรัสในการขึ้นปีใหม่ วันที่ 1 เมษายน 2459)

“ราชนโยบายของพระเจ้าแผ่นดินนั้น เป็นภาระที่หนักและยากเพียงไร แต่การวิจารณ์สอดส่อง ตระเตรียมในเบื้องต้นของกิจใดที่จะพึงกระทำลงไปนั้น คนทั้งหลายโดยมากผู้ดูอยู่แต่ข้างนอกก็ย่อมแลไม่เห็น จะเห็นได้ก็ต่อเมื่อกิจนั้นได้กระทำลงไปและเห็นผลปรากฏแล้ว เปรียบเหมือนการสร้างทางรถไฟที่จะต้องแหะเขาหรือขุดอุโมงค์ลอดไป เพื่อไม่ให้รถเดินทางอ้อมให้เป็นการเปลืองเวลา”

(พระราชดำรัสในงานพระราชพิธีฉัตรมงคล วันที่ 12 พฤศจิกายน 2456)

“ตัวเราเองประดุจดังก้อนดินก้อนหนึ่งในภูเขา เราจะรักษาก้อนดินนั้นแล้ว และปล่อยให้ภูเขาเหล่านั้นจะเป็นประโยชน์อันใด เราจะต้องตั้งใจรักษาภูเขา ก้อนดินนั้นจึงจะอยู่ได้ เมื่อพวกเราทำให้สำเร็จดังนี้แล้วเมื่อนั้นแหละ เราจะได้เหมือนชนของเรารุ่งสมเด็จพระนเรศวร”

(พระราชดำรัสในงานบวงสรวงสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
วันที่ 28 มกราคม 2456)

“แท้จริงการเอาใจกันก็เปรียบเหมือนหว่านข้าวลงในนา ถ้าไม่หว่านก่อน ทำไม่จึงจะได้ข้าวกิน ถ้าเราจะให้เขาอนุเคราะห์เรา เราก็ต้องอนุเคราะห์เขา”

(พระราชดำรัสในงานวิสาขบูชา วันที่ 12 พฤษภาคม 2457)

“ที่เมืองสงขลาและมณฑลนครศรีธรรมราชนี้ ไม่ใช่เป็นครั้งแรกได้มาแต่ก่อนหลายครั้งแล้ว และตั้งใจอยากจะมาอีก ยิ่งมาครั้งใดก็ยิ่งมีความรักใคร่มากขึ้นทุกที เพราะเห็นว่าเป็นเหมือนหนึ่งรัตนดวงหนึ่งในมหาพิชัยมงกุฏของฉัน”

(พระราชดำรัสตอบสมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลนครศรีธรรมราช
วันที่ 14 มิถุนายน 2458)

2. **อุปลักษณ์ (metaphor)** คือการเปรียบเทียบด้วยการกล่าวว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งโดยใช้คำแสดงการเปรียบเทียบว่า “เป็น” หรือ “คือ” ความหมายจึงลึกซึ้งกว่าอุปมา เช่น

“การเกียดคร้านเป็นข้าศึกของการเรียนอย่างร้ายกาจมาก เป็นโรคร้ายซึ่งนักเรียนทุกคนต้องคิดกำจัดจากตัวให้จงได้จึงนับว่าดี”

(พระราชดำรัสพระราชทานแก่นักเรียนที่พลับพลาท้องสนามหลวง
วันที่ 5 ธันวาคม 2454)

“ถ้าเปรียบพาดิษการด้วยกำลังกายแล้ว กสิกรรมก็คือเลือดเนื้อเองในประเทศเรานี้ไม่มีสิ่งใดจะสำคัญเท่ากสิกรรม ถ้าไม่คิดบำรุงกสิกรรมให้เจริญก่อนแล้ว พาดิษการก็จะบำรุงขึ้นได้โดยยาก”

(พระราชดำรัสในการเปิดการแสดงกสิกรรมและพาดิษการ
วันที่ 10 เมษายน 2454)

“การปกครองก็เหมือนการทัพ ถ้าทัพหน้ารีบรัดเกินไปก็คงจะถึงสนามรบก่อนจริง แต่ถ้าทัพหนุนและกองเสบียงเดินไม่ทันก็จะเป็นเครื่องตัดประโยชน์แห่งกองหน้า”

(พระราชดำรัสในงานเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 1 มกราคม 2455)

“สมอเรือผูกเป็นสิ่งที่จะยึดเหนี่ยวให้เรือจอดประจำที่ได้อย่างดีโดยปราศจากอันตราย สมอเรือผูกของคนเรานี้คือศาสนา ย่อมรักษาผู้ที่ครองธรรมนั้น”

(พระราชดำรัสในพระราชพิธีฉัตรมงคล วันที่ 12 พฤศจิกายน 2456)

นอกจากนั้นยังมีการใช้อุปมาโดยนัย (implicit metaphor) ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบคล้ายอุปมา แต่ไม่มีคำว่า “เป็น” หรือ “คือ” ปรากฏอยู่ในข้อความ ยกมาแต่สิ่งที่นำไปเปรียบให้ผู้อ่านตีความเอาเองว่าสิ่งที่นำไปเปรียบนั้นคืออะไร โดยสังเกตเนื้อหาความในบริบทนั้น เช่น

“มะพร้าวผลเดียวที่ถือในมือดีกว่ามะพร้าวทั้งเครือ⁴ บ่นยอดไม้ ถ้ามีไปไฟถึงมะพร้าวบนยอดไม้ไม่กินผลในมือ บางทีก็กลัวจะรู้แน่ว่าเก็บบนต้นไม้ถึงแน่แล้ว พอผลไม้ในมือจะเน่าเสียเลยต้องอด”

(พระราชดำรัสแก่นักเรียน วันที่ 5 ธันวาคม 2454)

3. ปฏิปจน์หรือคำถามเชิงวาทศิลป์ (rhetorical question) คือ การตั้งคำถามแต่ไม่ได้หวั่งคำตอบหรือถ้ามีคำตอบก็เป็นคำตอบที่ทั้งผู้ถามและผู้ตอบรู้ดีอยู่แล้ว ผู้เขียนจะใช้คำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อเร้าอารมณ์ผู้อ่านหรือสื่อความหมายและให้ข้อคิดที่ตนต้องการ เช่น

“บ้านเมืองที่เลี้ยงตนเองไม่ได้ฉัน จะต้องมีความวิเศษในทางอื่นแทน
คือต้องมีกำลังที่จะไปแย่งเอาความสมบูรณ์ของผู้อื่นได้ นี่เรากำลังพอแล้วหรือ”

(พระราชดำรัสในการแสดงศิลปหัตถกรรมและพาณิชยการ
วันที่ 3 มกราคม 2457)

“ถ้าใครได้เผยตาและเงียหูฟังแล้ว ยังขึ้นพูดว่าเมืองไทยเลี้ยงตัวเองได้ก็เท่ากับนอนฝันไปหรือเท่ากับไม่เชื่อตรงต่อตัวเราเองและเพื่อนบ้านที่เป็นคนไทย ถ้าจะพูดกันตามตรงแล้วก็ต้องรับว่าเดี๋ยวนี้เรายังต้องอาศัยให้ชาวต่างประเทศเลี้ยงตัวเราอยู่ทุกคนเช่นนี้ เราไม่อายเขาหรือ”

(พระราชดำรัสในการแสดงศิลปหัตถกรรมและพาณิชยการ
วันที่ 3 มกราคม 2457)

“พวกเราที่ยอมมาถืออาวุธเพราะเหตุใด เรามายอมถืออาวุธและยอมฝึกหัดและเหน็ดเหนื่อยเพราะเหตุไร เพราะเราทั้งหลายที่เป็นทหารและเสือป่ามีความเมตตาเพื่อนบ้านพลเมือง”

(พระราชดำรัสเนื่องในงานเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 มกราคม 2458)

⁴ คำว่า “มะพร้าวผลเดียว” ในที่นี้หมายถึง ความมุ่งมั่นในการเรียนสำหรับนักเรียน ส่วนคำว่า “มะพร้าวทั้งเครือ” หมายถึง จุดมุ่งหมายที่อยู่ไกลยังมองไม่เห็นชัดเจน

“ก็กำลังกายของคนเรานี้มาได้ด้วยอะไร ก็มีมาด้วยมีเลือดบริสุทธิ์ ถ้า
ผู้ใดมีเลือดน้อยถึงจะพยายามเพียงไรกำลังก็ไม่บังเกิดขึ้น จะอาศัยวิธีฝึกซ้อม
อย่างไรๆ ก็หาประโยชน์มิได้เลย”

(พระราชดำรัสในการเปิดแสดงกิจกรรมและพาณิชยกรรม

วันที่ 10 เมษายน 2454)

“อีกประการหนึ่ง ที่เราได้มีเกียรติยศเช่นนี้ได้ ก็เพราะเหตุที่ชาติเรา
ตั้งอยู่ในทางธรรม คือ ตั้งอยู่ในที่ถูก เราจะมีทหารไว้ก็ดี จะมีกำลังอย่างใดๆทั้งปวง
ไว้ก็ดี ไม่ได้มีไว้สำหรับข่มเหงผู้อื่น ไม่ได้มีไว้สำหรับที่จะเอามากำหนดที่ยั่ว
ปากคนอื่น เรามีไว้สำหรับทำมา สำหรับรักษาชื่อของเราที่เป็นไทย รักษาความ
เป็นไทยให้สมชื่อของเราที่เป็นไทย ข้อนี้เป็นข้อที่ควรทำให้เราทั้งหลายรู้เรื่อง
เพราะเหตุใด? เพราะเรารู้สึกว่าพวกเราทั้งหลายอยู่ในที่ถูกด้วยความตั้งใจที่มี
อยู่ในดวงจิตของทหารทุกคนที่ตั้งใจจะออกไปครั้งนี้ ข้าพเจ้าผู้หนึ่งเชื่อมั่นในใจว่า
ทหารไทยที่จะได้ออกงานต่อหน้าโลกในครั้งนี้จะไม่ทำให้เสื่อมเสียชื่อชาติเป็นอัน
ขาด ตรงกันข้ามจะทำให้โลกนิยมนับถือ”

(พระราชดำรัสในการเลี้ยงพระราชทานทหารผู้ที่จะไปงานพระราชสงคราม

วันที่ 26 เมษายน 2463)

“ธรรมเนียมสิ่งซึ่งบุคคลเราปรารถนา จะเป็นลาภยศหรือทรัพย์ก็ดี เมื่อ
ได้แล้วจำเป็นต้องถนอม ส่วนเกียรติยศของเสือปากก็เหมือนกัน เป็นทรัพย์
ประเสริฐอย่างหนึ่งซึ่งเราทั้งหลายต้องถนอม เราจะถนอมได้ด้วยประการใด? ต้อง
ถนอมโดยตั้งใจให้โลกทั้งหลายแลเห็นว่าเราเป็นผู้สมควรที่จะเป็นผู้มีเกียรติยศ
เช่นนั้นเราต้องประพฤติให้สมควรแก่หน้าที่เสือปากและลูกเสือ เมื่อมีใครเขาถามว่า
“เสือปากและลูกเสือคืออะไร? เราต้องแอ่นอกพูดได้ว่าเรายอดของลูกผู้ชาย
ยอดลูกผู้ชายชาติไทย”

(พระราชดำรัสตอบในการทรงรับเป็นผู้บังคับการพิเศษแห่งกรมเสือปากที่ 1

วันที่ 23 เมษายน 2460)

4. **สัญลักษณ์ (symbol)** คือการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งโดยใช้คำอื่นแทน คำที่ใช้เรียกนั้นเกิดจากการ
เปรียบเทียบและตีความซึ่งใช้กันมานานจนเป็นที่เข้าใจ เช่น

“ธงชัยกระบี่ธนูและครุฑพ่าห์น้อยกับพระแสงศรกำลังราม เป็นสิ่งซึ่งมา
แสดงว่าเมืองไทยยังไม่สิ้นเชื้อทหาร จะดำรงการเพื่อป้องกันความเป็นไทยของเรา
ในเมื่อคราวจำเป็นก็เห็นท่าจะสำเร็จได้ ส่วนพญาช้างเผือกนั้นเล่าก็ดูประหนึ่งจะ
มาแสดงให้เราทั้งหลายเห็นประจักษ์ว่าจะไม่ตกอยู่ในที่เลวทรามน้อยหน้าเขา”

(พระราชดำรัสเนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช

วันที่ 3 ธันวาคม 2454)

“พระแสงย่อมเป็นเครื่องหมายพระราชอำนาจที่ท่านทั้งหลายแบ่งรับมา
ใช้ในทางสุจริตทางธรรมเพื่อนำความร่มเย็นแก่อาณาประชาราษฎร์”

(พระราชดำรัสในการพระราชทานพระแสงราชศาสตรา

วันที่ 18 เมษายน 2460)

5. การอ้างถึง (allusion) คือ การกล่าวหาความหรืออ้างอิงบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ในวรรณคดีเรื่องอื่นๆ หรือการกล่าวอ้างข้อความตอนหนึ่งตอนใดของบุคคล เช่น

“ผู้ที่ได้เข้าเฝ้าเฝ้าออกขุนทรัพย์ควรจะพากันรู้สึกชื่นชมยินดีทั่วหน้ากัน
และควรรู้สึกว่าได้กระทำการเป็นบุญกุศลอย่างหนึ่ง และภาวนิตข้างฝ่ายพุทธศาสน
ก็มีอยู่บทหนึ่งว่า “อโรคยา ปรมาลาภ” ความไม่มีโรคเป็นลาภอันใหญ่ยิ่งจะนี้”

(พระราชดำรัสในการเปิดปาสเตอร์อินสติจูด วันที่ 9 เมษายน 2456)

“ตัวเกียจคร้านไม่เดินเข้าไปหาแสงประทีปนี้เอง ความผิดจึงตกอยู่กับ
ตนเอง ถึงจะกล่าวว่าไม่มีผู้แนะนำตักเตือนก็ไม่ได้ เพราะตัวของตัวเองมีหน้าที่ที่
จะกระตือรือร้น ตรงกับภาษิตบทหนึ่งว่า “ตนของตนนั่นแหละเป็นที่พึ่งแก่ตน”

(พระราชดำรัสในงานวิสาขบูชา วันที่ 12 พฤษภาคม 2457)

“คำโบราณท่านว่าไว้ ‘เป็นธรรมดาของคนเราถ้าเมื่อต้องสละทรัพย์เพื่อ
รักษาร่างกายย่อมไม่เสียดายทรัพย์ แต่ถ้าแม้จะถึงแก่ชีวิตก็ต้องยอมสละส่วนใด
แห่งร่างกายดีกว่าเสียชีวิต แต่ทรัพย์ก็ดี ส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายก็ดี แม้ชีวิตก็
ดีต้องยอมสละได้ทั้งสิ้นเพื่อรักษาธรรมะ เพื่อรักษาความสุจริต หรือเพื่อรักษาสิ่ง
ใดที่เราชอบถือ แม้จะเสียทรัพย์หมดตัวหรือเสียชีวิตก็จะต้องยอมสละให้หมด’
ข้อนี้เมื่อโบราณท่านกล่าวมาแล้วเป็นอย่างนี้ ในเวลานี้ก็เหมือนกัน”

(พระราชดำรัสในการทรงรับเป็นผู้บังคับการพิเศษแห่งกรมเสื่อป่าที่ 1

วันที่ 23 เมษายน 2460)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพบว่าทรงใช้โวหาร 4 ประเภท คือ

1. บรรยายโวหาร เพื่อบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น เช่น พระราชกรณียกิจของพระองค์ทรงงานเพื่อความผาสุกของอาณาประชาราษฎร์ เหตุการณ์บ้านเมืองขณะมีภัยสงคราม การส่งทหารไปช่วยรบในสงคราม ณ ทวีปยุโรป
2. อธิบายโวหาร เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจที่มาของเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้กระจ่าง เช่น การอธิบายมณฑลภาคพายัพ การขยายความในพุทธศาสนาสุภาษิต
3. เทศนาโวหาร เพื่อสั่งสอนตักเตือนหรือโน้มน้าวให้ผู้ฟังปฏิบัติตาม เช่น การประพุดิตนของข้าราชการนักเรียน การมีคุณธรรมจริยธรรม
4. สาธกโวหาร เพื่อให้ผู้ฟังทราบเนื้อหาชัดเจนโดยยกเหตุการณ์เป็นอุทาหรณ์ ด้านการใช้ภาพพจน์ในพระราชดำรัสนั้นพบว่ามีการใช้ภาพพจน์ 5 ประเภท คือ 1. อุปมา 2. อุปลักษณ์ 3. คำถามเชิงวาทศิลป์ 4. สัญลักษณ์ 5. การกล่าวอ้างถึง

จากการศึกษาเรื่องโวหารและภาพพจน์ดังกล่าว โวหารที่ปรากฏมากเป็นลักษณะเด่นคือเทศนาโวหารเพราะผลงานที่ศึกษาเป็นพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อสั่งสอนตักเตือนและโน้มน้าวใจผู้ฟังให้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบในฐานะพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขของประเทศ ดังนั้นพระ

ราชดำรัสของพระองค์จึงมีคุณค่าเป็นแนวทางการปฏิบัติตนแก่ประชาชนชาวไทย การจะสั่งสอนผู้ใดนั้น บางกรณี พระองค์ทรงใช้สาธกโวหารประกอบเพื่อให้ผู้ฟังนึกเปรียบเทียบ เข้าใจและคล้อยตาม ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของอุภาวณณ นามศิริ (2553) ที่วิเคราะห์พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พบว่ามีการใช้เทศนาโวหาร สาธกโวหารและอธิบายโวหารเพื่อให้อรรถาธิบายแก่ผู้ฟังเช่นกัน ส่วนภาพพจน์ที่ปรากฏมาก คือ ภาพพจน์แบบอุปมา เพราะพระองค์ทรงเป็นกวีจึงทรงใช้วิธีการอุปมาอย่างแยบยลเพื่อให้ผู้ฟังเห็นภาพ และคล้อยตาม มิใช่บังคับให้กระทำ แสดงถึงวาทศิลป์อันนุ่มนวลสมเป็นรัตนกวี อีกทั้งทรงมีจิตวิทยาสูงเพื่อสื่อสารให้ผู้ฟังเห็นภาพเกิดความประทับใจ ดังนั้นพระราชดำรัสทั้ง 143 องค์จึงจัดเป็นงานที่มีวรรณศิลป์เพราะพระองค์ทรงสร้าง “สาร” อันทรงคุณค่าและ “สื่อ” สารนั้นด้วยภาษาที่ชัดเจน ดังนาม มีวรรณศิลป์ประทับใจผู้ฟัง สมดังพระสมัญญานามว่า “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” ของปวงชนชาวไทย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเนื้อหาและแนวคิดจากพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
2. ควรศึกษาโวหารและภาพพจน์โดยใช้ข้อมูลอื่น เช่น พระราชดำรัสสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่พระราชทานเนื่องในวันแม่แห่งชาติ หรือพระดำรัสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่พระราชทานแก่บัณฑิตเนื่องในวันสำเร็จการศึกษา
3. ควรศึกษาสุนทรพจน์หรือแถลงการณ์ของผู้นำประเทศเนื่องในวันสำคัญของหน่วยงานต่างๆ

เอกสารอ้างอิง

- ชิดาภา สุขพล้ำ. (2557). **วาทนิพนธ์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยภรณ์ แสงกระจ่าง. (2543). “ภาษาและวรรณศิลป์ในพระปรีชาญาณและพระราชดำรัส” ใน **ครุภาษาไทยของแผ่นดิน**. นครสวรรค์ : สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ : 88-100.
- ชุมสาย สุวรรณชมภู. (2546). “ความรู้เรื่องโวหารและภาพพจน์”. ใน **ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร**, 60-74. จุฬารัตน์
- ลักษณะศิริและวิวัฒน์ อินทรพร, บรรณาธิการ. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทองและคณะ. (2549). “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา : การศึกษาเนื้อหาและกลวิธีทางภาษา” ใน **ใต้ร่มพระบารมีพระบรมมหาราชวัง พระบรมมหาราชวังกับอักษรศาสตร์**. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : 151-207.
- นันทา ขุนภักดี. (2530). “ฟังมธุรสพระไตรปิฎกแล้วจับใจ” **มติชนสุดสัปดาห์** 8, 379 (ธันวาคม) : 23-27.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2501). **พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพอำมาตย์โทหม่อมเจ้าศุขปรารภ กมลาลสน์ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม 12 มกราคม 2501. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- _____. (2529). **พระราชดำรัสร้อยครั้ง**. พิมพ์ในงานพระบรมราชานุสรณ์. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
- _____. (2543). **พระบรมราโชวาทกับวชิราวุธวิทยาลัย**. พิมพ์เป็นบรรณาธิการในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาภะรตราชา. กรุงเทพฯ : โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย.
- _____. (2546). **พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. เผยแพร่เป็นที่ระลึกในวันมหาธีรราชเจ้า 25 พฤศจิกายน 2548 ณ พระตำหนักทักษิณ พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เอกสารอ้างอิง

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ :
อรุณการพิมพ์.
- รุ่งฤดี แผลงสร. (2557). **การเขียนบทความสำหรับสื่อสิ่งพิมพ์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนันท์ อัญชลีอนุกุล. (2542). “พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”
ภาษาและวรรณคดี. 16 (ธันวาคม 2542) : 163-188.
- อรรวรรณ ปิรันธน์โอวาท. (2539). **หลักและปรัชญาของมหาวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- อุภาวัฒน์ นามหิรัญ. (2533). “การวิเคราะห์พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีพระราชทาน
ปริญญาบัตร พ.ศ.2493-2542” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษกับทัศนคติของ
นักเรียนมัธยมปลายของรัฐ

The Relationship between Thai Language Use in English Classroom by Thai
Teachers and Students' Attitudes in Government Secondary Schools

นางสาวอรชุนา ลิ้มไตรรัตน์

นักศึกษานิเทศศาสตร์ สาขาการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษานานาชาติ

E-mail: limtrairat@hotmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประชมน อักษรจรัส

E-mail: prachamon.a@psu.ac.th

ภาควิชาภาษาและภาษาศาสตร์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาเขตหาดใหญ่

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจุดประสงค์การใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษกับทัศนคติของผู้เรียน ประชากรจากโรงเรียนมัธยมของรัฐขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 7 โรงเรียน สังกัดสำนักเขตพื้นที่มัธยมศึกษาเขต 16 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนจำนวน 364 คนที่ศึกษาแผนการเรียนวิทย์-คณิต อังกฤษ-คณิต และอังกฤษ-จีน คัดเลือกโดยเทคนิคของตารางเครซี่และมอร์แกนและใช้การสุ่มตัวอย่างแบบโควตาเพื่อกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างนักเรียนจากแต่ละโรงเรียน เก็บและรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์โดยการจัดกลุ่ม ข้อมูลดิบ สรุปประเด็นและนำเสนอข้อค้นพบแบบบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีทัศนคติบวกต่อการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษ โดยจุดประสงค์ของการใช้ภาษาไทยของครูที่นักเรียนเห็นด้วยมากที่สุด 4 ลำดับ คือ ใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายหลักไวยากรณ์ เพื่อแปลความหมาย เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับและเพื่อเชื่อมโยงความรู้ ($\bar{X} = 3.24$, $\bar{X} = 3.18$, $\bar{X} = 3.12$ และ $\bar{X} = 3.12$ ตามลำดับ) และการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .320

คำสำคัญ: ทัศนคติของนักเรียน การใช้ภาษาไทย ครูไทยที่สอนภาษาอังกฤษ ชั้นเรียนภาษาอังกฤษ

Abstract

The present study was aimed to explore learners' attitudes towards teachers' Thai L1 use in the English classroom and to study the relationship between the purposes of teachers' Thai L1 use and learners' attitudes. The population embraced seven extra-large government secondary schools under the Secondary Educational Service Area Office 16. Subjects comprised 364 students studying in Science-Math, English-Math, and English-Chinese Programs selected by the Krejcie and Morgan

sampling technique, and the quota sampling technique was employed to specify the number of students' participants from each school. A questionnaire and semi-structured interview were employed in data collection process. Data analysis was conducted to determine the mean, the percentage, the standard deviation, the Pearson's product moment correlation coefficient, and the interview data was analyzed by categorizing the raw data into the categories, making conclusion, and presenting descriptively. The results show that most of the students had a positive attitude towards EFL teacher's use of Thai language in English classrooms. They adhered the teachers' use of L1 to 1) explain English grammar 2) translate new words and 3) provide schematic knowledge. ($\bar{x}$ = 3.24, $\bar{x}$ = 3.18, and $\bar{x}$ = 3.124 respectively). In addition, the Thai language use by Thai teachers had significantly positive relationship with the students' attitudes at the .01 level of significance with r = .320.

Keywords: *Students' Attitudes, Thai Language Use, Thai English Teachers, English Classrooms*

บทนำ

การใช้หรือไม่ใช้ภาษาแม่ในชั้นเรียนภาษาต่างประเทศจากอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นหัวข้อที่ได้มีการถกเถียงกันมาโดยตลอด กลุ่มนักวิชาการที่คัดค้านการใช้ภาษาแม่ในชั้นเรียนมีความเชื่อว่า วิธีการสอนภาษาต่างประเทศแบบภาษาเดียว (Monolingual Approach) เช่น การสอนภาษาอังกฤษด้วยภาษาอังกฤษเท่านั้น (English only Approach) เป็นการเรียนรู้ที่ดีที่สุดสำหรับผู้เรียน (Auerbach, 1993; Krashen, 1982; Turnbull, 2001) โดยให้ความเห็นว่าครูควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ โดยใช้ภาษาเป้าหมาย (target language) เป็นสื่อกลางในการสอน เพื่อเพิ่มปริมาณภาษาเป้าหมายให้กับผู้เรียนให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งถือว่าเป็นเสมือนการเลียนแบบการเรียนรู้ภาษาตามธรรมชาติในวัยเด็ก (Duff & Polio, 1990; Krashen, 1982; Phillipson, 1992; Turnbull, 2001) นอกจากนี้ นักวิชาการเหล่านี้เชื่อว่าการแทรกแซงของภาษาแม่ (mother tongue interfere) เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบในทางลบต่อผู้เรียน เช่น การถ่ายโอนภาษาแม่ไปสู่ภาษาที่ 2 (Odlin, 1989) Yule (2006) โดยกล่าวว่า การถ่ายโอนเสียง สำนวน และโครงสร้างของภาษาแม่มาใช้ในภาษาที่สองอาจมีผลทั้งทางบวกและลบ การถ่ายโอนทางบวกเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนเห็นว่าโครงสร้างของภาษาแม่และภาษาที่สองเหมือนกัน ทำให้ผู้เรียนนำความรู้จากภาษาแม่มาใช้ในภาษาที่สองได้อย่างถูกต้อง ในขณะที่การถ่ายโอนทางลบมักเกิดขึ้นเมื่อลักษณะโครงสร้างของภาษาแม่และภาษาที่สองแตกต่างกัน ทำให้ผู้เรียนเกิดความสับสนจึงนำมาใช้ผิดบ่อยครั้ง ดังนั้นการใช้ภาษาแม่ในชั้นเรียนจึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การป้อนข้อมูลของภาษาที่สองลดลง และส่งผลให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลทางภาษาที่สองลดลง (De La Campa & Nassaji, 2009)

สำหรับกลุ่มนักวิชาการที่สนับสนุนการเรียนการสอนแบบสองภาษา (Bilingual Approach) เชื่อว่า ครูสามารถใช้ภาษาแม่เป็นสื่อในชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน อาทิ Meyer (2008) ซึ่งกล่าวว่า การใช้ภาษาแม่เป็นการช่วยให้ผู้เรียนโดยเฉพาะนักเรียนที่มีทักษะทางภาษาต่ำสามารถนำความรู้เดิมมาเชื่อมโยงกับความรู้และโครงสร้างของภาษาเป้าหมายในการเรียนรู้คำศัพท์ Nation (2001) เสนอว่า ภาษาแม่เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพที่ช่วยผู้เรียนจดจำคำศัพท์เพิ่มขึ้นและเร็วขึ้น นอกจากนี้ Cook (2001) ได้เสริมว่า ภาษาแม่สามารถช่วยผู้เรียนหลายด้านหากนำมาใช้ในเชิงบวก เช่น ผู้เรียนสามารถนำภาษาแม่มาใช้เป็นเหมือนสิ่งเสริมต่อการเรียนรู้ (Scaffolding) ที่คอยช่วยพัฒนาจากขั้นพื้นฐานขึ้นไป ภาษาแม่ยังสามารถส่งเสริมการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน อาทิ การอธิบายคำสั่งงาน การมอบหมายหน้าที่ หรือการตรวจสอบความเข้าใจระหว่างเพื่อนในกลุ่ม Harbord (1992) ยังได้เพิ่มเติมว่า ภาษาแม่สามารถทำให้ผู้เรียนลดความสับสน ทำให้เข้าใจบทเรียนเร็วขึ้น และช่วยลดความวิตกกังวลในการเรียนภาษาที่สอง ตลอดจนช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนอีกด้วย (Meyer, 2008)

จากแนวคิดสองด้านเกี่ยวกับการใช้ภาษาแม่ในชั้นเรียนของนักวิชาการข้างต้นจะเห็นว่าภาษาแม่หรือภาษาที่หนึ่งสามารถเป็นทั้งประโยชน์และเป็นอุปสรรคต่อผู้เรียน ในส่วนมุมมองของผู้เรียนได้ปรากฏในงานศึกษาวิจัยจำนวนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาในชั้นเรียน ซึ่งเป็นการศึกษาทัศนคติของผู้เรียนในหลายบริบท อาทิ Mahmoudi & Amirkhiz (2011) ได้สำรวจปริมาณการใช้ภาษาอิหร่านของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ (EFL) และทัศนคติของนักศึกษา 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีทักษะทางภาษาต่ำและมีทักษะทางภาษาสูง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับก่อนมหาวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า การใช้ภาษาที่หนึ่งในชั้นเรียนมากเกินไปส่งผลให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจต่ำทำให้เกิดทัศนคติในเชิงลบและนักศึกษาส่วนใหญ่สนับสนุนให้ครูเพิ่มปริมาณการใช้ภาษาอังกฤษในชั้นเรียนให้มากที่สุด เช่นเดียวกับ Nazary (2008) พบว่าในภาพรวมนักศึกษามีทัศนคติในทางลบต่อการใช้ภาษาอิหร่านของครูในชั้นเรียนเนื่องจากเห็นว่าภาษาอิหร่านไม่สำคัญหรือมีประโยชน์ต่อการเรียน

ในประเทศซาอุดีอาระเบีย Al-Nofaie (2010) ได้ศึกษาทัศนคติของครูและนักเรียนต่อการใช้ภาษาแม่ (อาหรับ) ในชั้นเรียนภาษาต่างประเทศในโรงเรียนของรัฐ พบว่าครูและนักเรียนมีทัศนคติบวกต่อการใช้ภาษาแม่ในชั้นเรียน โดยนักเรียนร้อยละ 70 ต้องการให้ครูใช้ภาษาอาหรับในชั้นเรียนเพราะทำให้นักเรียนมีความมั่นใจและช่วยให้เข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น เช่นเดียวกับ Alshammari (2011) ได้สำรวจการใช้ภาษาแม่ (อาหรับ) ในวิทยาลัยเทคโนโลยีซาอุดีอาระเบีย พบว่านักเรียน ร้อยละ 54 เห็นว่าภาษาอาหรับมีความจำเป็นในชั้นเรียน เนื่องจากสามารถช่วยให้เข้าใจเนื้อหาที่ยากได้ง่ายขึ้น เช่น เพื่อใช้อธิบายคำศัพท์ใหม่ๆ และ Simsek (2010) พบว่า การใช้ภาษาที่หนึ่ง (ตุรกี) ในชั้นเรียนร้อยละ 53 เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับนักเรียนที่มีทักษะทางภาษาต่ำ และร้อยละ 7 เพื่อช่วยกระตุ้นความสนใจในการเรียนให้กับนักเรียน

ในประเทศญี่ปุ่นการวิจัยพบข้อมูลที่หลากหลาย Craven (2012) พบว่าในภาพรวมนักเรียนต้องการให้ครูใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารจริงๆ และใช้ภาษาญี่ปุ่นเมื่อจำเป็นเท่านั้น โดยนักเรียนที่มีทักษะทางภาษาสูงไม่ต้องการให้ครูใช้ภาษาญี่ปุ่นในชั้นเรียนแต่ต้องการให้ครูเข้าใจภาษาญี่ปุ่น แต่ผู้เรียนที่มีทักษะทางภาษาในระดับกลางและระดับต่ำมีทัศนคติทางบวกต่อการใช้ภาษาแม่ในชั้นเรียนภาษาต่างประเทศ โดยคิดว่าภาษาญี่ปุ่นสามารถช่วยเพิ่มความเข้าใจและสามารถช่วยให้การสอนของครูเกิดประสิทธิภาพ นอกจากนี้การศึกษาโดย Tsukamoto (2012) พบว่านักเรียนสาขาภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 1 ต้องการให้ครูใช้ภาษาอังกฤษในการสอนมากกว่าภาษาญี่ปุ่นเพราะต้องการฝึกทักษะการพูดและพัฒนาทักษะการฟัง และ เช่นเดียวกับ ผลการศึกษาของ Carson & Kashihara (2012) ที่พบว่านักเรียนที่มีทักษะภาษาอังกฤษขั้นสูงมีความต้องการให้ครูใช้ภาษาญี่ปุ่นในชั้นเรียนภาษาอังกฤษเพื่อทบทวนบทเรียนมากกว่านักเรียนที่มีทักษะภาษาอังกฤษในชั้นเริ่มต้น เนื่องจากนักเรียนกลุ่มนี้มีความกดดันจากการเรียนเนื้อหาและการทดสอบที่มีความยากกว่า

สำหรับงานวิจัยในประเทศไทยได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับประเด็นนี้บ้าง อาทิ พนิดพิมพ์ โคจิศิริกุล (2551) ได้สำรวจทัศนคติของนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนภาษาอังกฤษบังคับ ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี พบว่านักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการเรียนเพื่อฝึกฟังและพูด แต่พบว่ายังคงมีปัญหาคือนักเรียนจะไม่ค่อยตอบสนองหากครูใช้ภาษาอังกฤษในห้องเรียน เนื่องจากไม่เข้าใจคำสั่ง ดังนั้นนักเรียนจึงต้องการให้ครูนำภาษาไทยมาใช้ในการอธิบายคำสั่งและตรวจสอบความเข้าใจ การวิจัยในบริบทประเทศไทยอีกงานหนึ่งโดย Thongwichit (2013) ได้สำรวจทัศนคติของนักศึกษาต่อการใช้ภาษาไทยของครูในมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคใต้ พบว่าในภาพรวมผู้เรียนมีทัศนคติบวกต่อการใช้ภาษาไทยโดยเชื่อว่าภาษาไทยสามารถช่วยลดความวิตกกังวลจากการเรียนภาษาอังกฤษ ช่วยเพิ่มปัจจัยตัวป้อนทางภาษาที่เข้าใจได้มากขึ้น และช่วยพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ พบความแตกต่างในทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อการใช้ภาษาแม่ในชั้นเรียนภาษาต่างประเทศมีมุมมองทั้งเชิงบวกและเชิงลบ อีกทั้งผลการศึกษาข้างต้นพบว่าเป็นการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาทัศนคติของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมปลายของรัฐต่อการใช้ภาษาไทยของครูในชั้น

เรียนภาษาอังกฤษที่มีฐานะเป็นภาษาต่างประเทศ เนื่องจากนักเรียนในโรงเรียนของรัฐส่วนใหญ่ได้เรียนภาษาอังกฤษโดยครูไทยที่ไม่ใช่เจ้าของภาษามากกว่าเจ้าของภาษามาตั้งแต่ระดับประถมจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้นประมาณ 9 ปี และนักเรียนในระดับชั้นนี้ต้องเตรียมพร้อมเข้าสู่ในระดับอุดมศึกษาในอนาคต ทั้งนี้ทัศนคติของผู้เรียนเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ภาษาซึ่งส่งผลต่อระดับประสิทธิภาพและความสำเร็จในการเรียนรู้ภาษาที่สองโดยตรง (Ellis, 1994) ดังนั้นผลการศึกษานี้จะสามารถช่วยอธิบายมุมมองของผู้เรียนต่อการใช้ภาษาไทยในชั้นเรียนของครู เพื่อที่จะนำไปเป็นแนวทางสำหรับครูในการปรับการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการเพื่อนำไปพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักเรียนไทยให้สามารถสื่อสารกับชาวต่างชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการเตรียมความพร้อมในการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ

1. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจุดประสงค์การใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษกับทัศนคติของผู้เรียน

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาเรื่องทัศนคติของนักเรียนมัธยมปลายของรัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาเขต 16 ที่มีต่อการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของงานวิจัยครอบคลุมหัวข้อต่อไปนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึง 6 จำนวน 364 คน จากแผนการเรียนวิทย์-คณิต อังกฤษ-คณิต และอังกฤษ-จีน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลขนาดใหญ่พิเศษ (จำนวนนักเรียนมากกว่า 2,500 คนขึ้นไป) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาเขต 16 รวม 7 โรงเรียนซึ่งตั้งอยู่ในเขตจังหวัดสงขลาทั้งหมด ได้แก่ โรงเรียนมหาวชิราวุธ จังหวัดสงขลาในพระอุปถัมภ์ โรงเรียนวรนาธิเฉลิมจังหวัดสงขลา โรงเรียนนวมินทราชูทิศทักษิณ โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย 2 โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัยสมบูรณ์กุลกันยา และโรงเรียนหาดใหญ่รัฐประชาสรรค์

2. เนื้อหาการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการสำรวจในเรื่องทัศนคติของนักเรียนในสามประเด็น คือ (1) จุดประสงค์การใช้ภาษาไทยของครูไทยที่สอนภาษาอังกฤษในชั้นเรียน (2) ปริมาณและความถี่การใช้ภาษาไทยของครูไทยที่สอนภาษาอังกฤษในชั้นเรียน และ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของนักเรียนกับจุดประสงค์ ปริมาณและความถี่การใช้ภาษาไทยของครูไทยที่สอนภาษาอังกฤษในชั้นเรียน

3. ระยะเวลาของการวิจัย ระยะเวลาการเก็บข้อมูล ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม จนถึง 30 กันยายน 2557

ระเบียบและวิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องทัศนคติของนักเรียนมัธยมปลายของรัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาเขต 16 ที่มีต่อการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษ มีกระบวนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างจำนวน 364 คน เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึง 6 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 แผนการเรียนวิทย์-คณิต แผนการเรียนอังกฤษ-คณิต และแผนการเรียนอังกฤษ-จีน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลขนาดใหญ่พิเศษซึ่งมีจำนวนนักเรียนมากกว่า 2,500 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาเขต 16 รวม 7 โรงเรียนซึ่งตั้งอยู่ในเขตจังหวัดสงขลาทั้งหมด โดยใช้วิธีหาขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางการสุ่มแบบเครซี่

และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) กำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ 95% ความคลาดเคลื่อน 5% และใช้การคำนวณแบบ สัดส่วนตามลำดับขนาดจำนวนนักเรียนทั้งเจ็ดโรงเรียน (Quota sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ดังนี้

2.1 แบบสอบถามมาตรวัดแบบประมาณค่า และคำถามปลายเปิด แบ่งออกเป็น 4 ส่วนซึ่งดัดแปลงมาจาก งานของ Levine (2003) และ Alshammari (2011) มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 7 ข้อ

ตอนที่ 2 รูปแบบและปริมาณการใช้ภาษาไทยของครูไทยที่สอนภาษาอังกฤษในชั้นเรียนภาษาอังกฤษ จำนวน 15 ข้อ โดยใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ Likert คือ 5 = บ่อยมาก และ 1 = น้อยมาก

ตอนที่ 3 ทักษะของผู้เรียนกับการใช้ภาษาไทยของครูไทยที่สอนภาษาอังกฤษในชั้นเรียนภาษาอังกฤษ จำนวน 15 ข้อ โดยใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ Likert คือ 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง และ 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

เกณฑ์แปลความหมายค่าเฉลี่ย

ค่าเฉลี่ย	ระดับการใช้ภาษาไทย / ระดับทัศนคติ
4.51 – 5.00	มีปริมาณการใช้ระดับความถี่บ่อยมาก / มีทัศนคติในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง
3.26 – 4.00	มีปริมาณการใช้ระดับความถี่บ่อย / มีทัศนคติในระดับเห็นด้วยมาก
2.51 – 3.25	มีปริมาณการใช้ระดับความถี่ปานกลาง / มีทัศนคติในระดับเห็นด้วย
1.76 – 2.50	มีปริมาณการใช้ระดับความถี่น้อย / มีทัศนคติในระดับเห็นด้วยน้อย
1.00 – 1.75	มีปริมาณการใช้ระดับความถี่น้อยมาก / มีทัศนคติในระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตอนที่ 4 ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยในชั้นเรียนภาษาอังกฤษ

2.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ข้อคำถามจำนวน 7 ข้อ ดัดแปลงมาจากการศึกษาของ Duff & Polio (1990) รายละเอียดข้อคำถามครอบคลุมข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ การรับรู้และความเข้าใจในการใช้ ภาษาไทยในชั้นเรียนภาษาอังกฤษ และความคิดเห็นต่อการใช้ภาษาไทยในชั้นเรียนภาษาอังกฤษของผู้ให้สัมภาษณ์ ที่ นอกเหนือจากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือตรวจสอบคุณภาพและความถูกต้องเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ (Content Validity) และคำนวณดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) กับอาจารย์ที่ ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ หลังจากได้นำมาปรับปรุงแก้ไขจึงนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างมีคุณลักษณะที่ใกล้เคียงกับ กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้สูตร Cronbach's alpha coefficient ได้ผล อยู่ในระดับ 0.936

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามให้กับนักเรียนในคาบวิชาภาษาอังกฤษและได้รับคืน แบบสอบถามด้วยตัวเอง จำนวนทั้งหมด 364 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามทั้งหมด จากนั้นผู้วิจัยได้ สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างแบบกลุ่มกับนักเรียนโดยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ความสมัครใจจากหนึ่งโรงเรียน จำนวน 30 คน จากนักเรียนแผนวิทย์-คณิต จำนวน 10 คน นักเรียนแผนอังกฤษ-คณิต จำนวน 10 คน และ นักเรียนแผนอังกฤษ-จีน จำนวน 10 คน ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 30 นาที มีการจดบันทึกและบันทึกเสียงในระหว่างการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ทางสถิติสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson product-moment correlation coefficient) ที่ใช้วัดขนาดของความสัมพันธ์กันระหว่างตัวแปรคือ $0 \leq r \leq 1$ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555) ดังนี้

ค่า r 0.80 – 1.00	คือ มีความสัมพันธ์กันสูงมาก
ค่า r 0.60 – 0.80	คือ มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง
ค่า r 0.40 – 0.60	คือ มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง
ค่า r 0.20 – 0.40	คือ มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ
และ ค่า r 0.00 – 0.20	คือ มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำมาก

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทำโดยนำข้อมูลมาถอดเสียงบันทึก จัดกลุ่ม สรุปประเด็นและนำเสนอโดยการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

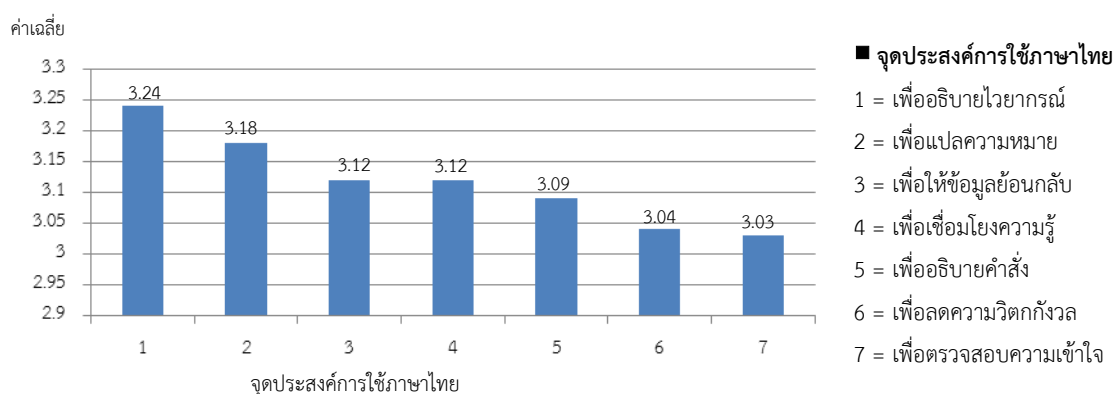
1. ทศนคติของนักเรียนที่มีต่อการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษ

1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตัวผู้เรียน

นักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายคิดเป็นร้อยละ 79.67 มีอายุระหว่าง 15 ถึง 16 ปี ร้อยละ 46.42 และอายุระหว่าง 17 ถึง 18 ปี ร้อยละ 53.57 กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 28.85 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ร้อยละ 29.67 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 41.48 จากแผนการเรียนรู้-คณิต ร้อยละ 46.43 แผนการเรียนรู้-อังกฤษ-คณิต ร้อยละ 26.64 แผนการเรียนรู้-อังกฤษ-จีน ร้อยละ 26.92 นักเรียนร้อยละ 26.65 ได้ผลการเรียนเฉลี่ยวิชาภาษาอังกฤษในระดับดี (เกรด 3 หรือ B) ในภาคเรียนที่ผ่านมาและนักเรียนร้อยละ 51.65 เรียนวิชาภาษาอังกฤษเฉลี่ย 3 ถึง 5 คาบต่อสัปดาห์

1.2 ทศนคติของนักเรียนที่มีต่อการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษ

การวิเคราะห์ผลทศนคติของนักเรียนต่อการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 7 จุดประสงค์ ได้แก่ การใช้ภาษาไทย 1) เพื่ออธิบายไวยากรณ์ 2) เพื่อแปลความหมาย 3) เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ 4) เพื่อเชื่อมโยงความรู้ 5) เพื่ออธิบายคำสั่ง 6) เพื่อลดความวิตกกังวล และ 7) เพื่อตรวจสอบความเข้าใจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 ทศนคติของนักเรียนต่อจุดประสงค์และปริมาณการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียน

จากรูปที่ 1 แผนภูมิภาพรวมแสดงค่าเฉลี่ยระดับทัศนคติของนักเรียนมัธยมปลายในโรงเรียนมัธยมของรัฐขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาเขต 16 ที่มีต่อการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษ พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนเห็นด้วยกับการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษทั้ง 7 จุดประสงค์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $\bar{X} = 3.11$ โดยการใช้ภาษาไทยของครูที่นักเรียนเห็นด้วยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ครูควรใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายไวยากรณ์ เพื่อแปลความหมาย เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อเชื่อมโยงความรู้ เพื่ออธิบายคำสั่ง เพื่อลดความวิตกกังวลและเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ ($\bar{X} = 3.24$, $\bar{X} = 3.18$, $\bar{X} = 3.12$, $\bar{X} = 3.12$, $\bar{X} = 3.09$, $\bar{X} = 3.04$ และ $\bar{X} = 3.03$ ตามลำดับ)

ตารางที่ 1 ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบและปริมาณการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษจำแนกรายเป็นจุดประสงค์

ความคิดเห็น	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
การใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายไวยากรณ์			
1. ครูควรใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ	3.24	0.67	เห็นด้วย
รวม	3.24	0.67	เห็นด้วย
การใช้ภาษาไทยเพื่อแปลความหมาย			
2. ครูควรใช้ภาษาไทยแปลความหมายของคำศัพท์ภาษาอังกฤษให้นักเรียน	3.23	0.63	เห็นด้วย
3. ครูควรใช้ภาษาไทยแปลความหมายของประโยคภาษาอังกฤษ	3.13	0.66	เห็นด้วย
รวม	3.18	0.58	เห็นด้วย
การใช้ภาษาไทยเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ			
4. ครูควรให้ข้อมูลย้อนกลับกับนักเรียนเป็นรายบุคคลในห้องเรียน	3.18	0.71	เห็นด้วย
5. ครูควรให้ข้อมูลย้อนกลับนักเรียนในระหว่างที่นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นคู่ หรือกลุ่มย่อย	3.05	0.65	เห็นด้วย
รวม	3.12	0.56	เห็นด้วย
การใช้ภาษาไทยเพื่อการสอน			
6. ครูควรใช้ภาษาไทยชี้แจงวัตถุประสงค์การเรียนรู้	3.13	0.61	เห็นด้วย
7. ครูควรใช้ภาษาไทยซักถามนักเรียนเพื่อทบทวนสิ่งที่ได้เรียนมาแล้วหรือทบทวนบทเรียนเดิมที่สัมพันธ์กับบทเรียนใหม่	3.06	0.71	เห็นด้วย
8. ครูควรใช้ภาษาไทยเพื่อสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ หรือสรุปบทเรียน หรือซักถามข้อสงสัยก่อนจบบทเรียน	3.16	0.71	เห็นด้วย
รวม	3.12	0.56	เห็นด้วย
การใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายคำสั่ง			
9. ครูควรใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายความหมายของคำสั่งของงานหรือกิจกรรมต่างๆ	3.19	0.71	เห็นด้วย
10. ครูควรใช้ภาษาไทยเพื่อจัดการในห้องเรียนเรื่องกฎระเบียบ การควบคุมพฤติกรรมของนักเรียน หรือแจ้งกำหนดการส่งงานหรือการสอบ	3.06	0.69	เห็นด้วย
11. ครูควรใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายคำสั่งต่างๆให้กับนักเรียนเมื่อมีการสอบในห้องเรียน	3.05	0.69	เห็นด้วย
รวม	3.09	0.56	เห็นด้วย
การใช้ภาษาไทยเพื่อลดความวิตกกังวล			
12. ครูควรใช้ภาษาไทยเพื่อสื่อสารกับนักเรียนหัวข้อทั่วๆ ไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับบทเรียน	2.91	0.79	เห็นด้วย
13. ครูควรใช้ภาษาไทยในชั้นเรียนเพื่อสร้างบรรยากาศที่สนุกสนาน เป็นมิตรกับนักเรียน	3.16	0.71	เห็นด้วย
รวม	3.04	0.65	เห็นด้วย
การใช้ภาษาไทยเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ			
14. ครูควรใช้ภาษาไทยซักถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจในทักษะการฟัง	3.01	0.67	เห็นด้วย
15. ครูควรใช้ภาษาไทยซักถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจในทักษะการอ่าน	3.05	0.70	เห็นด้วย
รวม	3.03	0.61	เห็นด้วย
รวมทั้งหมด	3.11	0.46	เห็นด้วย

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจุดประสงค์เป็นรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดใน 3 อันดับแรก พบว่า นักเรียนมีทัศนคติเห็นด้วยว่าครูควรใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายหลักไวยากรณ์ (ข้อ 1, $\bar{x}$ = 3.24) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดซึ่งอยู่ในจุดประสงค์การใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายหลักไวยากรณ์ รองลงมา คือ นักเรียนมีทัศนคติเห็นด้วยว่าครูควรใช้ภาษาไทยเพื่อแปลความหมายของคำศัพท์ (ข้อ 2, $\bar{x}$ = 3.23) ซึ่งอยู่ในจุดประสงค์การใช้ภาษาไทยเพื่อแปลความหมาย และนักเรียนเห็นด้วยว่าครูควรใช้ภาษาไทยเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับกับนักเรียนเป็นรายบุคคลในห้องเรียน (ข้อ 4, $\bar{x}$ = 3.18) ซึ่งอยู่ในจุดประสงค์การใช้ภาษาไทยเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ (ตารางที่ 1)

อย่างไรก็ตามจุดประสงค์รายข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 3 อันดับ คือ นักเรียนเห็นด้วยว่าครูควรใช้ภาษาไทยซักถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจในทักษะการฟังภาษาอังกฤษ (ข้อ 14, $\bar{x}$ = 3.01) ซึ่งอยู่ในจุดประสงค์การใช้ภาษาไทยเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ รองลงมาคือ นักเรียนเห็นด้วยว่าครูควรใช้ภาษาไทยเพื่อสื่อสารกับนักเรียนหัวข้อทั่วๆ ไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับบทเรียน (ข้อ 12, $\bar{x}$ = 2.91) ซึ่งอยู่ในจุดประสงค์การใช้ภาษาไทยเพื่อลดความวิตกกังวล และครูควรใช้ภาษาไทยอธิบายคำสั่งต่างๆ ให้กับนักเรียนเมื่อมีการสอบในห้องเรียน (ข้อ 11, $\bar{x}$ = 3.05) ซึ่งอยู่ในจุดประสงค์การใช้ภาษาไทยเพื่อการสอน ตามลำดับ

ทั้งนี้จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ 28 คน (ร้อยละ 93.33) เห็นด้วยกับครูว่าควรใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ เนื่องจากเป็นเรื่องที่ยากในการทำความเข้าใจและเป็นเนื้อหาสำคัญ หากนักเรียนไม่เข้าใจหรือเข้าใจผิดจะทำให้จำสิ่งที่ไม่ถูกต้องและนำไปใช้ผิดทั้งระหว่างเรียนและในการสอบ รวมทั้งนักเรียน 12 คน (ร้อยละ 40) ต้องการให้ครูใช้ภาษาไทยเพื่อแปลคำศัพท์และประโยคเพราะเข้าใจได้ง่ายและเร็วกว่า นอกจากนี้นักเรียน 10 คน (ร้อยละ 33.33) ให้ความเห็นว่า การที่ครูให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นภาษาไทยเมื่อนักเรียนทำดีหรือทำถูกต้องจะเป็นประโยชน์กับผู้เรียนโดยตรงเพราะจะเป็นแรงผลักดันส่งผลให้นักเรียนมีกำลังใจในการเรียนเพราะนักเรียนรู้สึกว่าคุณครูมีความเอาใจใส่กับพวกเขา เช่นเดียวกันเมื่อครูให้ข้อมูลย้อนกลับเมื่อนักเรียนทำไม่ถูกต้องตามคำสั่ง นักเรียนสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นไปปรับปรุงแก้ไขการเรียนให้ดียิ่งขึ้น และนักเรียนรู้สึกชอบให้ครูใช้ภาษาไทยคอยซักถาม ช่วยสรุปบทวนเนื้อหาในทุก ๆ ครั้ง เพื่อเป็นการช่วยย้ำความเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น อย่างไรก็ตามนักเรียน 22 คน (ร้อยละ 73) มีทัศนคติเห็นด้วยน้อยที่สุดว่าครูควรใช้ภาษาไทยเพื่อตรวจสอบความเข้าใจในการฟัง เนื่องจากนักเรียนขาดโอกาสในการใช้ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษนอกชั้นเรียน หากในชั้นเรียนครูพูดคุยสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาไทยโดยการถาม-ตอบเป็นประโยคสั้นๆ ง่าย ๆ ด้วยคำศัพท์ที่คุ้นเคยและใช้บ่อย ๆ ซ้ำๆ ทุกวัน จะสามารถทำให้นักเรียนได้ฝึกฝนทั้งทักษะการฟังและการพูดด้วยความเป็นธรรมชาติได้ดีกว่า

1.3 ข้อเสนอแนะจากคำถามปลายเปิด

ผลการวิเคราะห์ทัศนคติของนักเรียนต่อการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษจากคำถามปลายเปิดในแบบสอบถาม นักเรียนได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ตารางที่ 2 ข้อเสนอแนะอื่นๆ ของนักเรียนต่อการใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษของครูในชั้นเรียน

ข้อเสนอแนะ	จำนวนนักเรียน	ร้อยละ
1. ครูควรเน้นให้นักเรียนท่องคำศัพท์ และสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน	28	41.18
2. ครูควรพูดประโยคเป็นภาษาอังกฤษแล้วแปลเป็นภาษาไทยควบคู่กันไป	16	23.53
3. ครูควรพูดสนทนาเป็นภาษาอังกฤษมากกว่าเน้นสอนแต่หลักไวยากรณ์	11	16.18
4. ครูควรพูดสำเนียงภาษาอังกฤษให้ชัดเจนและถูกต้อง	7	10.29
5. ครูควรใช้ภาษาอังกฤษในการสนทนาการให้นักเรียนรักการเรียนภาษาอังกฤษ	4	5.88
6. ครูควรตั้งคำถามเป็นภาษาอังกฤษและให้นักเรียนตอบเพื่อฝึกทักษะการพูด	2	2.94

จากตารางที่ 2 ภาพรวมจากข้อเสนอแนะในคำถามปลายเปิดจะสังเกตได้ว่าในภาพรวมนักเรียน (68 คน) มีความต้องการให้ครูใช้ภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาไทยในด้านคำศัพท์ ประโยค การสื่อสาร และกิจกรรมสนทนาการด้วยสำเนียงที่ชัดเจนในห้องเรียนให้มากขึ้น โดยเฉพาะในด้านคำศัพท์นักเรียนส่วนใหญ่ 28 คน (ร้อยละ 41.18) ได้เสนอแนะว่านักเรียนต้องการเรียนรู้คำศัพท์โดยเฉพาะคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันมากที่สุด เนื่องจากเป็นสิ่งจำเป็นในการสื่อสารและเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนภาษาอังกฤษ ดังความเห็นของนักเรียน ที่กล่าวว่า “เมื่อเรียนภาษาอังกฤษครูควรจะมีการแนะนำคำศัพท์ให้มากที่สุดเพราะถ้านักเรียนรู้คำศัพท์น้อยก็ไม่สามารถสื่อสารออกมาได้” และ ความเห็นที่ 2 “อยากให้ครูสอนคำศัพท์เกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวันหรือเกี่ยวกับการสนทนาภาษาอังกฤษให้มากขึ้น เพราะรู้สึกว่าการที่ครูสอนในปัจจุบันไม่สามารถนำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ” นอกจากนี้นักเรียน 34 คน (ร้อยละ 50) ต้องการให้ครูเน้นการพูดสนทนาหรือพูดเป็นประโยคภาษาอังกฤษโดยเฉพาะประโยคที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงมากกว่าเน้นสอนหลักไวยากรณ์และยังต้องการให้ครูใช้สำเนียงที่ชัดเจนและถูกต้องเพื่อพัฒนาทักษะการพูดและการฟัง ดังความเห็นที่ 3 กล่าวว่า “ครูควรพูดภาษาอังกฤษให้เหมือนคุยกับชาวต่างชาติจริง ๆ และสำเนียงไม่ควรเป็นแบบคนไทยเพราะจะทำให้นักเรียนจำการออกเสียงเหล่านั้นไป” และความเห็นที่ 4 กล่าวว่า “เราเรียนไวยากรณ์มาตั้งแต่เด็กแต่ยังพูดไม่ได้ เพราะฉะนั้นครูควรเน้นให้นักเรียนฝึกพูดเยอะ ๆ อาจจะเริ่มจากประโยคภาษาอังกฤษก่อนแล้วค่อยแปลเป็นภาษาไทยถ้านักเรียนไม่เข้าใจจริงๆ”

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษกับทัศนคติของนักเรียน

ผลการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์โดยภาพรวม พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการใช้ภาษาไทยของครูกับทัศนคติของนักเรียนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าประสิทธิสหสัมพันธ์เท่ากับ .320 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในระดับต่ำ กล่าวคือ เมื่อครูมีปริมาณการใช้ภาษาไทยในเรียนบ่อยนักเรียนจะมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ ในทางกลับกันหากครูมีปริมาณการใช้ภาษานักเรียนก็จะมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ ดังแสดงข้อมูลในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษกับทัศนคติของนักเรียน

(n=364)

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	ระดับความสัมพันธ์
การใช้ภาษาไทยเพื่อแปลความหมาย		
1. ครูควรใช้ภาษาไทยแปลความหมายของคำศัพท์ภาษาอังกฤษให้นักเรียน	0.130**	0.01
2. ครูควรใช้ภาษาไทยแปลความหมายของประโยคภาษาอังกฤษ	0.145**	0.01
รวม	0.210**	0.00
การใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายหลักไวยากรณ์		
3. ครูควรใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ	0.085**	0.05
รวม	0.154**	0.00
การใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายคำสั่ง		
4. ครูควรใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายความหมายของคำสั่งของงานหรือกิจกรรมต่างๆ	0.116**	0.01
5. ครูควรใช้ภาษาไทยเพื่อจัดการในห้องเรียนเรื่องกฎระเบียบ การควบคุมพฤติกรรมของนักเรียน หรือแจ้งกำหนดการส่งงานหรือการสอบ	0.184**	0.01
6. ครูควรใช้ภาษาไทยอธิบายคำสั่งต่างๆให้กับนักเรียนเมื่อมีการสอบในห้องเรียน	0.266**	0.01
รวม	0.314**	0.00

ตารางที่ 3 (ต่อ) ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษกับทัศนคติของนักเรียน

(n=364)

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	ระดับความสัมพันธ์
การใช้ภาษาไทยเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ		
7. ครูควรให้ข้อมูลย้อนกลับกับนักเรียนเป็นรายบุคคลในห้องเรียน	-0.009*	-0.01
8. ครูควรให้ข้อมูลย้อนกลับนักเรียนในระหว่างที่นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นคู่ หรือกลุ่มย่อย	0.039*	0.23
รวม	0.229**	0.00
การใช้ภาษาไทยเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ		
9. ครูควรใช้ภาษาไทยซักถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจในทักษะการฟังภาษาอังกฤษ	0.044*	0.20
10. ครูควรใช้ภาษาไทยซักถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจในทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ	0.160**	0.01
รวม	0.233**	0.00
การใช้ภาษาไทยเพื่อลดความวิตกกังวล		
11. ครูควรใช้ภาษาไทยเพื่อสื่อสารกับนักเรียนหัวข้อต่างๆ ไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับบทเรียน	0.163**	0.01
12. ครูควรใช้ภาษาไทยในชั้นเรียนสร้างบรรยากาศที่สนุกสนาน เป็นมิตรกับนักเรียน	0.275**	0.01
รวม	0.241**	0.00
การใช้ภาษาไทยเพื่อการสอน		
13. ครูควรใช้ภาษาไทยชี้แจงวัตถุประสงค์การเรียนรู้	0.190**	0.01
14. ครูควรใช้ภาษาไทยซักถามเพื่อทบทวนสิ่งที่ได้เรียนมาแล้วหรือทบทวนบทเรียนเดิม	0.219*	0.01
15. ครูควรใช้ภาษาไทยเพื่อสรุปกิจกรรม หรือสรุปบทเรียน หรือซักถามข้อสงสัยก่อนจบบทเรียน	0.286**	0.01
รวม	0.255**	0.00
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยรวม	0.320**	0.00

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 / **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณาผลการศึกษาค้นคว้าเป็นรายจุดประสงค์ พบระดับความสัมพันธ์การใช้ภาษาไทยของครูกับทัศนคติของนักเรียน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ใน 2 ระดับ คือ **ต่ำ** และ **ต่ำมาก** โดยจุดประสงค์การใช้ภาษาไทยของครูที่มีความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับทัศนคติของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในระดับต่ำ 6 จุดประสงค์ ได้แก่ การใช้ภาษาไทยของครูเพื่ออธิบายคำสั่ง การใช้ภาษาไทยของครูเพื่อเชื่อมโยงความรู้ การใช้ภาษาไทยเพื่อลดความวิตกกังวล การใช้ภาษาไทยของครูเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ การใช้ภาษาไทยของครูเพื่อแปลความหมาย และ การใช้ภาษาไทยของครูเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ ($r = .314^*$, 0.255^* , 0.241^* , 0.233^* , 0.229^* และ 0.210^* ตามลำดับ) และ การใช้ภาษาไทยของครูเพื่ออธิบายไวยากรณ์ มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำมาก ($r = 0.154^*$)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยทัศนคติของนักเรียนมัธยมปลายของรัฐขนาดใหญ่พิเศษที่มีต่อการใช้ภาษาไทยของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ จำนวน 364 คน พบว่า ในภาพรวมนักเรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82.49) มีทัศนคติเห็นด้วยกับครูในการนำภาษาไทยมาใช้ในชั้นเรียนภาษาอังกฤษในทุกจุดประสงค์ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่านักเรียนเห็นว่าการใช้ภาษาไทยที่เป็นภาษาแม่สามารถเป็นตัวช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในการเรียนได้ง่ายและลึกซึ้งกว่า ซึ่งสอดคล้องกับ

งาน (Al-Nofaie, 2010; Kieu, 2010; Cook, 2001 และ De La Campa & Nassaji, 2009) ที่พบว่านักเรียนมีทัศนคติในเชิงบวกต่อการใช้ภาษาที่หนึ่งในชั้นเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ เนื่องจากสามารถนำมาใช้เป็นสิ่งสนับสนุนในการเรียนภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตามแม้ผลค่าเฉลี่ยจะอยู่ในระดับเห็นด้วย คือ $\bar{X} = 3.11$ แต่จะสังเกตเห็นได้ว่าค่าเฉลี่ยมีค่าเกินกว่า 3.00 เพียงเล็กน้อย กล่าวคือแม้นักเรียนมีทัศนคติเห็นด้วยกับการใช้ภาษาไทยในการสอนของครู แต่ต้องการให้ครูเพิ่มปริมาณการใช้ภาษาอังกฤษหรือใช้แบบระบบสองภาษาในชั้นเรียนให้มากขึ้น ดังข้อเสนอแนะของนักเรียนจากคำถามปลายเปิดและการสัมภาษณ์ว่า ครูควรใช้ภาษาอังกฤษมากขึ้นหรือควบคู่กันไปประมาณ 50:50 ที่นอกเหนือจากเนื้อหาในบทเรียนและอยากให้มีการสนทนาระหว่างครูกับนักเรียนมากขึ้นเพื่อฝึกทักษะในการพูดและการฟังของนักเรียนโดยเฉพาะบทสนทนาในชีวิตประจำวัน

เมื่อพิจารณาเป็นรายจุดประสงค์ พบว่าจุดประสงค์การใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายไวยากรณ์ของครู โดยนักเรียนเห็นด้วยว่าครูควรนำภาษาไทยมาใช้เพื่ออธิบายหลักไวยากรณ์ (ข้อ 1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ จุดประสงค์การใช้ภาษาไทยเพื่อแปลความหมาย โดยนักเรียนเห็นด้วยว่าครูควรใช้ภาษาไทยเพื่อแปลความหมายของคำศัพท์ (ข้อ 2) ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ Mouhanna (2009) ที่พบว่าการใช้ภาษาอาหรับในระดับมัธยมปลายในชั้นเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศสามารถช่วยนักเรียนในการเรียนอยู่ 2 วัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อแปลความหมายของคำศัพท์ที่ไม่คุ้นเคยและเพื่ออธิบายโครงสร้างไวยากรณ์ที่ซับซ้อน และ Littlewood & Yu (2009) และ Nation (2001) ได้เสนอว่า การใช้ภาษาที่หนึ่งสามารถช่วยให้นักเรียนจำแนกและเข้าใจความหมายของคำศัพท์ จดจำคำศัพท์ และโครงสร้างทางภาษาที่ซับซ้อนของภาษาเป้าหมายได้เร็วขึ้น เนื่องจากภาษาที่หนึ่งเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับผู้เรียนเพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน

นอกจากนี้พบว่าจุดประสงค์การใช้ภาษาไทยที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน 2 จุดประสงค์ คือ จุดประสงค์การใช้ภาษาไทยเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับและจุดประสงค์การใช้ภาษาไทยเพื่อการสอน โดยนักเรียนเห็นด้วยว่าครูควรนำภาษาไทยมาใช้เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นรายบุคคล (ข้อ 4) และครูควรนำภาษาไทยมาใช้เพื่อสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ หรือสรุปบทเรียน หรือซักถามข้อสงสัยก่อนจบบทเรียน (ข้อ 8) กล่าวคือ นักเรียนต้องการให้ครูให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นภาษาไทยเพื่อทราบถึงข้อดีหรือข้อผิดพลาดในการเรียนของตนเองและนักเรียนต้องการให้ครูใช้ภาษาไทยช่วยอธิบายสรุปเนื้อหาหรือบทเรียนเพื่อทำความเข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานของฮัซมีนิ ยูโซะ (2555) ที่พบว่า การที่ครูให้ข้อมูลย้อนกลับเชิงบวกกับนักเรียน เช่น การชมเชย การยิ้ม ยกนิ้วให้ อธิบายคำตอบที่ไม่ถูกของนักเรียน จะเป็นการแสดงให้เห็นว่าครูมีความสนใจและเข้าใจนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความมั่นใจและมีทัศนคติที่ดีต่อครูและต่อการเรียนภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนชอบให้ครูใช้ลักษณะการให้ข้อมูลย้อนกลับแบบสรุปความของเนื้อหาหรือสรุปรายละเอียดของบทเรียนมากที่สุด เนื่องจากทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาบทเรียนได้มากยิ่งขึ้นและใช้เวลาในการทำความเข้าใจได้เร็วขึ้น เช่นเดียวกับ Carson & Kashiara (2012) พบสิ่งที่น่าสนใจว่านักเรียนที่มีทักษะภาษาอังกฤษขั้นสูงมีความต้องการให้ครูใช้ภาษาญี่ปุ่นในชั้นเรียนภาษาอังกฤษเพื่อทบทวนบทเรียนมากกว่านักเรียนที่มีทักษะภาษาอังกฤษในขั้นเริ่มต้น เนื่องจากนักเรียนกลุ่มนี้มีความกดดันจากการเรียนเนื้อหาและการทดสอบที่มีความยากกว่า

อย่างไรก็ตามจุดประสงค์การใช้ภาษาไทยของครูบางข้อที่นักเรียนมีทัศนคติเห็นด้วยน้อยที่สุด 3 ลำดับ ได้แก่ นักเรียนเห็นด้วยว่าครูควรใช้ภาษาไทยซักถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจในทักษะการฟังภาษาอังกฤษ (ข้อ 14) นักเรียนเห็นด้วยว่าครูควรใช้ภาษาไทยเพื่อสื่อสารกับนักเรียนหัวข้อต่างๆ ไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับบทเรียน (ข้อ 12) และนักเรียนเห็นด้วยว่าครูควรใช้ภาษาไทยอธิบายคำสั่งต่างๆ ให้กับนักเรียนเมื่อมีการสอบในห้องเรียน (ข้อ 11) ทั้งนี้จะสังเกตเห็นได้ว่าจุดประสงค์ทั้ง 3 ข้อนี้เป็นสิ่งที่นักเรียนเห็นว่าเกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน ดังนั้นครูสามารถเพิ่มปริมาณการใช้ภาษาอังกฤษให้มากขึ้นได้ เช่น การพูดคุยเกี่ยวกับข่าวประจำวัน ความรู้รอบตัว เป็นต้น ดังผลการสัมภาษณ์และข้อเสนอแนะคำถามปลายเปิด นักเรียนให้ความเห็นว่า จุดประสงค์ต่างๆ เหล่านี้หากครูใช้เป็น

ภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาไทยจะทำให้พวกเขามีโอกาสได้ฝึกฟัง ฝึกพูด ทำให้เขากล้าที่จะพูดภาษาอังกฤษมากขึ้น เพราะเป็นสิ่งที่นอกเหนือจากในหนังสือซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ดังที่นักเรียนกล่าวว่า “ครูควรจะเน้น การฟัง-พูดเป็นภาษาอังกฤษในเรื่องง่ายๆ โดยอาจจะเริ่มจากเรื่องใกล้ๆ ตัวและเป็นเรื่องสนุก เช่น เพลง หนังสือ ละคร ข่าว เพราะถ้าเป็นสิ่งพวกเรารอบจะสนใจและเรียนรู้ได้เร็ว” ซึ่งสอดคล้องกับ Mahmoudi & Amirkhiz (2011) ที่พบว่านักศึกษาที่มีทักษะทางภาษาอังกฤษระดับต่ำและสูงในมหาวิทยาลัยประเทศอิหร่าน มีทัศนคติเชิงลบกับการใช้ ภาษาที่หนึ่ง (อิหร่าน) ในชั้นเรียนมากขึ้นไปของครู เนื่องจากส่งผลให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษต่ำ และ ต้องการให้ครูใช้ภาษาเป้าหมาย (ภาษาอังกฤษ) เพื่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องที่พวกเขาสนใจ เช่น อากาศ กีฬา การเมือง ฯลฯ ให้มากขึ้น เนื่องจากสิ่งเหล่านี้สามารถใช้เป็นตัวอย่างได้อย่างเป็นธรรมชาติดีกว่าใน หนังสือ ทั้งยังทำให้ผู้เรียนมีความวิตกกังวลน้อยลงและมีแรงจูงใจในการเรียนเพิ่มขึ้น Cook (2001)

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า ทัศนคติของผู้เรียนระดับม.ปลายของรัฐมีความสัมพันธ์ทางบวก ($r = .320$) กับปริมาณการใช้ภาษาไทยของครูไทยที่สอนภาษาอังกฤษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ Thompson (2006) ที่พบว่า ทัศนคติของนักศึกษาระดับปริญญาตรีปี 1 และ ปี 2 มีความสัมพันธ์ทางบวกกับปริมาณการใช้ภาษาสเปนของครู อย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ($r = .561$; $p = .024$) เนื่องจากนักเรียนเห็นว่าภาษาสเปนสามารถช่วยทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายกว่าและช่วยลดความสับสนของเนื้อหาได้มากกว่าใช้ภาษาอังกฤษในการอธิบาย

เมื่อพิจารณารายจุดประสงค์ พบว่า ทัศนคติของนักเรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปริมาณการใช้ภาษาไทยของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในหลายจุดประสงค์ ได้แก่ ทัศนคติของนักเรียนกับการใช้ภาษาไทยของครูเพื่ออธิบายคำสั่ง ทัศนคติของนักเรียนกับการใช้ภาษาไทยของครูเพื่อเชื่อมโยงความรู้ ทัศนคติของนักเรียนกับการใช้ภาษาไทยของครูเพื่อลดความวิตกกังวล ทัศนคติของนักเรียนกับการใช้ภาษาไทยของครูเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ ทัศนคติของนักเรียนกับการใช้ภาษาไทยของครูเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับและทัศนคติของนักเรียนกับการใช้ภาษาไทยของครูเพื่อแปลความหมาย ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าการเรียนภาษาอังกฤษในบริบทประเทศไทยที่ภาษาอังกฤษมีฐานะเป็นภาษาต่างประเทศทำให้มีสื่อสภาพแวดล้อมหรือการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารรอบตัวผู้เรียนน้อยมาก ส่งผลให้ทักษะทางภาษายังคงอยู่ในระดับต่ำ ครูจึงยังไม่สามารถใช้ภาษาอังกฤษในชั้นเรียนในปริมาณที่มากได้ ดังนั้นในชั้นเรียนภาษาอังกฤษของประเทศไทยจึงเอื้อกับการเรียนการสอนแบบระบบสองภาษา (Bilingual Approach) หรือการใช้การสลับภาษา (Code switching) มากกว่าการเรียนการสอนแบบภาษาเดียว (Monolingual Approach) ดังที่ Castellotti and Moore (1997, อ้างถึงใน Thompson, 2006) กล่าวว่า การใช้การสลับภาษาระหว่างภาษาที่หนึ่งกับภาษาเป้าหมายสามารถนำมาใช้เป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในชั้นเรียนได้ เช่นเดียวกับ Cook (2001) ที่เชื่อว่าแนวทางการเรียนการสอนที่ครูสามารถใช้ภาษาที่หนึ่งและภาษาเป้าหมายพร้อมกันผ่านรูปแบบการสลับภาษาสามารถสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่แท้จริงให้กับผู้เรียน และการศึกษาของ Rukh (2014) ที่เปรียบเทียบทัศนคติของนักเรียนสาขาพัฒนกรรมและสาขาภาษาอังกฤษในประเทศปากีสถาน พบว่านักเรียนสาขาพัฒนกรรมร้อยละ 89 และ นักเรียนสาขาภาษาอังกฤษร้อยละ 70 มีทัศนคติในด้านบวกทั้งต่อการใช้ภาษาอูรดูและการสลับภาษาอูรดูกับภาษาอังกฤษของครูในชั้นเรียน เนื่องจากช่วยให้เข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้นและไม่เชื่อว่าการใช้ภาษาอูรดูในชั้นเรียนจะทำให้ประสิทธิภาพการเรียนภาษาอังกฤษของพวกเขาลดลง

อย่างไรก็ตามผลการหาความสัมพันธ์ทัศนคติของนักเรียนกับปริมาณการใช้ภาษาไทยของครูเพื่ออธิบายไวยากรณ์ พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักเรียนส่วนใหญ่แม้จะมีทัศนคติที่ดีกับการเรียนหลักไวยากรณ์เป็นภาษาไทยมากกว่าภาษาอังกฤษ แต่ไม่เห็นด้วยกับการให้ความสำคัญเรื่องหลักไวยากรณ์เพียงอย่างเดียว ดังนั้นครูควรเพิ่มปริมาณการสื่อสารเป็นประโยคภาษาอังกฤษให้

มากขึ้น หรือใช้ภาษาอังกฤษควบคู่กับภาษาไทย เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Craven (2012) ที่พบว่านักเรียนญี่ปุ่นระดับมัธยมต้นส่วนใหญ่ต้องการให้ครูใช้ภาษาอังกฤษให้มากที่สุด ในชั้นเรียนการสื่อสารแบบปากเปล่าและควรใช้ภาษาญี่ปุ่นเมื่อจำเป็นเท่านั้น และผลการสัมภาษณ์และข้อเสนอแนะจากคำถามปลายเปิดที่นักเรียนให้ความเห็นว่านักเรียนต้องการให้ครูพูดคุยสนทนาให้มากกว่าการสอนหลักไวยากรณ์เนื่องจากหากนักเรียนได้ฝึกการสื่อสารโดยใช้จริงก็เหมือนเป็นการฝึกการใช้หลักไวยากรณ์ไปด้วย และเมื่อเกิดข้อผิดพลาดคุณครูก็สามารถแก้ไขได้ในเวลาเดียวกัน

จากผลการศึกษาข้างต้น กล่าวโดยสรุปว่า การนำภาษาไทยมาใช้ในการเรียนการสอนของครูเพื่อจุดประสงค์ต่าง ๆ กับนักเรียนในชั้นเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ ส่งผลให้นักเรียนในระดับมัธยมปลายของรัฐส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82) มีทัศนคติที่ดีกับการเรียนภาษาอังกฤษในชั้นเรียน ซึ่งจะเห็นได้จากผลค่าความสัมพันธ์ระหว่างจุดประสงค์การใช้ภาษาไทยของครูกับทัศนคติของนักเรียนมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกันทุกจุดประสงค์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักเรียนในโรงเรียนของรัฐส่วนใหญ่เรียนวิชาภาษาอังกฤษกับครูไทยมาตั้งแต่ระดับประถมโดยใช้ภาษาไทยในการสอนเป็นหลักจึงทำให้ผู้เรียนเกิดความคุ้นเคยการเรียนแบบระบบสองภาษาหรือแบบสลับภาษาที่หนึ่งกับภาษาเป้าหมาย อีกทั้งผู้เรียนเห็นว่าภาษาไทยสามารถเป็นเครื่องมือช่วยในการเพิ่มความเข้าใจในการเรียนได้ เช่น เมื่อผู้เรียนไม่เข้าใจคำสั่งเมื่อใช้ภาษาอังกฤษไม่คล่อง หรือเมื่อไม่คุ้นเคยกับคำศัพท์หรือประโยคภาษาอังกฤษ (พนิตพิมพ์ โคจิศิริกุล, 2551) อย่างไรก็ตามแม้ว่าผู้เรียนส่วนใหญ่เห็นว่าภาษาไทยมีประโยชน์ต่อการเรียนภาษาอังกฤษ แต่ผู้เรียนต้องการให้ครูเพิ่มปริมาณการใช้ภาษาอังกฤษโดยเฉพาะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น เพื่อที่พัฒนาความสามารถในทักษะการฟังและการพูดมากกว่าเน้นการเรียนเพียงหลักไวยากรณ์ อาจเพราะบริบทของประเทศไทยภายนอกที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้ภาษาอังกฤษ ดังนั้นผู้เรียนจึงคาดหวังว่าในชั้นเรียนภาษาอังกฤษจะเป็นโอกาสที่ดีในการฝึกใช้ภาษาอังกฤษสื่อสารกับครูและเพื่อนร่วมห้องให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. เนื่องจากการใช้ภาษาไทยของครูยังมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้ฟังภาษาอังกฤษน้อยลง ดังนั้นโรงเรียนในระดับมัธยมปลายของรัฐฯ ควรตระหนักถึงปัญหา ปริมาณ และโอกาสการใช้ภาษาอังกฤษของครูในชั้นเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ และคำนึงถึงความสำคัญของการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารในโรงเรียนให้มากขึ้น ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียนในการใช้ภาษาอังกฤษในโรงเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสได้ใช้ภาษาอังกฤษมากที่สุด เช่น การแข่งขันโต้วาทิ การพูดหน้าเสาธง การแสดงละครภาษาอังกฤษ เป็นต้น เพื่อเพิ่มทักษะความสามารถในการสื่อสารในอยู่ในระดับที่สูงขึ้น และควรส่งเสริมการพัฒนาอบรมครูเพื่อให้มีแนวคิดหรือเทคนิคความรู้ให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพในการสื่อสารกับผู้เรียน

2. ครูผู้สอนควรใช้กลยุทธ์การสอนหลากหลายเพื่อเพิ่มโอกาสและตระหนักถึงปริมาณการใช้ภาษาอังกฤษในชั้นเรียนแก่ผู้เรียนให้เพิ่มขึ้น การสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาอังกฤษทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนจะส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทักษะต่าง ๆ โดยเฉพาะทักษะการพูดและการฟัง เพื่อเพิ่มความมั่นใจและความเป็นธรรมชาติเมื่อผู้เรียนใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

การศึกษาค้นคว้าวิจัยได้ทำการสำรวจเฉพาะกลุ่มตัวอย่างนักเรียนในระดับมัธยมปลายของรัฐบาล ซึ่งการวิจัยครั้งต่อไปควรจะทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างอื่นในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นต้น นอกจากนี้ควรมีการศึกษาทัศนคติของผู้เรียนกับการใช้ภาษาไทยของครูจำแนกเป็นรายวิชา เช่น การ

ใช้ภาษาไทยในวิชาภาษาอังกฤษฟัง-พูด วิชาภาษาอังกฤษอ่าน-เขียน เป็นต้น และเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ควรมีการเข้าไปสังเกตการณ์สอนและสอบถามหลังจบบทเรียนทันทีเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและแม่นยำมากกว่าการใช้แบบสอบถาม

เอกสารอ้างอิง

- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS*. (พิมพ์ครั้งที่ 13 ปรับปรุงแก้ไขล่าสุด). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญบิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- พนิตพิมพ์ ไชยศิริกุล. (2551). *ทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อเป็นสื่อในการเรียน*. *วารสารวิจัยและพัฒนา มจร*, 31(1), 17-29.
- อัชมนี ยูโซะ. (2555). *การให้ข้อมูลย้อนกลับของครูสอนภาษาอังกฤษและทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการได้รับข้อมูลย้อนกลับของครู*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษานานาชาติ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- Al-Nofaie, H. (2010). The Attitudes of Teachers and Students Towards Using Arabic in EFL Classrooms in Saudi Public Schools- a Case Study. *Novitas-ROYAL*, 4(1), 64-95.
- Alshammari, M. M. (2011). The Use Of The Mother Tongue In Saudi EFL Classrooms. *Journal of International Education Research (JIER)*, 7(4), 95-102.
- Auerbach, E. R. (1993). Reexamining English Only in the ESL Classroom. *TESOL Quarterly*, 27(1), 9. <http://doi.org/10.2307/3586949>
- Carson, E. and Kashiara, H. (2012). Using the L1 in the L2 Classroom: The Students Speak. *The Language Teacher*, 36(4), 41-48.
- Cook, V. (2001). Using the First Language in the Classroom. *The Canadian Modern Language Review*, 57(3), 402-423.
- Craven, L. (2012). *An Investigation of Attitudes Towards Mother Tongue Usage in Junior High School Oral Communication Classes*. Retrieved 11 March 2015, from http://repository.tama.ac.jp/modules/xoonips/detail.php?id=AA23419269-20120331-1001&ml_lang=ja
- De La Campa, J. C., & Nassaji, H. (2009). The Amount, Purpose, and Reasons for Using L1 in L2 Classrooms. *Foreign Language Annuals*, 42(4), 742-759. <http://doi.org/10.1111/j.1944-9720.2009.01052.x>
- Duff, P. A., & Polio, C. G. (1990). How Much Foreign Language Is There in the Foreign Language Classroom? *The Modern Language Journal*, 74(2), 154-166. <http://doi.org/10.1111/j.1540-4781.1990.tb02561.x>
- Ellis, R. (1994). *The Study of Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Harbord, J. (1992). The use of the mother tongue in the classroom. *ELT Journal*, 46(4), 350-355. <http://doi.org/10.1093/elt/46.4.350>
- Kieu, K. A. H. (2010). Use of Vietnamese in English Language Teaching in Vietnam: Attitudes of Vietnamese University Teachers. *English Language Teaching*, 3(2). <http://doi.org/10.5539/elt.v3n2p119>
- Krashen, S. D. (1982). *Principles and practice in second language acquisition*. Oxford: Oxford; New York: Pergamon.

เอกสารอ้างอิง

- Levine, G. S. (2003). Student and Instructor Beliefs and Attitudes about Target Language Use, First Language Use, and Anxiety: Report of a Questionnaire Study. *The Modern Language Journal*, 87(3), 343–364. <http://doi.org/10.1111/1540-4781.00194>
- Littlewood, W. T. & Yu, B. (2009). First language and target language in the foreign language classroom. Retrieved from <http://repository.ied.edu.hk/dspace/handle/2260.2/11491>
- Mahmoudi, L., & Amirkhiz, S. (2011). The Use of Persian in the EFL Classroom–The Case of English Teaching and Learning at Pre-university Level in Iran. *English Language Teaching*, 4(1). <http://doi.org/10.5539/elt.v4n1p135>
- Meyer, H. (2008). **The pedagogical implications of L1 use in the L2 classroom**. Retrieved May 15, 2010, from <http://www.kyoai.ac.jp/college/ronshuu/no-08/meyer1.pdf>
- Mouhanna, M. (2009). Re-examining the role of L1 in the EFL classroom. *UGRU Journal*, vol.8, 1-18.
- Nation, I. S. P. (2001). **Learning Vocabulary in Another Language**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nazary, M. (2008). The Role of L1 in L2 Acquisition: Attitudes of Iranian University Students. *Novitas-ROYAL (Research on Youth and Language)*, 2(2). Retrieved from <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/novroy/article/view/5000047665>
- Odlin, T. (1989). **Language Transfer: Cross-Linguistic Influence in Language Learning**. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Phillipson, R. (1992). **Linguistic Imperialism**. Oxford: Oxford University Press.
- Rukh, S. (2014). A comparative study of students' attitude towards EFL teachers' code-switching/code-mixing to L1: A case of commerce and English discipline students. *International Journal of Research in Social Sciences*, 4(3), 526-539.
- Simsek R. M. (2010). The Effects of L1 Use in the Teaching of L2 Grammar Concepts on the Students' Achievement. *Journal of Theory and Practice in Education*, 6(2): 142-169.
- Thompson, G. L. (2006). **Teacher and Student First Language and Target Language Use in the Foreign Language Classroom: A Qualitative and Quantitative Study of Language Choice**. Dissertation Abstracts International, A: *The Humanities and Social Sciences*, 67(4), 1316.
- Thongwicht, N. (2013). L1 Use with University Students in Thailand: A Facilitating Tool or a Language Barrier in Learning English? *Silpakorn University Journal of Social Sciences, Humanities, and Arts*, 13(2), 179–206.
- Turnbull, M. (2001). There is a Role for the L1 in Second and Foreign Language Teaching, But.... *The Canadian Modern Language Review/ La Revue Canadienne Des Langues Vivantes*, 57(4), 531–540. <http://doi.org/10.3138/cmlr.57.4.531>
- Tsukamoto, M. (2011). **Students' perceptions of teachers' language use in EFL classroom**. Retrieved 21 December 2013, from <http://www.ci.firestone.co.us/DocumentCenter/View/660>
- Yule, G. (2006). **The Study of Language**. Cambridge: Cambridge University Press.

การศึกษาคำศัพท์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน⁵

A Study of the New Word in Royal Institute's Dictionary of the New Words

นางสาวเปรมฤดี เช่งยี่

นักศึกษานิเทศศาสตร์ สาขาวิชาภาษาไทย

ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

การจัดทำพจนานุกรมคำใหม่ฉบับราชบัณฑิตยสถาน จัดทำขึ้นเพื่อบันทึกการเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์ในด้านต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ในงานวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษารูปแบบและโครงสร้างการนิยามความหมายคำศัพท์ และคำศัพท์ที่สะท้อนสภาพสังคมไทยในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน การศึกษาใช้ข้อมูลจากพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถานที่จัดทำขึ้นจำนวน 3 เล่ม ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการนิยามความหมายคำศัพท์ ปรากฏ 4 รูปแบบ คือ การอธิบาย การให้ข้อมูลของคำ การให้รายละเอียดของคำเพิ่มเติม และการอ้างอิงคำในพจนานุกรมเดียวกัน โครงสร้างการนิยามความหมายคำศัพท์ มีความคล้ายคลึงกับโครงสร้างการนิยามของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 โดยโครงสร้างการนิยามความหมายคำศัพท์ที่ปรากฏ คือ โครงสร้างแบบเดี่ยวและโครงสร้างแบบประสม สภาพสังคมที่สะท้อนจากคำในพจนานุกรมคำใหม่ พบว่า คำใหม่ที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ในช่วงระยะเวลาที่จัดเก็บคำศัพท์ คำศัพท์ที่สะท้อนสภาพสังคมไทย เช่น คำศัพท์เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ ความหลากหลายทางเพศ เป็นต้น

คำสำคัญ: การนิยาม พจนานุกรมคำใหม่ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

Abstract

Processing of the royal institute's dictionary of the new words for collecting the chance of the words that happen in Thai social. This research aim to study meaning definitions , structure definitions and social reflects from words in dictionary of the new words. The study use information from dictionary of the new words 3 issue. The results revealed meaning definition 4 methods explanation, word information, word detail and reference words. Structure definitions same as structure definitions of the royal institute's dictionary of 1999. The structure that single structure and mix structure. Social reflects from words in dictionary of the new words expressed words reflect to to social revolution during collecting the words about economics, politics and sexual orientation etc.

Keywords: Word Definitions, Royal Institute's Dictionary of the New Words

⁵บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาคำศัพท์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2557

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าของสังคมไทยปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น การศึกษาสภาพสังคม ประเพณี วัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและตลอดเวลา ประกอบกับอิทธิพลของเทคโนโลยีและการสื่อสารที่รวดเร็ว จึงส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางภาษาและเกิดขึ้นไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ภาษาไทยในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด มีคำที่เกิดความหมายใหม่ การประดิษฐ์คำใหม่ หรือการที่คำจำนวนหนึ่งหายไปจากภาษา ซึ่งพบเห็นได้ในภาษาไทยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

การเปลี่ยนแปลงของภาษาถือเป็นกลวิธีในการทำให้ภาษาคงอยู่ในสังคม ดังที่หม่อมหลวงจรัสวิไล จรูญโรจน์ (2557 : 121) กล่าวว่า เป็นเรื่องธรรมชาติที่ภาษาต้องมีการเปลี่ยนแปลง ภาษาเป็นส่วนสำคัญมากที่มนุษย์ใช้เป็นสื่อในการสื่อสารเรื่องต่าง ๆ และถ่ายทอดวัฒนธรรม ในเมื่อสรรพสิ่งเปลี่ยนแปลงไป ภาษาก็จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงคู่กันไปด้วย ภาษามีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนในสังคมไทยปัจจุบัน เนื่องจากอิทธิพลของสื่อต่าง ๆ ส่งผลให้ภาษาที่ใช้ในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น เกิดศัพท์เฉพาะกลุ่ม เฉพาะวงการ การประดิษฐ์ศัพท์ใหม่ และการรับเอาคำศัพท์จากภาษาอื่นมาใช้ในลักษณะการบัญญัติศัพท์และการทับศัพท์ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความเปลี่ยนแปลงของภาษา แม้ว่าคำบางส่วนจะเป็นคำที่เกิดขึ้นและหมดความนิยมไปอย่างรวดเร็ว แต่ลักษณะดังกล่าวถือเป็นข้อมูลในการศึกษาประวัติภาษาไทย คำที่เกิดขึ้นสามารถวิเคราะห์ถึงความก้าวหน้าและความไม่หยุดนิ่งของการใช้ภาษา รวมถึงเหตุการณ์และความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของสังคมช่วงเวลาต่าง ๆ ในอดีตถึงปัจจุบัน

สิ่งหนึ่งที่ถือว่าเป็นหลักฐานในการจัดเก็บคำ และบันทึกความเปลี่ยนแปลงของคำที่เกิดขึ้นในสังคมในช่วงเวลาต่าง ๆ คือ การบันทึกคำ การสะกดคำ การให้นิยามความหมาย ประวัติของคำ และวิธีการใช้คำ ที่ปรากฏในพจนานุกรม ถือเป็นเครื่องมือในการบันทึกการเปลี่ยนแปลงทางภาษา การเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้ต้องพัฒนาและปรับปรุงพจนานุกรมให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ เนื่องจากภาษามีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมอย่างมากและรวดเร็ว การเก็บบันทึกภาษาที่เกิดขึ้นใหม่และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ราชบัณฑิตยสถานจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการชื่อว่า “คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมภาษาไทยปัจจุบัน” เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2548 ให้มีอำนาจหน้าที่ในการศึกษา และติดตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแก่ภาษา เก็บคำที่เกิดขึ้นใหม่ และคำที่เปลี่ยนแปลงการใช้หรือเปลี่ยนแปลงความหมายแตกต่างไปจากที่ได้เก็บไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 และจัดทำต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันจำนวน 3 เล่ม คือ พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ.2550) พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 2 (พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ.2552) และ พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 3 (พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554)

การเก็บข้อมูลเบื้องต้นจากพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน สามารถแบ่งประเภทของคำศัพท์ที่ปรากฏ ได้ 4 รูปแบบ คือ 1) คำศัพท์ที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 แต่มีความหมายเปลี่ยนไป 2) คำศัพท์ที่มาจากภาษาต่างประเทศ 3) คำศัพท์ที่เกิดจากการสร้างคำใหม่ขึ้นในสังคมไทยด้วยวิธีการต่างๆ และ 4) คำศัพท์ที่ใช้อยู่ในสังคมแต่ไม่ได้รับการบันทึกไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (คำเก็บตก) จากการศึกษาพบว่า การให้นิยามถือเป็นองค์ประกอบประการหนึ่งในการจัดทำพจนานุกรม องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ปรากฏในพจนานุกรมสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความหมาย วิธีการใช้คำ รูปแบบการใช้คำที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะประการหนึ่งที่มีผู้สนใจศึกษาและเปรียบเทียบรูปแบบและโครงสร้างของการนิยามในพจนานุกรมคำใหม่ นอกจากนี้การจัดเก็บคำในช่วงระยะเวลาที่ปรากฏคำศัพท์ คือ ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2550 ถึง พ.ศ. 2554 เป็นการบันทึกสภาพสังคมไทยในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ซึ่งการศึกษาไม่ได้ศึกษาคำเก็บตกเนื่องจากคำเก็บตกเป็นคำที่ใช้ในสังคมแต่ไม่ได้รับการบันทึกไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 คำและความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นส่งผลให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษารูปแบบและโครงสร้างการนิยามความหมายคำศัพท์ และคำศัพท์ที่สะท้อนสภาพของสังคมไทยในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบและโครงสร้างการนิยามความหมายคำศัพท์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน
2. เพื่อศึกษาคำศัพท์ที่สะท้อนสภาพสังคมไทยในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำพจนานุกรม เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับพจนานุกรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิยามความหมายของคำในพจนานุกรม
2. รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน จัดพิมพ์เผยแพร่ในปี 2550 – 2554 ประกอบด้วย พจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2550) พจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 2 (พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552) และ พจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 3 (พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2554)
3. ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบและโครงสร้างการนิยามความหมายคำศัพท์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน คำศัพท์ที่สะท้อนสภาพสังคมไทยในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน
4. สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. การศึกษารูปแบบและโครงสร้างของการนิยามความหมายคำศัพท์ ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

1.1 รูปแบบการนิยามความหมายคำศัพท์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

วัลยา ช่างขวัญยืน(2557: 4-6) กล่าวถึงส่วนประกอบต่าง ๆ ในการนิยามศัพท์ ในพจนานุกรม ว่าประกอบด้วย (1) คำศัพท์หลักหรือแม่คำหรือคำตั้ง หมายถึง คำที่ยกขึ้นตั้งเพื่อบริยายความหมายในการทำพจนานุกรม (2) ลูกคำ หมายถึง คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวเนื่องกับแม่คำ (3) คำบอกเสียงอ่าน อยู่ในวงเล็บใหญ่ บอกวิธีเฉพาะคำที่อ่านยาก (4) คำบอกชนิดของคำตามหลักไวยากรณ์ ได้แก่ อักษรย่อที่อยู่ติดกับแม่คำหรือคำตั้ง (5) คำที่ใช้เฉพาะแห่ง ได้แก่ คำที่อยู่ในวงเล็บ เช่น (กฎ)(กลอน)(ถิ่น)(โบ) ฯลฯ (6) อักษรย่อบอกที่มาของคำ ได้แก่ อักษรย่อในวงเล็บท้ายบทนิยาม (7) วรรณคดีที่อ้างอิง (8) คำโยงความหมาย ได้แก่ ให้ไปค้นความหมายที่คำตั้งอีกคำหนึ่ง

จากการศึกษาส่วนประกอบของพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พบว่ามีความคลึงกับส่วนประกอบ การนิยามในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 คือ ประกอบด้วย แม่คำ ลูกคำ คำบอกเสียงอ่าน คำบอก ชนิดของคำ คำที่ใช้เฉพาะแห่ง อักษรย่อบอกภาษาที่มาจากคำ วรรณคดีที่อ้างอิง และคำโยงความหมาย แต่พบ ส่วนประกอบที่แตกต่าง คือ การให้รายละเอียดเกี่ยวกับประวัติของคำ การให้รายละเอียดเกี่ยวกับโครงสร้างคำ และการ ให้รายละเอียดเกี่ยวกับผู้เริ่มใช้คำและระยะเวลาการเริ่มใช้คำ ซึ่งผลการศึกษาก็กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

เสาวรส มนต์วิเศษ (2555 : 7)กล่าวถึง การศึกษาบทนิยามศัพท์ (Definition) ว่าหมายถึง ข้อความซึ่งเรียบ เรียงขึ้นเพื่ออธิบายความหมายของคำศัพท์ในพจนานุกรม เป็นข้อความที่ต่อจากคำศัพท์หลักและลูกคำ ในการศึกษา รูปแบบการนิยามความหมายคำศัพท์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถานครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะส่วนบท นิยามคำศัพท์หลักและลูกคำที่ปรากฏเท่านั้น ดังแผนภูมิด้านล่าง

การศึกษารูปแบบการให้คำนิยามความหมายศัพท์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปรากฏรูปแบบการให้นิยาม 4 รูปแบบ คือ การอธิบาย การให้ข้อมูลของคำ การให้รายละเอียดของคำเพิ่มเติม และการอ้างถึงคำในพจนานุกรมเล่มเดียวกัน ผลการศึกษาปรากฏดังต่อไปนี้

1. การอธิบาย

การอธิบาย หมายถึง การให้นิยามความหมายของคำศัพท์โดยวิธีการต่างๆ เช่น การขยายความ การวิเคราะห์ การใช้คำที่มีความหมายเหมือนกัน การบอกความสัมพันธ์ การบอกกฎ การเปรียบเทียบ เป็นต้น จากการศึกษารูปแบบการอธิบาย 2 รูปแบบ คือ การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด และ การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียดและยกตัวอย่าง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1 การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด

การอธิบายความหมายของคำที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน มีการอธิบายความหมายของคำและการอธิบายโดยการให้รายละเอียดทางความหมายของคำเกี่ยวกับลักษณะ รูปทรง กติกา และวิธีการทำสิ่งต่างๆ ดังตัวอย่าง

คลองด่วน	น.ทางระบายน้ำสายตรงที่ระบายน้ำได้อย่างรวดเร็ว.	ล.1 น.29
หมากกระเปาะ	น.สุนัขพันธุ์เล็กมากที่ใส่ในกระเปาะเสื้อได้.	ล.3 น.119
สาคุ	น.แป้งเม็ดกลมๆเดิมทำมาจากต้นสาคุ แต่ปัจจุบันนิยมทำจากแป้งมันสำปะหลัง เมื่อดิบเป็นสีขาว เมื่อสุกมีลักษณะใสไม่มีสี มักทำเป็น 2 ขนาด คือ สาคุเม็ดใหญ่และสาคุเม็ดเล็ก ใช้ทำขนมและอาหารได้หลายชนิด.	ล.1 น.157
หมี่กะทิ	น.อาหารอย่างหนึ่ง ทำด้วยเส้นหมี่ลวกน้ำร้อน ผัดกับกะทิใส่ซอสมะเขือเทศให้เป็นสีชมพูอ่อนๆ ราดด้วยน้ำปรุงรสทำด้วยเต้าเจี้ยวขาวดำ กุ้งสับ หมูสับ หัวกะทิปรุงรส เค็มหวานเล็กน้อย เกลารับประทานกับมะนาว มีหัวปลี ถั่วงอกดิบ ใบกุยช่าย เป็นเครื่องเคียง.	ล.3 น.119

1.2 การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียดและยกตัวอย่าง

การอธิบายและยกตัวอย่างที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน นั้นนอกจากประกอบด้วยคำอธิบายดังข้อ 1.1 ยังเพิ่มตัวอย่างการใช้คำและประโยคในบริบทและสถานการณ์ต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

1.2.1 การอธิบายและยกตัวอย่างการใช้คำ

บาป	ก.เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ผิดศีลธรรมหรือผิดกฎหมาย เช่น เงิน บาป . กฐินบาป . ภาษีบาป .	ล.2 น.71
สี่ขาห้า	น.จำนวนสี่หรือห้า เช่น สี่ขาห้าสิบ . สี่ขาห้าร้อย . สี่ขาห้าคน . สี่ขาห้าตัว .	ล.2 น.127
น้ำโคล่า	น.น้ำอัดลมประเภทหนึ่ง มีสีดำ เช่น โคคาโคล่า . เป๊ปซี่โคล่า . กระทิงแดงโคล่า . คมม. เครื่องดื่มสีดำ.	ล.3 น.63

1.2.2 การอธิบายและยกตัวอย่างประโยค

พันธ	ก.พูดให้ชัดเจน, ตัดสินด้วยความเชื่อมั่น, เช่น เรื่องนี้พันธมาเลยว่าจะเอาอย่างไร. หมอดูพันธว่าดาราคู่นี้จะต้องเลิกกัน.	ล.1 น.120
ไม่พุดโร	ก.ไม่สงสัย, ไม่เห็นใจ, เช่น บอกให้ดูหนังสือก็ไม่สนใจถ้าสอบตก ฉันจะไม่พุดโรเลย.	ล.3 น.87
หาอะไร, หาพระแสงอะไร, หาพระแสงของ้าวอะไร, หาสุวรรณคีมานอะไร, หาหอกอะไร	ว.ทำไม, เพื่ออะไร, (มีนัยว่าผู้พูดเห็นว่าสิ่งที่ทำนั้นไม่มีประโยชน์) เช่น มายืนหาอะไร ไปให้พัน ๆ เลย. มีเสื้อผ้าตั้งเยอะแยะแล้วจะซื้อหาหาพระแสงอะไรอีก. จะพูดหาพระแสงของ้าวอะไร ไม่มีใครเขาสนใจฟังหรอก. รีบๆทำให้เสร็จดีกว่า จะมัวบ่นหาหาสุวรรณคีมานอะไร. วันๆเอาแต่เล่นเกม จะเล่นไปหาหอกอะไร.	ล.3 น.122

2. การให้ข้อมูลของคำ

การให้ข้อมูลของคำ หมายถึง การนิยามคำในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน นอกเหนือจากการอธิบาย และการอธิบายและยกตัวอย่างคำและประโยคในการใช้คำแล้ว มีการให้ข้อมูลของคำ ประกอบด้วย การบอกที่มาของคำจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 การบอกที่มาของคำ การบอกคำที่มีความหมายเหมือน การบอกเสียงอ่าน ดังปรากฏตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 การบอกที่มาของคำจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

คำที่มาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน จะบันทึกคำ ความหมายและตัวอย่างการใช้คำที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 คำที่ยกมาจะคำที่ยกมาจะใช้อักษรย่อ พจน. กำกับ เพื่อแสดงให้เห็นว่าคำดังกล่าวมีบันทึกไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 แล้วแต่ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน อาจมีการเพิ่มการนิยาม การยกตัวอย่างการใช้คำเพิ่มเติม การเปลี่ยนตัวอย่างหรือปรากฏความหมายใหม่ นอกเหนือจากที่บันทึกไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ดังตัวอย่าง

ซักแห้ง	ก.ทำความสะอาดเสื้อผ้าหรือสิ่งทอต่างๆ ด้วยวิธีพิเศษ เช่น ใช้สารเคมีโรยบนรอยเปื้อนแล้ว ปัดออก หรือแช่ลงในสารละลายเคมี.	พจน. 42 น.377
ซักแห้ง	ก.ทำความสะอาดเสื้อผ้าหรือสิ่งทอต่างๆ ด้วยวิธีพิเศษ เช่น ใช้สารเคมีโรยบนรอยเปื้อนแล้ว ปัดออก หรือแช่ลงในสารละลายเคมี. (พจน.), ซักผ้าโดยไม่จุ่มผ้าลงในน้ำ เช่น เมื่อวานฉัน เอาชุดผ้าไหมไปซักแห้ง.	
	ก.ไม่อาบน้ำ เช่น เมื่อคืนเขากลับดึกและเพลียมากเลยซักแห้ง.	ล.2 น.37

2.2 การบอกที่มาของคำ

ที่มาของคำ หมายถึง การอธิบายภาษาซึ่งเป็นที่มาของคำไว้ท้ายคำนั้น ๆ โดยเขียนไว้ในวงเล็บเป็นอักษรย่อ อาจมีการกล่าวถึงคำศัพท์ในภาษาเดิม และเสียงคำศัพท์เดิมในภาษา ดังตัวอย่าง

กิมจิ	น.ผักดองแบบเกาหลี เช่น อาหารเกาหลีต้องมีกิมจิเป็นเครื่องเคียง.	
	น.เกาหลี เช่น นักเตะแดนกิมจิ.	
	(กล. ว่า คิมจิ).	ล.1 น.13
เบ้	น.ผู้รับใช้, ผู้ยอมรับใช้, เช่น เขาชอบวางตัวเป็นนาย ให้เราเป็นเบ้คอยรับใช้อยู่เรื่อย.	
	(จ. เบ้ ว่า ม้า).	ล.1 น.101
ไวนิล	น.แผ่นพลาสติกชนิดเรียบ นิยมใช้พิมพ์ตัวอักษรหรือรูปเป็นต้น มักมีขนาดใหญ่แต่สามารถตัดให้เป็นทรงต่างๆได้ ม้วนเก็บได้ นิยมทำเป็นป้ายโฆษณาหรือป้ายนิทรรศการ.	
	(ตัดมาจาก อ. vinyl plastic).	ล.3 น.103

2.3 การบอกคำที่มีความหมายเหมือน

คำที่มีความหมายเหมือน หมายถึง คำที่มีความหมายเหมือนกันในการจัดเก็บในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน มีการแยกเก็บไว้ตามลำดับอักษรของคำนั้น ๆ โดยในท้ายบทนิยามจะมีอักษรย่อ คมม. กำกับ หมายถึง “ความหมายเหมือนกัน” ดังตัวอย่าง

เคราะห์ซ้ำกรรมชด	ก.ได้รับเคราะห์กรรมซ้ำแล้วซ้ำอีก เช่น <i>เขายากจนอยู่แล้วยังเคราะห์ซ้ำกรรมชดให้บ้านถูกไฟไหม้อีก</i> . คมม. บาปซ้ำกรรมชด, ฝิซ้ำกรรมชด.	ล.1 น.36
บาปซ้ำกรรมชด	ก.ได้รับเคราะห์กรรมซ้ำแล้วซ้ำอีก เช่น <i>เขาถูกให้ออกจากงานก็หนักหนาอยู่แล้ว ยังบาปซ้ำกรรมชดมาประสบอุบัติเหตุอีก</i> . คมม. เคราะห์ซ้ำกรรมชด, ฝิซ้ำกรรมชด.	ล.1 น.99
ฝิซ้ำกรรมชด	ก.ได้รับเคราะห์กรรมซ้ำแล้วซ้ำอีก เช่น <i>เขาก้าวร้าวพ่อแม่แล้วยังฝิซ้ำกรรมชด ป้าที่เลี้ยงดูอยู่มาประสบอุบัติเหตุตายจากไปอีก</i> . คมม. เคราะห์ซ้ำกรรมชด, บาปซ้ำกรรมชด.	ล.1 น.112

2.4 การบอกเสียงอ่าน

การบอกคำอ่าน หมายถึง การบอกคำอ่านออกเสียงในบางคำที่อาจไม่ตรงตามกฎหรืออักขรวิธีที่ใช้กันทั่วไปโดยมีการเขียนเสียงอ่านกำกับ ในที่นี้รวมถึงการอ่านออกเสียงคำที่เป็นอักษรย่อด้วย คำที่เป็นอักษรย่อส่วนหนึ่งในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เกิดจากการย่อคำที่มาจากคำหลายหรือคำที่ไม่สุภาพในลักษณะอักษรย่อ

ซีทรู [ซี-ทรู]	น.เสื้อผ้าที่บางมากจนมองเห็นข้างในได้ เช่น <i>ดาราคนนั้นใส่ชุดซีทรู</i> มองเห็นรูปร่างชัดเจน. (อ. see through).	ล.2 น.38
ผบทบ. [ผอ-บอ-ทอ-บอ]	น.ภรรยา เช่น <i>วันนี้ผบทบ. ส่งให้รีบกลับบ้าน</i> . (คำย่อของคำว่า ผู้บัญชาการที่บ้าน).	ล.2 น.82
มคปด. [มอ-คอ-ปอ-คอ]	ก.มีผู้แย่งคนรักไป พูดเต็มๆว่า หมาคาบไปแตก เช่น <i>มัวแต่ทำงานไม่มีเวลาให้แฟน ระวังจะถูกมคปด..</i> คมม. สุนัขคาบไปปรับประทาน.	ล.3 น.82

3. การให้รายละเอียดของคำเพิ่มเติม

รายละเอียดของคำ หมายถึง ข้อมูลที่เป็นการให้รายละเอียดของคำนอกเหนือจากข้อมูลที่กล่าวไว้ในข้อ 1 และ 2 ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาคำศัพท์จากพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ทราบถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคำศัพท์ด้านอื่น ๆ เช่น ประวัติของคำ โครงสร้างคำ ผู้ริเริ่มใช้คำและระยะเวลาการเริ่มใช้คำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.1 การให้รายละเอียดเกี่ยวกับประวัติของคำ

ประวัติของคำ หมายถึง ที่มาของการเกิดคำศัพท์ขึ้นใช้ในสังคม เช่น มาจากชื่อภาพยนตร์ ดารา บุคคลที่มีชื่อเสียง บทเพลง ส่วนที่ใช้ในสังคม ชื่อสินค้า ชื่ออาหาร ชื่อสถานที่ เป็นต้น

คลีเหน็ก	น.กระดาษทิชชูใช้เช็ดหน้า เช่น <i>คลีเหน็กหมดแล้วไปซื้อให้หน่อยเอายี่ห้ออะไรก็ได้</i> . (มาจากยี่ห้อกระดาษทิชชู Kleenex).	ล.1 น.29
ติดปลายนม	ก.ได้ผลประโยชน์เล็กน้อยโดยไม่คาดคิดมาก่อน เช่น <i>เสร็จงานนี้เราก็ได้ของติดปลายนมมานิดๆหน่อยๆ</i> . (สำนวนนี้มาจากการชกมวย).	ล.1 น.78
โสภ,	ก.สุขสบาย เช่น <i>ก่อนจะจับปืนยิงใครสักคนให้คิดถึงคุกก่อนเพราะในนั้นไม่โสภานักหรอก</i> .	ล.3 น.115
โสภาสถาพร	<i>เขาได้เมียรวยปานนี้คงโสภาสถาพรไปแล้ว</i> . (คำว่า โสภ, สถาพร มาจากชื่อดาราที่ใช้ในการแสดงภาพยนตร์).	

3.2 การให้รายละเอียดเกี่ยวกับโครงสร้างคำ

โครงสร้างคำ หมายถึง การให้ข้อมูลของคำที่มาประกอบกันเป็นคำใหม่ โดยอธิบายถึงรูปคำศัพท์เดิมก่อนเกิดเป็นคำใหม่ เพื่อให้ทราบถึงความหมายของคำศัพท์เดิม และวิธีการสร้างคำศัพท์คำใหม่

เชลียร์	ก.สนับสนุนและประจบประแจงอย่างออกหน้าออกตา เช่น เขา เชลียร์ เจ้านายอย่างนี้เลยได้ 2 ชั้นทุกปี. (มาจากคำ เชียร์ + เลีย).	ล.1 น.57
ธนาธิปไตย	น.ระบอบการเมืองที่ถือเงินเป็นใหญ่ เช่น พรรคการเมืองพรรคนี้ยึดระบอบ ธนาธิปไตย จ่ายเงินส.ส. เป็นรายเดือน. (มาจากคำว่า ธน + ธิปไตย).	ล.2 น.62
สะดอเบอเรอ	ก.ปลิ้นปล้อนโกหกหลอกลวงยิ่งกว่าสะดอหรือสะดอเบอเรอ เช่น พวก สะดอเบอเรอ เรื่อก็คือสะดอเบอเรอตัวแม่นั่นแหละ. (มาจาก สะดอ + เบอเรอ).	ล.3 น.108

3.3 การให้รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ริเริ่มการใช้คำและระยะเวลาการเริ่มใช้คำ

ผู้ริเริ่มการใช้คำและระยะเวลาการเริ่มใช้คำ หมายถึง การให้ข้อมูลของผู้ที่ใช้คำศัพท์เป็นคนแรก และระยะเวลาหรือช่วงเวลาที่คำศัพท์ปรากฏใช้ในสังคมเป็นครั้งแรก

อริยะขัดขึ้น	ก.ขัดขึ้นหรือต่อต้านอย่างคนมีอารยธรรม เช่น การออกเสียงไม่เลือกใครเป็นผู้แทนราษฎร ถือเป็นการต่อต้านแบบ อริยะขัดขึ้น . คมม.อารยะขัดขึ้น(แปลจาก อ.civil disobedience; คำว่า “อารยะขัดขึ้น” รศ.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เป็นผู้ใช้คนแรกในปี พ.ศ. 2548)	ล.1 น.171
ศิลปาธร	น.ชื่อรางวัลที่กระทรวงวัฒนธรรมมอบให้แก่ศิลปินร่วมสมัยที่มีผลงานสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้ผลิตผลงานต่อไปอย่างอิสระ มี 5 สาขา คือ ทัศนศิลป์ วรรณศิลป์ คีตศิลป์ ภาพยนตร์ และศิลปะการแสดง เช่น นายเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ได้รับรางวัล ศิลปาธร เมื่อ พ.ศ. 2547. (มอบรางวัลครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2547).	ล.2 น.117
ไผ่แยกกอ หน่อแตกเหล่า	น.ผู้ที่เคยทำงานร่วมกันมาภายหลังแยกย้ายกันไปทำงานตามความชอบหรือความถนัดของตน เช่น เมื่อโครงการวิจัยสิ้นสุดลงนักวิจัยก็แยกย้ายกันไปเป็น ไผ่แยกกอ หน่อแตกเหล่า แต่ก็นัดพบกันไม่เคยขาด. คมม. น้ำแยกสาย ไผ่แยกกอ. (ใช้ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2553).	ล.3 น.78

4. การอ้างถึงคำในพจนานุกรมเล่มเดียวกัน

พรพิลาส เรื่องโชติวิทย์ (2533 : 60) กล่าวว่า การอ้างถึงคำในพจนานุกรมเดียวกัน หมายถึง ศัพท์ที่มีคำพ้องความหมายในพจนานุกรมเดียวกันอาจใช้วิธีการอ้างถึงกันโดยไม่ต้องเขียนนิยามศัพท์ซ้ำอีก

กระจิบกระจอกข้าว	ดู กระจอกข้าว.	ล.1 น.2
น้ำตาลโดนด	ดู ตาลโดนด.	ล.2 น.66

1.2 โครงสร้างการนิยามความหมายคำศัพท์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

จากการศึกษาโครงสร้างการนิยามความหมายคำศัพท์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พบว่ามีความคล้ายคลึงกับการนิยามคำศัพท์ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 คือ ประกอบด้วย คำศัพท์ ชนิดของคำ บทนิยาม จากการศึกษาคู่มือการสร้างการนิยามในพจนานุกรมคำใหม่สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด คือ โครงสร้างแบบเดี่ยวและโครงสร้างแบบประสม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.2.1 โครงสร้างแบบเดี่ยว

โครงสร้างแบบเดี่ยว หมายถึง การนิยามความหมายที่มีพจน์เพียงส่วนเดียวปรากฏ 2 รูปแบบ คือ (1) การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด และ(2)การอ้างถึงคำในพจนานุกรมเล่มเดียวกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.2.1.1 การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด

ขนมกวน	น.ของหวานที่ทำด้วยวิธีใส่กระทะตั้งไฟแล้วใช้พายกวนให้สุก อย่างถั่วกวน เผือกกวน กล้วยกวน ขนุนกวน สับปะรดกวน.	ล.2 น.14
ปลาเส้น	น.ของกินเล่นอย่างหนึ่ง เป็นเส้นเล็กๆ ยาวๆ ทำด้วยแป้งผสมเนื้อปลา อบแห้ง.	ล.3 น.71

1.2.1.2 การอ้างถึงคำในพจนานุกรมเล่มเดียวกัน

กระจิบกระจอกข้าว	ดู กระจอกข้าว.	ล.1 น.2
น้ำตาลโตนด	ดู ตาลโตนด.	ล.2 น.66

1.2.2 โครงสร้างแบบประสม

โครงสร้างแบบประสม หมายถึง การนิยามความหมายที่มีพจน์ตั้งแต่ 2 ส่วนขึ้นไป ปรากฏ 2 รูปแบบ คือ โครงสร้างแบบประสม 2 ส่วน และ โครงสร้างแบบประสม 3 ส่วน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.2.2.1 โครงสร้างแบบประสม 2 ส่วน ปรากฏ 4 รูปแบบ คือ (1) การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด+ยกตัวอย่างการใช้คำ (2) การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด+การให้ข้อมูลของคำ (3) การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด+การให้รายละเอียดของคำเพิ่มเติม (4) การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด+การให้ข้อมูลของคำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด + ยกตัวอย่างการใช้คำ

น้ำเลี้ยง	น.เงินสนับสนุน // เช่น พอหมดน้ำเลี้ยง ผู้ชุมนุมก็สลายตัว.	ล.1 น.94
ร้อยเปอร์เซ็นต์	ว.แท้, สมบูรณ์, ไม่มีอย่างอื่นปน, // เช่น ผู้ขายร้อยเปอร์เซ็นต์. ข้าวสารร้อยเปอร์เซ็นต์.	ล.3 น.93

รูปแบบที่ 2 การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด + การให้ข้อมูลของคำ

ดีวีดี	น.แผ่นซีดีที่มีความจุมาก ใช้บันทึกข้อมูลหลายประเภท เช่น ภาพยนตร์ เพลง เกม คอมพิวเตอร์ ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหว. // (อ. DVD ย่อมาจาก digital versatile disc).	ล.1 น.69
ยิ่งสลุต	ก.ยิ่งป็นใหญ่ 21 นิตติดต่อกันเพื่อถวายพระเกียรติพระมหากษัตริย์ในงานพระราชพิธีสำคัญ เช่น งานวันเฉลิมพระชนมพรรษา. // (สลุต มาจาก อ. salute).	ล.3 น.91

รูปแบบที่ 3 การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด + การให้รายละเอียดของคำเพิ่มเติม

กระบี่	น.พนักงาหนิงที่เก็บค่าโดยสารรถประจำทาง, // เป็นคำคู่กับกระบี่เป่า ซึ่งหมายถึงพนักงานขาย.	ล.1 น.4
กางเกงใน	น.กางเกงสำหรับสวมไว้ชั้นใน ไม่มีขา หรือขาสั้น. // เรียกย่อๆว่า กกน. [กอ-กอ-นอ].	ล.2 น.8

รูปแบบที่ 4 การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด + การให้ข้อมูลของคำ

นมเปรี้ยว	น.โยเกิร์ตชนิดเหลวหรือโยเกิร์ตพร้อมดื่ม ไม่ใส่ผลไม้หรือธัญพืช. // (ดู โยเกิร์ต).	ล.2 น.63
-----------	--	----------

1.2.2.2 โครงสร้างแบบประสม 3 ส่วน ปรากฏ 3 รูปแบบ คือ (1) การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด+ยกตัวอย่างการใช้คำ+การให้ข้อมูลของคำ (2) การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด+ยกตัวอย่างการใช้คำ+การให้รายละเอียดของคำเพิ่มเติม (3) การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด+การให้ข้อมูลของคำ+การให้รายละเอียดของคำเพิ่มเติม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด+ยกตัวอย่างการใช้คำ+การให้ข้อมูลของคำ

เจียะปะโละ	ก.กินไม่ลง, รับประทานไม่ได้, รังเกียจ, // เช่น อาหารข้างถนนมีแต่ฝุ่นอย่างนี้เจียะปะโละหรือ. ไม่ได้อาบน้ำตั้งหลายวัน ชกมกอย่างนี้ ใครๆก็เจียะปะโละ. // (จ.).	ล.2 น.30
บ็อกเซอร์	น.กางเกงขาสั้น มีลักษณะคล้ายกางเกงที่นักมวยใส่ขึ้นชกบนเวที มักใช้ผ้าเนื้อบาง ส่วนมากเป็นผ้าลาย ผู้ชายนิยมสวมทับกางเกงชั้นใน // เช่น วิทยุรุ่นเดี่ยวนี้ออกใส่กางเกงยีนส์เอวต่ำเพื่ออวดขอบบ็อกเซอร์ลายตัวเก่ง. // (อ. boxer).	ล.2 น.69

รูปแบบที่ 2 การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด+ยกตัวอย่างการใช้คำ+การให้รายละเอียดของคำเพิ่มเติม

ไม่รู้ภาษาคน	ก.ไม่รู้เรื่อง, โง่, // (ใช้เป็นคำด่า) // เช่น เธอช่างไม่รู้ภาษาคนเสียเลย บอกก็หนึกไม่เคยกทำถูกสักที.	ล.3 น.87
สัพเพเหระ [สับ-เพ-เห-ระ]	ว.ไม่เป็นชิ้นเป็นอันและรกรุงรัง // เช่น บ้านเราไม่เคยโดนขโมยขึ้นเพราะมันคงเห็นว่ามีแต่ของสัพเพเหระทั้งนั้น. // (มาจาก สัพเพเหระ + ระ).	ล.2 น.123

รูปแบบที่ 3 การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด+การให้ข้อมูลของคำ+การให้รายละเอียดของคำเพิ่มเติม

เก๋เจ้ง	น.ชาติหมา // (เป็นคำด่า). // (จ. เก๋เจ้ง).	ล.1 น.17
ชี	ส.สรรพนามบุรุษที่ 3 // (เป็นคำที่สาวประเภทสองมักใช้เรียกผู้หญิงหรือสาวประเภทสองด้วยกัน). // (อ. she).	ล.1 น.56

2. การศึกษาคำศัพท์ที่สะท้อนสภาพสังคมไทยในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

คำที่จัดเก็บในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถานส่วนหนึ่งได้สะท้อนสภาพสังคมและความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย การจัดทำพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เป็นการรวบรวมคำศัพท์ที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคมไทย แต่ไม่บันทึกไว้ในการจัดทำพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 และคำศัพท์ที่เกิดขึ้นใหม่ในช่วงระยะเวลาหลังการจัดทำพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 คือระหว่าง พ.ศ. 2542 จนถึงช่วงที่จัดทำพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน คือ ระหว่าง พ.ศ. 2550 – 2554 ดังนั้นคำที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน จึงสะท้อนสภาพสังคมในช่วงระยะเวลาข้างต้น โดยอาจเป็นคำที่มีใช้ในวงสั้น ๆ จากเหตุการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยขณะนั้น หรืออาจเป็นคำที่เกิดขึ้นและใช้ต่อเนื่องของคนในสังคมจนกลายเป็นคำใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

จากการศึกษาพบภาพสะท้อนทางสังคมไทยในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง อาชีพ เพศและความหลากหลายทางเพศ เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย สุขภาพความงาม ความเชื่อลัทธิศาสนา การคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น ในบทความนี้จะขอกล่าวถึงคำศัพท์ที่สะท้อนสภาพสังคมไทยในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถานคำศัพท์ที่สะท้อนสภาพสังคมไทย 3 หัวข้อ คือ สภาพเศรษฐกิจ สภาพการเมืองการปกครอง และความเปลี่ยนแปลงของสังคมเกี่ยวกับเพศและความหลากหลายทางเพศ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 สภาพเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจมีส่วนเกี่ยวข้องกับคนในสังคม การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาได้ส่งผลต่อคนในสังคม ประเทศไทยเผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญครั้งหนึ่งคือ การลดค่าเงินบาทของรัฐบาลใน ปี พ.ศ. 2540 ส่งผลให้ภาคการค้า การลงทุนประสบปัญหาและส่งผลต่อเนื่องมายังประชาชนในประเทศ คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าวได้บันทึกไว้ในพจนานุกรมคำใหม่แสดงให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจในช่วงระยะเวลาดังกล่าวว่าเป็นประเทศกำลังประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เศรษฐกิจฟองสบู่	น.สภาวะการณ์ที่ราคาของสินทรัพย์สูงขึ้นอย่างรวดเร็วเพราะการเก็งกำไร เช่น เศรษฐกิจของประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2540 เป็นเศรษฐกิจฟองสบู่. (แปลมาจาก อ. bubble economy)	ล.1 น.152
ฟองสบู่แตก	น.ปรากฏการณ์การทรุดตัวลงอย่างฉับพลันของเศรษฐกิจที่เฟื่องฟูขึ้นอย่างรวดเร็วโดยไม่สัมพันธ์กับความต้องการในการบริโภคอย่างแท้จริง เปรียบเหมือนการแตกของฟองสบู่ เช่น ปี 2540 ประเทศไทยเกิดฟองสบู่แตก ทำให้คนจำนวนมากตกงาน.	ล.1 น.119
เศรษฐกิจตกสะเก็ด	น.ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ข้าวของมีราคาแพง ผู้คนตกงานเป็นจำนวนมาก เช่น เรากำลังอยู่ในภาวะเศรษฐกิจตกสะเก็ด ทุกคนต้องรัดเข็มขัด อย่าใช้จ่ายเกินจำเป็น.	ล.2 น.117
วิกฤตต้มยำกุ้ง	น.ภาวะทรุดตัวลงอย่างฉับพลันของเศรษฐกิจไทยที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2540 เกิดจากการเก็งกำไรและการลงทุนเกินตัวของภาคเอกชน โดยก่อนหน้านี้ต่างประเทศอย่างมหาศาล ทำให้ต้องลอยตัวค่าเงินบาท สถาบันการเงินในประเทศจำนวนมากต้องปิดไป และส่งผลกระทบไปทั่วเอเชีย. (แปลมาจาก อ. Tom Yam Kung Crisis).	ล.2 น.115

คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจยังรวมถึงคำที่เกี่ยวกับการเงิน การลงทุน ภาวะทางการเงิน ประสบการณ์ของคนเกี่ยวกับการเงินการลงทุน ซึ่งเป็นกิจกรรมของคนในสังคม คำศัพท์ในกลุ่มนี้สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรม ความคิดเกี่ยวกับการเงินและระบบเศรษฐกิจของคนในสังคม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ล้มบนฟูก	ก.ล้มละลายแต่เจ้าของกิจการไม่ได้รับผลกระทบเพราะรัฐนำเงินภาษีของประชาชนไปอุดหนุน เช่น รัฐน่าจะปล่อยให้ผู้บริหารสถาบันการเงินได้รับโทษบ้าง แทนที่จะให้ล้มบนฟูก.	ล.2 น.107
ยุคภาษีอาน	น.ช่วงเวลาที่ถูกเก็บภาษีมาก เช่น กว่าจะถึงยุคพระศรีอารย์ไม่รู้ว่าจะผ่านยุคภาษีอานได้หรือเปล่า. (เลียนคำว่า ยุคพระศรีอารย์).	ล.3 น.91
วานิชธนกิจ	น.ธนาคารเพื่อการลงทุน สถาบันการเงินซึ่งทำธุรกิจแบบซื้อขายไปมีความเชี่ยวชาญในการขายผลิตภัณฑ์ทางการเงินเพื่อทำกำไรจากส่วนต่างมากกว่าการปล่อยกู้ เช่น สาเหตุหลักที่ทำให้สหรัฐประสบปัญหาวิกฤตทางการเงินก็คือการให้อิสระในการประกอบกิจการของวานิชธนกิจ.	ล.2 น.114

2.2 สภาพการเมืองการปกครอง

ระยะเวลาที่มีการรวบรวมคำศัพท์และจัดทำพจนานุกรมคำใหม่เป็นช่วงระบบการเมืองการปกครองในช่วงรัฐบาลของ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 - 2549) ในช่วงเวลาดังกล่าวได้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ มีระบบการเลือกตั้งรูปแบบใหม่ ส่งผลให้มีคำศัพท์ที่เกี่ยวกับระบบการเลือกตั้ง มีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง รวมถึงคำศัพท์ที่ใช้โดยนักข่าว หนังสือพิมพ์ และสื่อต่าง ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ปาร์ตี้ลิสต์	น.บัญชีรายชื่อสมาชิกพรรคการเมืองที่พรรคคัดเลือกตามข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 โดยมีการจัดลำดับผู้ที่พรรคจะให้ปาร์ตี้ลิสต์ผู้แทนราษฎร หรือรัฐมนตรี เช่น การเลือกตั้งครั้งนี้ พรรคใหญ่ ๆ ส่งปาร์ตี้ลิสต์ครบ 100 คน.	
	น.ผู้ที่มีชื่ออยู่ในบัญชีพรรคการเมืองที่พรรคคัดเลือกจากสมาชิก โดยมีการจัดลำดับผู้ที่พรรคจะให้ปาร์ตี้ลิสต์ผู้แทนราษฎรหรือรัฐมนตรี เช่น เขาเป็นปาร์ตี้ลิสต์ลำดับที่ 99 ของพรรคนี้ คงยากที่จะได้เป็น ส.ส. .	ล.1 น.107
ส.ว. ลากตั้ง	น.สมาชิกวุฒิสภาที่มาจากแต่งตั้งโดยอาศัยพรรคพวกมากกว่าคุณสมบัติ เช่น เวลาจะเป็นเครื่องพิสูจน์ว่า ส.ว. เลือกตั้ง กับ ส.ว. ลากตั้ง ใครจะคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติมากกว่ากัน.	ล.2 น.118
สภาล่าง	น.สภาผู้แทนราษฎร เช่น ร่าง พรบ.หลายฉบับผ่านสภาล่างแล้ว รอส่งให้วุฒิสภาพิจารณา	ล.3 น.105
สภาสูง	น.วุฒิสภา เช่น สภาสูงติดลบร่าง พรบ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดินฉบับใหม่ จึงต้องตั้งกรรมาธิการร่วม 2 สภา ขึ้นมาพิจารณา.	ล.3 น.106

นอกเหนือจากศัพท์ที่เกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครอง ได้มีการกล่าวถึง กิจกรรมทางการเมือง พฤติกรรมของนักการเมือง คำศัพท์ส่วนใหญ่ที่ปรากฏจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรม และพฤติกรรมที่เป็นทางลบของนักการเมือง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าระบบการเมืองการปกครองของไทยมีการบริหาร การจัดระบบการปกครองที่เอื้อประโยชน์ต่อนักการเมืองบางกลุ่มที่มุ่งแสวงหาประโยชน์ส่วนตน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การเมืองชนกิจ	น. การเมืองเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจซึ่งทำให้เกิดคอร์รัปชัน เช่น เมื่อนักธุรกิจเป็นนักการเมือง การบริหารงานจึงเป็นการเมืองชนกิจเพื่อเอื้อประโยชน์ให้ธุรกิจของตน.	ล.1 น.10
ธนาธิปไตย	น.ระบอบการเมืองที่ถือเงินเป็นใหญ่ เช่น พรรคการเมืองพรรคนี้นิยมธนาธิปไตย จ่ายเงินส.ส. เป็นรายเดือน. (มาจากคำว่า ธน + ธิปไตย)	ล.2 น.62
บุฟเฟต์ คาบิเน็ต	น.คณะรัฐมนตรีที่รัฐมนตรีโกงกินโครงการต่าง ๆ กันมากเท่าที่ต้องการ เหมือนกับการกินบุฟเฟต์ซึ่งสามารถกินได้มากเท่าที่ต้องการ (ใช้กับคำว่า ครม.) เช่น คนไทยส่วนใหญ่ไม่ยอมรับ ครม. บุฟเฟต์ คาบิเน็ต เพราะพวกมันคอร์รัปชัน. (ใช้ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2532). (บุฟเฟต์ มาจาก ฝ. buffet).	ล.2 น.73

2.3 ความเปลี่ยนแปลงของสังคมเกี่ยวกับเพศและความหลากหลายทางเพศ

ปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดกว้างในเรื่องเพศ ความแตกต่างและความหลากหลายทางเพศ ส่งผลให้ผู้ที่มีความหมายหลายทางเพศได้รับการยอมรับเป็นส่วนหนึ่งในสังคมไทย สิ่งที่เห็นได้เด่นชัด คือ คำที่ใช้เรียกกลุ่มเพศที่สาม หลากหลายคำ และเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป มีคำที่ใช้เรียกคนกลุ่มดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น มีการสร้างคำใหม่ขึ้นเพื่อใช้เรียกกลุ่มของตนเอง เพื่อแสดงอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มของตน หรือเป็นคำที่มาจากคำศัพท์ทางวิชาการหรือคำศัพท์ภาษาต่างประเทศ ที่กล่าวถึงบุคคลเพศที่ 3 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ไม่ป้าเดียวกัน	น.ชายรักร่วมเพศ เช่น ตัดใจเสียเถอะ เขาเป็นพวกชอบไม่ป้าเดียวกัน ไม่มีวันเปลี่ยนใจ มาชอบเธอแน่ ๆ .	ล.1 น.134
สาวประเภทสอง	น.ผู้ชายที่มีกิริยาท่าทางและการแต่งกายอย่างผู้หญิง อาจจะผ่าตัดแปลงเพศแล้วหรือไม่ก็ได้ เช่น สาวประเภทสองบางคนสวยกว่าผู้หญิงจริง ๆ เสียอีก.	ล.1 น.185

ผู้หญิงข้ามเพศ	น. ผู้ชายที่ผ่าตัดแปลงเพศเป็นผู้หญิงแล้ว เช่น เราจัดที่พักให้ ผู้หญิงข้ามเพศ อยู่ด้วยกัน. (ข้ามเพศ แปลมาจาก อ. transsexual).	ล.2 น.85
ชาวสีม่วง	น.คนที่เป็นเกย์และกะเทย เช่น งานนี้เป็นงานสังสรรค์ประจำปีของ ชาวสีม่วง เท่านั้น ชายจริงหญิงแท้ไม่เกี่ยว. คมม. ชาวสีรุ้ง, คำว่า “สีม่วง” อาจใช้ประกอบคำอื่นได้ใน ความหมายเดียวกัน เช่น หัวใจ สีม่วง .	ล.2 น.34
เพศสภาพ	น.สภาพที่บ่งบอกว่าเป็นหญิงหรือชาย หรือไม่ใช่นหญิง ไม่ใช่ชาย เป็นการจัดประเภทตาม วัฒนธรรมและสังคม มิใช่ตามชีววิทยา เช่น คนเราควรมีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะมีเพศ สภาพเป็นอย่างไร. (แปลมาจาก อ. gender).	ล.2 น.88

นอกเหนือจากคำที่แสดงถึงความหลากหลายทางเพศของคนในสังคมที่กล่าวในข้างต้นแล้ว ยังมีคำศัพท์เกี่ยวกับกิจกรรม พฤติกรรมทางเพศ ที่พบว่ามีคำใช้เพิ่มมากขึ้น โดยคำที่เกิดขึ้นเหล่านี้ในปัจจุบันได้ปรากฏใช้ในสื่อต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ รายการทางโทรทัศน์ ที่มีการกล่าวถึงบุคคลเพศที่ 3 คำเหล่านี้แม้ว่าจะเป็นคำที่ใช้เฉพาะกลุ่มแต่คนในสังคมก็รับรู้และเข้าใจความหมายของคำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่งหญิง	ก.แต่งตัวเป็นผู้หญิง, นำเสื้อผ้าผู้หญิงมาใส่, (ใช้กับผู้ชาย) เช่น เราไม่ควรให้นักศึกษาชาย แต่งหญิงมาเรียน.	ล.1 น.82
ปลาสองน้ำ	น.ผู้ชายที่รักหรือมีความสัมพันธ์ทางเพศได้ทั้งกับผู้หญิงและผู้ชาย เช่น เขาเป็นพวกปลา สองน้ำ แต่งงานมีลูกแล้วแต่มีชายหนุ่มเป็นกิ๊ก. คมม. เสือใบ, เสือใบ, ใบ, ใบ.	ล.3 น.71
เล่นดนตรีไทย	ก. ร่วมหลับนอนกันระหว่างหญิงรักร่วมเพศ เช่น ผมจีบเธอมานานแต่เธอไม่เล่นด้วย เพิ่ง มารู้ทีหลังว่าเธอชอบเล่นดนตรีไทย. คมม. ตีฉิ่ง.	ล.3 น.98

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษารูปแบบและโครงสร้างการนิยามความหมายคำศัพท์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปรากฏรูปแบบการให้คำนิยามความหมายคำศัพท์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 4 รูปแบบ คือ การอธิบาย การให้ข้อมูลของคำ การให้รายละเอียดของคำเพิ่มเติม และการอ้างถึงคำในพจนานุกรมเล่มเดียวกัน

รูปแบบการให้คำนิยามความหมายคำศัพท์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถานดังกล่าวที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ส่วนใหญ่คล้ายคลึงกับรูปแบบการให้คำนิยามในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 แต่พจนานุกรมคำใหม่มีลักษณะที่แตกต่างในส่วนของการนิยาม คือ การให้รายละเอียดของคำเพิ่มเติม เช่น ประวัติของคำ โครงสร้างคำ ผู้เริ่มใช้คำและระยะเวลาการเริ่มใช้คำ

โครงสร้างการนิยามความหมายคำศัพท์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปรากฏรูปแบบโครงสร้าง 2 ลักษณะ คือ โครงสร้างแบบเดี่ยวและโครงสร้างแบบประสม ลักษณะที่ 1 โครงสร้างแบบเดี่ยว ประกอบด้วย การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด และการอ้างถึงคำในพจนานุกรมเล่มเดียวกัน ลักษณะที่ 2 คือ โครงสร้างประสม ประกอบด้วย โครงสร้างแบบประสม 2 ส่วน ปรากฏ 4 รูปแบบ คือ (1)การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด และยกตัวอย่างการใช้คำ (2)การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด และการให้ข้อมูลของคำ (3)การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด และการให้รายละเอียดของคำเพิ่มเติม (4)การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด และการให้ข้อมูลของคำ โครงสร้างแบบประสม 3 ส่วน ปรากฏ 3 รูปแบบ คือ (1)การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด ยกตัวอย่างการใช้คำ และการให้ข้อมูลของคำ (2)การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด

ยกตัวอย่างการใช้คำ และการให้รายละเอียดของคำเพิ่มเติม (3)การอธิบายโดยให้ความหมายหรืออธิบายโดยให้รายละเอียด การให้ข้อมูลของคำ และการให้รายละเอียดของคำเพิ่มเติม

พจนานุกรมคำใหม่ ทั้ง 3 เล่ม ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2550 - 2554 ทำให้เห็นแนวคิด ค่านิยม ทักษะคิด การเปลี่ยนแปลงทางความคิด ความเชื่อของคนในสังคม การกระทำ พฤติกรรม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในด้านต่าง ๆ ซึ่งในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ไม่ได้จัดเก็บคำศัพท์ดังกล่าวไว้ กล่าวได้ว่าการจัดเก็บคำที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบันของพจนานุกรมคำใหม่ได้บันทึกความเปลี่ยนแปลงของสังคมไว้ในรูปแบบของคำและการใช้คำ เนื่องจากบันทึกคำศัพท์ในพจนานุกรมมีการจัดเก็บคำและตัวอย่างการใช้คำที่เป็นปัจจุบัน และเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปสามารถใช้ข้อมูลจากพจนานุกรมทั้ง 3 เล่มดังกล่าวเป็นหลักฐานในการศึกษาเรื่องถ้อยคำ สำนวนของสมัยที่ผ่านมาได้

ข้อเสนอแนะ

1. ศึกษาความเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์ ความหมาย และการยกตัวอย่างที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 คำศัพท์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน และคำศัพท์ที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554
2. ศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์เดียวกันในพจนานุกรมคำใหม่ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 กับคำศัพท์เดียวกันที่ปรากฏในพจนานุกรมเล่มอื่นๆ เช่น พจนานุกรมคำคนอง พจนานุกรมฉบับมติชน ในเรื่องของการสะกดคำ การนิยามความหมาย และการยกตัวอย่างการใช้คำ เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเมื่อคำศัพท์ถูกจัดเก็บโดยผู้จัดทำหน่วยงานกัน

เอกสารอ้างอิง

- จรัลวิไล จรูญโรจน์, หม่อมหลวง. (2557). ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรพิลาส เรื่องโชติวิทย์. (2533). การทำพจนานุกรม. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.
- _____. (2550). พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- _____. (2552). พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 2 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: ยูเนียนอุลตราไวโอเล็ต.
- _____. (2554). พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 3 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: ยูเนียนอุลตราไวโอเล็ต.
- วัลยา ช่างขวัญยืนและคณะ. (2557). การใช้ภาษาไทย. นครปฐม: บริษัท พี.เพรส จำกัด.
- เสาวรส มนต์วิเศษ. (2555). การศึกษาเปรียบเทียบวิธีการนิยามความหมายศัพท์เดียวกันในพจนานุกรม ของ เจ.คัสเวล และ เจ.เอช. แซนด์เลอร์ กับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาพครอบครัวในนวนิยายซีไรต์ : ภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวไทย⁶

Images of Family in S.E.A Write Award's Novels : The Dynamic of Thai's Family

นางสาววิชดา ยิ้มยิ้ม

นักศึกษานิเทศศาสตร์ บัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

อาจารย์ ดร. อาริยา หุตินทะ

ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพครอบครัวในนวนิยายซีไรต์ ควบคู่ไปกับการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวไทยภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย การศึกษานี้ใช้นวนิยายซีไรต์ 4 เรื่องเป็นตัวบท ได้แก่ เรื่องลูกอีสาน ของคำพูน บุญทวี เรื่องปุนปิตทอง ของกฤษณา อโศกสิน เรื่องช่างสำราญ ของเดือนวาด พิมวนา และเรื่องความสุขของกะทิ ของงามพรรณ เวชชาชีวะ ผลการศึกษาพบว่าภาพครอบครัวในนวนิยายซีไรต์สามารถแบ่งเป็นภาพใหญ่ได้ 2 ภาพคือ ภาพครอบครัวในชุมชนดั้งเดิม และภาพครอบครัวในสังคมเมือง ในส่วนของภาพครอบครัวในชุมชนดั้งเดิมจะมีภาพย่อยเป็นภาพของครอบครัวขยายที่เน้นความสัมพันธ์กับเครือญาติและชุมชน และภาพความเสมอภาคทางด้านแรงงานระหว่างชายหญิง ส่วนภาพย่อยของครอบครัวในสังคมเมืองจะเป็นภาพของครอบครัวเดี่ยวที่มีลักษณะกระจัดกระจาย ภาพครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว และภาพครอบครัวบ้านแตกที่มีชุมชนโอบอุ้ม ทั้งนี้การเสนอภาพครอบครัวในนวนิยายซีไรต์ทั้ง 4 เรื่องดังกล่าวไม่เพียงแต่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงตามบริบทสังคมไทยและวัฒนธรรมไทยเท่านั้น แต่ภูมิหลังและทัศนคติด้านครอบครัวของนักเขียนยังเป็นส่วนสำคัญต่อการนำเสนอภาพครอบครัวด้วย

คำสำคัญ: ภาพ ครอบครัว นวนิยายซีไรต์ การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

Abstract

This article is meant to compare the dynamic of 4 families from 4 different S.E.A Write Award-winning novels. The study observes how Thai society and cultures in that period of time influences each family images. The four novels will be mentioned are "LUK E-SAN" by KHAMPUN BUNTHAWEE "POONPIDTHONG" by GRISSANA ASOKSIN, "CHANGSAMRAN" by DUENWAD PHIMWANA, and "KHWAMSUKKHONGGRATHI" by NGAMPHAN WESHASHIWA. From observation, we categorized the image of these families into two main groups which are traditional Thai family and modern Thai family. The traditional Thai family portrays extended family with kin and community support and male and female power equality. On the other hand, nucleus family, single parent, and broken family are more common in modern Thai family. In addition, each writer's attitude and family background plays a crucial role on selecting the model of the family in his/her novel.

Keywords: Image, Family, S.E.A. Write Award-Winning Novels, Thai's Society Dynamics

⁶ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ภาพครอบครัวในนวนิยายซีไรต์” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทนำ

นโยบาย 66/23 เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้วรรณกรรมเพื่อชีวิตได้รับการพัฒนาให้อยู่ภายใต้ร่มเงาของวรรณกรรมรางวัลซีไรต์ กล่าวคือผลจากนโยบายดังกล่าวทำให้นักเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตในยุคประชาธิปไตยแบ่งบานเรื่อยมาจนถึงยุคเหตุการณ์วันมหาวิปโยคทยอยออกจากป่าคืนสู่เมือง โดยนักเขียนเหล่านี้หลายคนได้บำเพ็ญพลังปัญญา พัฒนาฝีมือ และตระหนักรู้ถึงพลังทางวรรณศิลป์ ที่สำคัญคือมีการขยายรูปแบบการนำเสนอจากเรื่องสั้นไปสู่นวนิยายมากขึ้น ดังนั้นเมื่อรางวัลซีไรต์เริ่มก่อตั้งขึ้นในพ.ศ. 2522 จึงนับเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการส่งเสริมวรรณกรรมร่วมสมัยที่มีคุณค่าทางสังคมและวรรณศิลป์ไปพร้อมกัน แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยที่ใส่ใจกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมากกว่าความสนใจด้านสังคมและการเมืองเช่นยุคก่อน ด้วยเหตุนี้ในวรรณกรรมซีไรต์ยุคปัจจุบันจึงเป็นปรับเปลี่ยนประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องของความเป็นอยู่ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชาติ (รินฤทัย สัจจพันธุ์ 2547)

ประเด็นเรื่องครอบครัวถือเป็นประเด็นสำคัญในวรรณกรรมซีไรต์ที่นักเขียนส่วนใหญ่จะกล่าวถึงและนำมาวิพากษ์วิจารณ์ ทั้งนี้นอกเหนือจากว่าครอบครัวจะเป็นสถาบัน ทางสังคมที่เล็กที่สุด แต่มีความสำคัญที่สุดในการเลี้ยงดูด้านร่างกาย การปลูกฝังด้านจริยธรรม รวมถึงกำหนดสิทธิและหน้าที่ระหว่างสมาชิกในครอบครัวแล้ว (สุพัตรา สุภาพ, 2518) สถาบันทางสังคมที่เล็กที่สุดนี้ยังถือเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันสังคม ดังนั้นเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ครอบครัวในฐานะองค์ประกอบของสังคมจึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น และการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัยดังกล่าวย่อมมีผลต่อนักเขียนในการนำเสนอภาพครอบครัวในนวนิยายซีไรต์แต่ละเรื่องอย่างมีนัยสำคัญ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงใช้นวนิยายซีไรต์ที่มีครอบครัวเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินเรื่อง จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องลูกอีสาน ของคำพูน บุญทวี เรื่องขุนปิดทอง ของกฤษณา อโศกสิน เรื่องช่างสำราญ ของเดือนวาด พิมวนา และเรื่องความสุขของกะทิ ของงามพรรณ เวชชาชีวะ เพื่อวิเคราะห์ภาพครอบครัว ควบคู่ไปกับการศึกษาบริบททางสังคมไทยและวัฒนธรรมไทย ตลอดจนพิจารณาถึงภูมิหลังและทัศนคติด้านครอบครัวของนักเขียนที่มีผลต่อการนำเสนอภาพครอบครัวเป็นองค์ประกอบด้วย

ภาพครอบครัวในนวนิยายซีไรต์

เมื่อวิเคราะห์ภาพครอบครัวในนวนิยายซีไรต์ พบว่า ภาพครอบครัวในนวนิยายซีไรต์สามารถแบ่งออกได้เป็นภาพใหญ่ได้ 2 ภาพคือ ภาพครอบครัวในชุมชนดั้งเดิม และภาพครอบครัวในสังคมเมือง

1. ภาพครอบครัวในชุมชนดั้งเดิม

นวนิยายเรื่องลูกอีสานของคำพูน บุญทวี นำเสนอภาพครอบครัวในชุมชนดั้งเดิมของชนบทอีสานที่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย และเน้นการสร้างสัมพันธ์กับผู้คนในชุมชนในลักษณะเครือญาติด้วยการใช้คำเรียกญาติ การรวมตัวเป็นกลุ่มเครือญาติลักษณะเช่นนี้นอกจากจะทำให้เกิดการช่วยเหลือและดูแลทุกข์สุขระหว่างกันแล้วยังเชื่อมโยงกับระบบการผลิตการแบ่งปันทรัพยากร และระบบการเมือง ซึ่งอิงอยู่กับวิถีชีวิตและความอยู่รอดในสังคมเกษตรที่ผู้คนที่ต้องเผชิญกับอุปสรรคทางธรรมชาติ (ยศ สันตสมบัติ, 2540)

เมื่อวิเคราะห์ภาพครอบครัวในนวนิยายเรื่องลูกอีสานแล้วพบว่า ภาพครอบครัวในชุมชนดั้งเดิมดังกล่าวยังปรากฏเป็นภาพย่อยอีก 2 ภาพ คือครอบครัวคือองค์ประกอบของเครือญาติและครอบครัวในชนบท : ชายคือผู้นำที่แท้จริง แต่หญิงไม่ใช่แค่ผู้ดูแล

1.1 ครอบครัวในชนบท: การช่วยเหลือเกื้อกูลของเครือญาติ

คำพูน บุญทวี ใช้ครอบครัวของเด็กชายคุณ ในนวนิยายเรื่องลูกอีสานเสนอภาพครอบครัวขยายที่มีทั้งญาติแท้และญาติที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบทางสังคมต่างช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกันในยามที่แต่ละครอบครัวต้องเผชิญกับ

ภาวะทางธรรมชาติที่ไม่อานวย โดยคำพูน จะเสนอภาพการดิ้นรนและต่อสู้กับปัญหาปากท้องควบคู่ไปกับการร่วมแรง
สามัคคีและการแบ่งปันทั้งน้ำใจและอาหารของผู้คนในชุมชนที่ต่างนับถือและสนิทสนมกันเสมือนเป็นเครือญาติ

เรือนของลุงใหญ่อยู่ใกล้ๆ กันกับเรือนย่า ทั้งเรือนย่าและเรือนลุงใหญ่ มีสภาพเหมือนกัน
กับเรือนของคุณคือได้สูงแต่มีคอกควายอยู่ใต้ถุนติดกับเรือนของคุณ ผู้ที่เลี้ยงย่ายู่วันนี้คืออาสินี
ลูกคนสุดท้ายของย่า อาสินีมีผิวซีดใส มีลูกแล้วสองคน รุ่นเดียวกับยี่สุ่นและบุญหลาย พ่อมีพี่น้อง
ทั้งหมดสี่คน ลุงใหญ่คือคนโต พ่อคือคนที่สอง ส่วนคนที่สาม น้องของพ่อถูกขโมย ฆ่าตายเมื่อเป็นหนุ่ม
ขณะตอนควายไปขายทางเมืองโคราชกับ เพื่อนบ้านตั้งแต่คุณยังไม่เกิด เมื่ออาสินีเป็นลูกหญิงสุดท้าย
ก็ต้องเลี้ยงย่ายี่สุ่นสืบต่อกันมา ส่วนลุงใหญ่กับป้าขามีลูกสามคน คนโตเป็นชายทั้งสองคน แต่ไม่มี
เมียอยู่บ้านอื่นที่ไม่ไกลนัก ทุกวันนี้จึงมีแต่เอื้อยค่างองคนเดียวที่ช่วยงานลุงใหญ่กับป้าขามีอยู่

(ลูกอีสาน 2552)

ความข้างต้นเสนอให้เห็นลักษณะของครอบครัวขยายที่ลูกๆ ที่ออกเรือนไปมีครอบครัวแล้วก็จะสร้างครอบครัว
ให้อยู่ละแวกเดียวกับบ้านของพ่อแม่ การสร้างครอบครัวเช่นนี้ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการรวม
สมาชิกครอบครัวให้เป็นกลุ่มก้อน เพื่อให้สมาชิกครอบครัวรู้ตระหนักถึงหน้าที่และบทบาทของตนเองเท่านั้น แต่ยัง
เกี่ยวโยงกันอย่างเหนียวแน่นด้วยการพึ่งพาอาศัย โดยเฉพาะเมื่อครอบครัวหนึ่งครอบครัวใดต้องการความช่วยเหลือ
หรือมีเรื่องเดือดร้อน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือด้วยสิ่งของ อาหาร และแรงงาน เป็นต้น ทั้งนี้ความช่วยเหลือดังกล่าว
มาจากจิตสำนึกร่วมในความเป็นครอบครัว การได้รับการปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรม โดยเน้นให้เกิดความรัก
และความสามัคคีจากผู้นำครอบครัว และผู้นำทางศาสนาเป็นสำคัญ (อรศรี งามวิทย์พงศ์, 2549)

ครอบครัวในชุมชนอีสานส่วนใหญ่ต่างต้องเผชิญอุปสรรคเรื่องความแห้งแล้ง และมีทรัพยากรธรรมชาติที่ถือ
เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตไม่เพียงพอ แต่ถึงกระนั้นแต่ละครอบครัวในชุมชนจะช่วยเหลือและแบ่งปันกัน
เพื่อประคับประคองให้ทุกคนอยู่รอดไปได้ ด้วยเหตุดังกล่าวภาพครอบครัวในชุมชนดั้งเดิมจึงไม่ได้มีแต่เครือญาติแท้เป็น
องค์ประกอบเท่านั้น แต่ยังมีเครือญาติทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์การเดินทางไปหา
อาหารจากต่างหมู่บ้านของ 4 ครอบครัว คือครอบครัวของคุณ ที่มีพ่อ แม่ คุณ บุญหลายและยี่สุ่น ครอบครัวลุงเข้มที่มี
ลุงเข้ม ป้าบัวสี และจันตี ครอบครัวติดจูนกับค่างอง และครอบครัวลูกกาที่มีเมียและอ้ายกาถูกขโมยไปด้วย เหตุการณ์นี้
ผู้อ่านจะเห็นถึงภาพความร่วมมือร่วมใจกันของแต่ละครอบครัวที่ต่างหาอาหารร่วมกัน และช่วยเหลือกันตลอดการ
เดินทาง จนสามารถหาอาหารไว้แลกข้าวเปลือกและนำมาฝากญาติๆ และเพื่อนบ้านที่ไม่ได้เดินทางไปด้วย

การช่วยเหลือและแบ่งปันของผู้คนในชุมชนอีสานนั้นเน้นย้ำให้เห็นว่า อุปสรรคเรื่องปากท้อง
และความยากลำบากในชุมชนดั้งเดิมเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้มนุษย์ตระหนักรู้ว่าศักยภาพที่มีเพียงลำพัง
ไม่อาจทำให้รอดพ้นอุปสรรคและนำพาความสำเร็จมาได้ ดังนั้นการพึ่งพาอาศัยระหว่างเพื่อนมนุษย์ที่ต่างเผชิญปัญหา
ร่วมกันจึงเข้ามาช่วยเหลือ และพึ่งพาอาศัยกันจนเกิดการนับถือน้ำใจและสนิทสนมจนเสมือนเป็นคนในครอบครัว
เดียวกัน

1.2 ครอบครัวในชนบท: ชายคือผู้นำที่แท้จริง แต่หญิงไม่ใช่แค่ผู้ดูแล

คำพูน บุญทวี ใช้นวนิยายเรื่องลูกอีสาน เสนอให้เห็นภาพของการแบ่งงานกันทำตามบทบาทหน้าที่
และความรับผิดชอบของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะระหว่างพ่อกับแม่ ทั้งนี้การแบ่งงานดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับ
ความเป็นครอบครัวขยายในชุมชนชนบทด้วย กล่าวคือในครอบครัวขยายซึ่งมีผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยร่วมกันด้วยนั้น พ่อจะมี
บทบาทเป็นหัวหน้าครอบครัวที่จะต้องเป็นผู้นำในการหาอาหารและสรรหาความสะดวกสบายมาให้แก่สมาชิกทุกคน
ในครอบครัวให้มากที่สุด ในขณะที่แม่จะมีบทบาทในการเป็นผู้ดูแลทั้งดูแลสามี ดูแลลูก และดูแลแม่แต่ญาติผู้ใหญ่
ของทั้งฝ่ายตนเองและฝ่ายสามี ด้วยเหตุนี้บทบาทของแม่จึงถูกกันให้อยู่ภายในครัวเรือนมากกว่าที่จะออกนอกครัวเรือน

เหมือนพ่อ ประกอบกับศักยภาพของผู้หญิงที่ไม่เท่าเทียมกับผู้ชายทั้งในแง่ของร่างกายและเรี่ยวแรง ที่จะไปหาอาหารมาเลี้ยงคนทั้งครอบครัว ดังนั้นครอบครัวในชุมชนดั้งเดิมภาคอีสานจึงมอบภาวะความเป็นผู้นำให้แก่ผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ดังความที่ว่า

แม่พูดกับพ่อว่าอีกไม่กี่วันจะถึงสงกรานต์แล้ว บ้านเราคงจะเจียบอีกเหมือน
ปีกลาย พ่อบอกว่าถึงจะเจียบเหงาแต่หัวใจพ่อไม่เหงา พ่อจะขึ้นโคกขึ้นป่าหาของมากิน ส่วนคุณกับ
น้องๆ ให้สนุกกันอยู่บ้าน และไปรดน้ำพระพุทธรูปในวัด คุณบอกพ่อว่าอยากไปด้วย แต่พ่อบอกว่าปีนี้
พ่อกลัวงูจะเลียบโคกหนองใหญ่ไปอีก คุณจะเดินไม่ไหว คุณจึงไม่พูดอะไรอีก (ลูกอีสาน 2552)

จากข้างต้นแสดงให้เห็นภาพของพ่อในฐานะผู้นำครอบครัวที่จะต้องรับผิดชอบตามหน้าที่ด้วยการพยายามหาหนทางให้ครอบครัวสามารถรอดพ้นจากการอดอยาก นัยหนึ่งหากสมาชิกครอบครัวต้องอดอยากก็จะถือเป็นความรับผิดชอบของผู้นำครอบครัวที่ไม่สามารถทำให้ลูกเมียอยู่ดีมีสุขได้ อนึ่งการที่พ่อขึ้นมาเป็นผู้รับผิดชอบปากท้องของครอบครัวนั้นย่อมสอดคล้องกับลักษณะของผู้ชายที่จะต้องมีความกล้าหาญที่มากกว่าผู้หญิง ที่สำคัญคือ การต้องเผชิญปัญหาภาวะขาดแคลนอาหาร จึงผลักดันให้ผู้ชายเข้ามารับผิดชอบหน้าที่นี้ด้วยการเข้าป่าลึกเพื่อเสาะหาอาหาร และการทำงานที่ต้องอาศัยเรี่ยวแรงมากกว่าปกติ

เมื่อภาพความเป็นผู้นำครอบครัวของพ่อได้รับการนำเสนอผ่านทางหน้าที่ที่จะต้องเลี้ยงดูครอบครัวด้วยอาหารและความสะดวกสบาย ภาพของแม่จึงปรากฏในลักษณะของผู้ดูแลทุกข์สุขของสมาชิกในครอบครัว มีความสามารถในการสวนของครีวเรือนที่ดี และคุณสมบัติของการเป็นแม่บ้านแม่เรือน แต่ถึงกระนั้นเมื่อต้องออกไปหาอาหารต่างถิ่น แม่ก็ต้องใช้ความรู้ ใช้เรี่ยวแรงและใช้ความสามารถที่ตนมีคอยช่วยเหลือครอบครัวอีกแรงหนึ่ง ภาพของแม่จึงไม่ได้เป็นเพียงแค่ผู้ดูแลความสุขสบายของครอบครัวเท่านั้น แต่เป็นภาพของผู้ช่วยเหลือที่อยู่เคียงข้างสามีอีกแรงหนึ่ง ดังความที่ว่า

...พ่อชี้มือใส่มัดดอกที่เหน็บเอาแม่ พูดว่า "ดูสิลูก แม่ของลูกจักดอกเองนะ"
คุณพูดว่า แม่เก่งมาก แม่ก็หันมายิ้มให้คุณ บอกว่า แม่เป็นหลายๆ อย่างเหมือนพ่อนั้นแหละ สานแห
สานสวิงและสานกระติบข้าวเหล่านี้แม่เป็นหมด... (ลูกอีสาน 2552)

ประโยคที่ว่า "แม่เป็นหลายๆ อย่างเหมือนพ่อนั้นแหละ สานแห สานสวิง และสานกระติบข้าวเหล่านี้แม่เป็นหมด" แสดงให้เห็นว่าแม่ก็มีความสามารถในการสานอุปกรณ์หุงหาอาหารที่ไม่แตกต่างกับพ่อ แต่ด้วยภาระหน้าที่ภายในครัวเรือนส่งผลให้แม่ไม่ได้แสดงความสามารถทางด้านนี้มากนัก ทั้งนี้ คำพูด ก็เสนอให้เห็นว่าภายในครอบครัวไม่ได้มีการแบ่งหน้าที่ของพ่อและแม่อย่างชัดเจน เพราะบางครั้งเมื่อพ่อมีเวลาวางจากการหาอาหารและงานที่อาศัยเรี่ยวแรงที่มากกว่าปกติแล้ว พ่อก็มาทำหน้าที่ในส่วนของคุณแม่ เป็นต้นว่า เลี้ยงดูลูก เล่นกับลูกหรือบางครั้งก็ปรุงอาหาร

ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าครอบครัวในชนบทไม่จำกัดให้พ่ออยู่ในฐานะผู้นำครอบครัวที่มีหน้าที่หาเลี้ยงปากท้องสมาชิกครอบครัวเท่านั้น แต่พ่อยังมอบความเสมอภาคให้แก่แม่ในฐานะผู้ดูแลทุกข์สุขของสมาชิกครอบครัวอีกแรงหนึ่ง ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นมุมมองของคำพูนที่ว่า แม่ชายกับหญิงจะมีอำนาจในครอบครัวไม่เท่ากัน แต่ในเรื่องของแรงงานทุกคนต่างต้องทำงานร่วมกัน และไม่ได้แบ่งแยกอย่างชัดเจนว่างานประเภทใดเป็นเพศใด อนึ่งด้วยช่วงเวลาในเรื่องเป็นช่วงที่คนในครอบครัวต้องเผชิญกับสภาวะลำบาก มีทรัพยากรธรรมชาติไม่เพียงพอต่อความต้องการนัก ด้วยเหตุนี้การประคับประคองครอบครัวด้วยการช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกันระหว่างหญิงกับชายในฐานะพ่อและแม่ด้วยความรู้ ความสามารถและกำลังแรงงานของทั้งสองฝ่ายจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทุกคนมีชีวิตรอดไปได้

การวิเคราะห์ภาพครอบครัวในนวนิยายเรื่องลูกอีสานประกอบกับบริบททางสังคมและภูมิหลังของนักเขียนจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงที่มาและสาเหตุของการนำเสนอภาพครอบครัวดังกล่าวชัดเจนขึ้น กล่าวคือ คำพูน บุญทวีเขียนนวนิยายเรื่องลูกอีสานในช่วงปี 2518-2519 ก่อนจะได้รับรางวัลซีไรต์ในปี 2522 โดยกล่าวถึงที่มาของเรื่องว่ามา

จากประสบการณ์ของผู้แต่งและเพื่อนบ้านที่ประสบภัยแล้งและความอดอยากปากแห้งสมัยที่นักเขียนยังเป็นเด็ก⁷ (คำพูน บุญทวี, 2552) ผู้วิจัยเห็นว่าผู้เขียนน่าจะใช้อากและบรรยากาศในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ช่วงฤดูแล้งที่มีความแห้งแล้งมากที่สุดเมื่อประมาณ 80 ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2480- 2485) หนองน้ำบริเวณนี้จะเหือดแห้ง ดินจะแตกระแหงและฝุ่นดินแดงจะปลิวไปทั่วบริเวณ ด้วยสาเหตุที่ต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับภาวะฝนแล้งเช่นนี้จึงเสี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเผชิญหน้ากับปัญหาทางเศรษฐกิจในครอบครัว (ปริยาภรณ์ หนูสนั่น, 2532)

การที่คำพูนตั้งใจเสนอภาพการต่อสู้กับปัญหาปากท้องควบคู่กับภาพความสัมพันธ์ที่ดีของเครือญาติทั้งในชุมชนและภายในครอบครัวนั้นไม่เพียงแต่จะสะท้อนให้เห็นความคิดเห็นของตัวนักเขียนเองที่เชื่อว่าจิตสำนึกแห่งความเป็นพี่น้อง และการเป็นคนบ้านเดียวกันนั้นไม่ได้ทำให้เกิดการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันแต่เพียงเท่านั้น แต่ด้วยการปลูกฝังศีลธรรมและคำสั่งสอนที่นักเขียนเองได้รับจากพ่อแม่ และจากพระ⁸ โดยเฉพาะคำสั่งสอนเรื่องการต่อสู้กับความยากลำบาก ให้มีความอดทน แต่ในขณะเดียวกันก็ให้แบ่งปันและเอื้อเฟื้อเพื่อนนั้นได้กลายมาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ และทำให้เกิดการยึดมั่นว่าการที่ชนชั้นล่างเช่นตัวผู้เขียนเองจะประสบความสำเร็จในชีวิตได้นั้นไม่ใช่แค่ต้องอาศัยความมุ่งมั่นและอดทนของตนเองเท่านั้น แต่การอุปถัมภ์จากบุคคลรอบตัว ซึ่งมีเมตตาเสมือนเป็นญาติคนหนึ่งก็เป็นปัจจัยสำคัญที่เข้ามาเกื้อหนุนด้วย นอกจากนี้ด้วยแนวทางการเขียนของคำพูนที่มุ่งเสนอภาพชีวิตของคนชนบทที่ต้องเผชิญกับปัญหาทางสังคมที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นชาวนา ชาวนา คนคุกและโสเภณี ด้วยภาษาที่เรียบง่าย ตรงไปตรงมาเพื่อสะท้อนภาพวิถีชีวิตแบบวัฒนธรรมชาวบ้านแบบลุ่มลึก และวัฒนธรรมของชาวเมืองที่เข้ามาปะทะจนทำให้ปัญหาขึ้น ดังนั้นภาพครอบครัวแบบดั้งเดิมจึงอาจเป็นภาพครอบครัวในอุดมคติที่นักเขียนตั้งใจเสนอขึ้นมาเพื่อเป็นประจักษ์พยานให้ผู้อ่านรับรู้ถึงสายสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนอีสานยุคหนึ่งที่ยึดโยงด้วยการช่วยเหลือพึ่งพากัน และนักเขียนก็ยังเชื่อว่าความช่วยเหลือดังกล่าวทำให้การเผชิญอุปสรรคซึ่งแม้จะยากลำบากถึงขั้นสุดเพียงใดก็สามารถผ่านพ้นไปได้

2. ภาพครอบครัวในสังคมเมือง

การเปลี่ยนแปลงสังคมจากยุคเกษตรกรรมเป็นยุคอุตสาหกรรมจนเกิดเป็นสังคมเมืองที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจพัฒนาเทคโนโลยีและพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นสำคัญ การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการพัฒนาระหว่างเมืองกับชนบท จนนำไปสู่ปัญหาของสังคมเมืองอีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางคุณภาพชีวิตท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจ และปัญหาทางสภาวะจิตใจ ปัญหาเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อลักษณะครอบครัวในสังคมเมืองหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างครอบครัวที่เปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยวแบบพ่อแม่และลูก การประสานความสัมพันธ์กับคนนอกครอบครัวที่มักเริ่มความสัมพันธ์จากเงื่อนไขของผลประโยชน์ และที่ควรตระหนักมากที่สุดคือความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวเดียวกันที่มีแนวโน้มจะมีปัญหาและห่างเหินกันมากขึ้น

เมื่อวิเคราะห์ภาพครอบครัวในสังคมเมืองแล้วพบว่า สามารถแบ่งเป็นภาพย่อยได้ 3 ภาพ ได้แก่ ภาพครอบครัวเดี่ยวที่กระจัดกระจาย : ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างใช้ชีวิต ภาพครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว: การเลี้ยงดูและอุ้มชูของเครือญาติ และภาพครอบครัวบ้านแตก : การเลี้ยงดูที่มีชุมชนโอบอุ้ม

2.1 ครอบครัวเดี่ยวที่กระจัดกระจาย: ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างใช้ชีวิต

⁷ คำพูน บุญทวี กล่าวถึงความแห้งแล้งและอดอยากของบ้านเกิดที่ จ.ยโสธรผ่านการเขียนอัตชีวประวัติในหนังสือชื่อ "ฟ้าสั่งมาสู้" ความว่า

...ตัวผมนี้เกิดบนแผ่นดินอันแห้งแล้งที่สุดของประเทศไทยทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บางปีฝนแล้งติดต่อกัน 2 ปี ต้องขุดบ่อลึกเกือบร้อยเมตรจึงจะได้น้ำกิน ข้าวปลาอาหารยามแล้งมันหายากที่สุดจนต้องกินทุกอย่างที่ขวางหน้า... (คำพูน บุญทวี, 2539)

⁸ คำพูน บุญทวี เล่าถึงบุญคุณและคำสั่งสอนของพ่อ แม่ และคำสั่งสอนของพระผ่านการเขียนอัตชีวประวัติในหนังสือชื่อ "ฟ้าสั่งมาสู้" ความว่าผมเป็นนักสู้พอๆ กับพ่อ พอผมงอกเต็มปากแม่ก็สอนให้เคี้ยวเนื้อฟัด...ยามไปไร่ไปนา แม่สอนให้เดินไวๆ พร้อมแกว่งแขนให้แรง เพื่อปาไหไล่จะเข้แรง สมบูรณ์พูนสุข...ส่วนพี่เป็นพ่อสอนให้สู้กับเหตุการณ์ทุกอย่างด้วยความอดทน ทนหิวทนแดด...ต้องหัดสู้แดดสู้ฝนจึงจะเป็นคนเก่ง... วัน น ี น ึ่ง

เด็กชายคำพูนกับเพื่อนถูกหลวงพ่อบุญถามว่า "เกลียดอะไรมากที่สุดในโลกนี้?" พวกเขตอบว่า "เกลียดฟ้าที่สุด เพราะมันไม่ปล่อยน้ำลงมาให้นานาและอาบกินนานแล้ว" ฟ่านก็บอกว่าต่อไปอย่าโทษอย่ากลัวฟ้าเลย ฟ้ามันไม่เคยเมฆฝนผู้คนดอก สิ่งที่น่ากลัวน่าเกลียดที่สุดคือ "คนเรานี้แหละ" (คำพูน บุญทวี, 2539)

ทฤษฎีการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยเข้ามาสอดคล้องให้เชื่อว่า การอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่แบบสังคมชนบท ไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการส่งเสริมภาวะผู้นำของครอบครัว (อรศรี งามวิทย์, 2549) ประกอบกับการยึดครองฐานการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้พื้นที่ในการอยู่อาศัยของคนในเมืองถูกจำกัดให้เล็กลงเมื่อเทียบกับสังคมชนบท ดังนั้นการลดจำนวนสมาชิกครอบครัวด้วยการสร้างครอบครัวเดี่ยวที่ผู้ปกครองแต่งงานกันอย่างถูกต้องตามกฎหมาย มีบุตรจำนวนที่เหมาะสมกับฐานะ และทุกคนในครอบครัวอาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านขนาดเหมาะสมอันหามาได้จากน้ำพักน้ำแรงของตนจึงกลายเป็นครอบครัวตามแบบแผนประเพณีหรือครอบครัวตามมาตรฐานชนชั้นกลางที่สังคมเมืองยอมรับ (ปาจารย์ กลิ่นชู, 2550)

แม้ว่าการเป็นครอบครัวเดี่ยวจะได้รับการยอมรับว่าเป็นครอบครัวที่มีแบบแผน ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จของสมาชิกในครอบครัวมากที่สุด แต่ด้วยการเลี้ยงดูสมาชิกครอบครัวของคู่สมรสที่ต่างมีบทบาทและหน้าที่นอกครัวเรือนในยุคทุนนิยมของสังคมเมืองมากขึ้น ส่งผลให้ครอบครัวเดี่ยวที่อยู่ในความรับผิดชอบของคู่สมรสเพียงลำพังจึงมีแนวโน้มที่จะมีปัญหา เพราะการแสวงหาความสุขสบายด้วยการใช้เงินทองแลกกลายเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองมุ่งให้ความสำคัญมากกว่าการประสานความสัมพันธ์ที่ดีของสมาชิกภายในครอบครัว

กฤษณา อโศกสิน ใช้ครอบครัวมธูราและครอบครัววนาเลขในนวนิยายเรื่องปูนปิดทอง ซึ่งเขียนขึ้นปี 2524 ก่อนได้รับรางวัลซีไรต์ปี 2528 สืบให้เห็นภาพครอบครัวชนชั้นกลางที่พ่อแม่มีปัญหาหย่าร้างซ้ำซ้อนจนนำไปสู่ปัญหาจิตใจของตัวละครรุ่นลูก ทั้งครอบครัวมธูราและครอบครัววนาเลข ซึ่งเป็นครอบครัวของสองเมือง ตัวละครเอกฝ่ายชายและครอบครัวของบาลี ตัวละครเอกฝ่ายหญิง ตามลำดับ ต่างเป็นครอบครัวนักธุรกิจที่มีหน้ามีตาในสังคม แต่ด้วยปัญหาความเจ้าชู้ของพ่อแม่ จนทำให้เกิดการหย่าร้างและแยกทางไปมีครอบครัวใหม่ พ่อแม่จึงไม่ได้มอบความรักและความอบอุ่นที่เพียงพอให้กับลูกที่เกิดในครอบครัวเดิมของตน ส่งผลให้ตัวละครรุ่นลูก ซึ่งเติบโตพร้อมกับปัญหาการแยกทางของพ่อแม่ดังกล่าวมีปัญหาด้านจิตใจ มีปมด้อยในชีวิตจนไม่อาจหาทางออกให้แก่ปัญหานั้น และท้ายที่สุดก็ย้อนกลับมาทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจของพ่อแม่เอง

เมื่อปัญหาครอบครัวเกิดจากความบกพร่องด้านหน้าที่และความรับผิดชอบของพ่อแม่ ตลอดทั้งเรื่องผู้อ่านจึงรับรู้ถึงภาพด้านลบของบุพการีที่มีความเห็นแก่ตัว ไม่มีความรับผิดชอบและไม่มีความรับผิดชอบต่อลูกของตนเอง ลักษณะเช่นนี้นอกจากจะแสดงถึงความบกพร่องทางหน้าที่และความรับผิดชอบที่ดีภายในครอบครัวแล้วยังแสดงให้เห็นถึงความไม่พร้อมด้านจิตใจ เพราะลำพังแค่การหักห้ามกิเลสของตัวเองก็ไม่อาจทำได้ ดังจะเห็นได้ชัดจากคำพูดของบาลีที่กล่าวถึงแม่และพ่อของเธอด้วยการตอกย้ำให้เห็นว่าการไม่อาจหักห้ามความปรารถนาภายในจิตใจตนเอง และการไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่สังคมคาดหวัง เป็นความบกพร่องสำคัญที่ทำให้ครอบครัวต้องพังทลายลง ดังความที่ว่า

อย่างแม่และพ่อหล่อน... พ่อซึ่งได้ชื่อว่าเจ้าชู้นั่นแหละ พ่อมาอยู่กับแม่หล่อน ซึ่งเจ้าชู้กว่า คนทั้งสองก็เลยเลิกรากันเพราะแม่หล่อนไปมีสัมพันธ์กับชายอื่น แล้วชอบข้าวของตามชายอื่นไปโดยทิ้งหล่อนให้อยู่ในความอุปการะของพ่อ...

ในเมื่ออาชีพของเขาคือนักธุรกิจภาคบันเทิงเกือบทุกสาขา อย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ก็คือปล่อยลูกไว้กับหญิงแก่สองคน ย่าคนหนึ่ง และคนเลี้ยงที่เคยเลี้ยงพ่ออีกคนหนึ่ง เพราะฉะนั้น ท้ายที่สุดเขาก็ไม่เห็นที่ใดดีไปกว่าโรงเรียนประจำ (ปูนปิดทอง 2525 เล่ม 1)

จากความข้างต้นสื่อถึงภาพครอบครัวที่คลอนแคลนทางความรัก ที่เสนอผ่านพฤติกรรมของพ่อแม่ที่ไม่ได้มีความมั่นคงทางความรักให้แก่กันแล้ว ยังเห็นถึงการผลักความรับผิดชอบในทีนี้ลูกที่ได้ชื่อว่าเคยเป็นผลผลิตของความรักไปให้กับย่า และคนที่เคยเลี้ยง ด้วยเชื่อว่าย่าจะสามารถมอบความรักผ่านความสัมพันธ์ทางสายเลือด และคนที่เคยเลี้ยงตนมาก่อนจะสามารถทำหน้าที่นี้ได้แทนได้ ที่สำคัญที่สุดคือการผลักภาระไปให้กับโรงเรียนประจำ สถานที่ที่มีบุคลากรทางการศึกษาเข้ามาทำหน้าที่รับเลี้ยงและสั่งสอนแทนพ่อแม่ที่มีภาระทางอาชีพในสังคมเมือง ยิ่งเป็นโรงเรียนประจำ

ด้วยแล้วย่อมสะท้อนภาพให้เห็นถึงการถ่ายทอดโอนความรับผิดชอบภายในครอบครัวไปให้กับคนนอกครอบครัวอย่างค่อนข้างสมบูรณ์

ครอบครัวที่พ่อและแม่ไม่ได้หยุดความสัมพันธ์ไว้ที่ครอบครัวเดียวเช่นนี้ ย่อมแสดงให้เห็นถึงการไม่ได้เล็งดูและมอบความเอาใจใส่ที่เพียงพอให้กับลูก ส่งผลให้ลูกมีสภาพจิตใจที่กระปรองกระเปร่งพยายามไขว่คว้าหาความรักจากคนที่รักและเข้าใจจริง ซึ่งถือเป็นปมด้อยอย่างร้ายแรงและส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในลำดับต่อมา โดยยกฤษณา เสนอภาพความแหว่งแหว่งในจิตใจของลูกผ่านความนึกคิดและพฤติกรรมของตัวละครรุ่นลูกทุกตัว โดยเฉพาะกรณีของบาลีและสองเมืองที่ต่างเป็นภาพของคนที่ยากง่ายหายเร็วเพราะการขาดความอบอุ่นจากครอบครัวตั้งแต่วัยเด็ก ถือเป็นแผลในใจที่ทำให้พวกเขาต่างปรารถนาที่จะหาความรักที่แท้จริง แต่ท้ายที่สุด กฤษณา ตั้งใจสร้างให้ตัวละครเอกทั้งสองเป็นตัวละครที่พัฒนาความสัมพันธ์ทางความรักท่ามกลางการช่วยกัน ปรับความเข้าใจและช่วยกันแก้ปัญหาที่สืบเนื่องมาจากครอบครัวที่แตกแยกของทั้งฝ่ายลูกและฝ่ายพ่อแม่ เพื่อแสดงให้เห็นถึงภาพความรักภายในครอบครัวที่เกิดจากความเข้าใจ และภาพการช่วยกันประสานบาดแผลภายในจิตใจด้วยการใช้หลักแห่งกรรมและการให้อภัยเป็นประเด็นหลักที่ทำให้ฝ่ายลูกและฝ่ายพ่อแม่หันกลับมาปรองดองและกลับมาสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

เมื่อพิจารณาปัญหาครอบครัวหย่าร้างและแตกแยกในปูนปิดทองควบคู่กับบริบททางสังคมในช่วงปี 2522-2525 ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาที่ยุคสมัยไทยได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ต่างประเทศ ทั้งวิกฤตการณ์น้ำมัน และวิกฤตการเงินจนทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมชะงักไปช่วงหนึ่ง แต่พอหลังจากสถานการณ์คลี่คลายการควบคุมของรัฐกลับมาสู้ยุครุ่งเรืองด้วยบรรยากาศที่เสรี ก่อให้เกิดการขยายตัวจากการลงทุนจากต่างประเทศ ทำให้ธุรกิจภาคอุตสาหกรรม ภาคเทคโนโลยีและธุรกิจภาคเอกชนเติบโตขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ความต้องการแรงงานทางเศรษฐกิจส่งอิทธิพลให้ผู้หญิงออกมาทำงานนอกภาคเกษตรกรรม ถึงกระนั้นตำแหน่งงานและระดับการศึกษาของผู้หญิงก็ยังต่ำกว่าผู้ชายทุกภาคส่วนการผลิต ในช่วงเวลานี้เริ่มมีการพัฒนาสื่อโฆษณาและเทคนิคการตลาดรูปแบบใหม่ อิทธิพลของสื่อสารมวลชนที่มีมากขึ้นเช่นนี้ถือเป็นระบบการสร้างความหมายของสังคมทุนนิยมในปัจจุบันอย่างมาก (พรณประภา อินทวิทย์นันท์, 2550)

จากสถานการณ์ทางสังคมดังกล่าว กฤษณา ไม่เพียงแต่ใช้ครอบครัวของตัวละครเอกทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเสนอให้เห็นสาเหตุของความล้มเหลวของครอบครัวว่ามาจากพ่อแม่ที่มุ่งตอบสนองความสะดวกสบายในชีวิตด้วยการเร่งหาเงินทองและความสุขของตนเองมากกว่าที่จะประคับประคองหรือส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว แต่เพียงเท่านั้น แต่การนำเสนอของกฤษณาดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงภูมิหลังและทัศนคติของนักเขียนเองที่นอกจากจะใช้ประสบการณ์ส่วนตัวทางด้านครอบครัวมาประสมประสานกับแนวทางการเขียนที่เน้นการลงลึกถึงจิตใจมนุษย์อย่างเข้าใจโลกและชีวิต นักเขียนยังให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาครอบครัวในยุคที่ระบบทุนนิยมเริ่มครอบงำทุกอย่างด้วยความเชื่อมั่นในความผูกพันระหว่างพ่อแม่และลูก และการตระหนักรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของพ่อแม่ในฐานะผู้เข้าใจและเป็นที่ปรึกษาที่ดีของลูก ดังที่กฤษณาได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า "ดิฉันถือว่าครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของสังคม ครอบครัวเป็นหน่วยแรก แม้จะเป็นหน่วยเล็กก็จริง แต่ก็ป็นหน่วยที่สำคัญยิ่งของมนุษย์" (ไพลิน รุ่งรัตน์, 2549) ด้วยเหตุนี้กฤษณาจึงตั้งชื่อนวนิยายเรื่องนี้ว่า "ปูนปิดทอง" เพื่อเน้นย้ำหน้าที่และความรับผิดชอบของพ่อแม่ที่เป็นดังพระพุทธรูปทองของลูก

อนึ่งด้วยช่วงเวลานั้นครอบครัวที่สมาชิกแยกกันอยู่หรือต่างคนต่างแยกกันไปมีครอบครัวใหม่ นอกจากจะละเมิดจากความคาดหวังของสังคมในยุคความหลากหลายของครอบครัวไม่ได้มีจำนวนมากแล้ว ครอบครัวตามลักษณะดังกล่าวยังมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมมากกว่าครอบครัวที่มีพ่อแม่อยู่กันพร้อมหน้า ด้วยเหตุนี้การพยายามรักษาความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวด้วยการเคารพบทบาทและหน้าที่ตามที่สังคมกำหนดจึงเป็นทางออกที่ดีที่สุด

2.2 ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว: การเลี้ยงดูและอุปนิสัยของเครือญาติ

ขบวนการเรียกร้องสิทธิสตรีที่เริ่มมาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 (พ.ศ. 2502) และการที่สหประชาชาติกำหนดให้ทศวรรษที่ 1975 (พ.ศ. 2518) เป็นปีสตรีสากล ล้วนเป็นแรงขับเคลื่อนที่มีส่วนกระตุ้นความคิดเรื่องการเรียกร้องความยุติธรรมและความเสมอภาคในหมู่ผู้หญิงไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) เป็นแผนงานในภาครัฐที่เริ่มเสนอให้เห็นถึงการเพิ่มโอกาสให้แก่ผู้หญิงด้วยการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา และโอกาสทางอาชีพที่มีการเลือกปฏิบัติ แต่ท้ายที่สุดแผนฯ ดังกล่าวก็ไม่ได้กำหนดแนวทางแก้ปัญหาอย่างชัดเจน ข้างล่างยกย้าบทบาทที่ต่ำต้อยของผู้หญิงที่ผูกมัดอยู่กับฐานะผู้ดูแลลูกและสามีอีกด้วย จนกระทั่งแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) มีการส่งเสริมให้ผู้หญิงมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่ดีขึ้น และมีการเพิ่มอัตราการศึกษาให้แก่ผู้หญิงทุกระดับ แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้จึงเป็นนโยบายและแผนงานต้นแบบในการส่งเสริมความเท่าเทียมให้แก่ผู้หญิงต่อเนื่องเรื่อยมา เป็นต้นว่าแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เน้นการพัฒนาสตรีให้มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สนับสนุนการต่อต้านความรุนแรงต่อผู้หญิงในทุกรูปแบบ และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) มีการส่งเสริมความเสมอภาคด้วยการออกกฎหมายคุ้มครองและแก้กฎหมายเพื่อก่อให้เกิดความเสมอภาคระหว่างชายหญิงมากขึ้น

ความเสมอภาคระหว่างชายหญิงที่ได้รับการส่งเสริมจากนโยบายและแผนงานดังกล่าวมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงในสังคมไทยมีโอกาสดำเนินการศึกษา มีความสามารถทางกรงาน และมีศักยภาพทางการเงินเทียบเท่ากับผู้ชาย ส่งผลให้การพึ่งพาผู้ชายในฐานะหัวหน้าครอบครัวจึงไม่ใช่เรื่องที่ผูกมัดผู้หญิงไว้ ดังนั้นเมื่อเกิดการแยกทางระหว่างคู่สมรส ครอบครัวในสังคมสมัยใหม่จึงเปลี่ยนแปลงเป็นครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวมากขึ้น แต่ทว่าการณ์เช่นนี้ย่อมจะต้องเผชิญกับปัญหามากมาย โดยเฉพาะปัญหาจากความคาดหวังของสังคมที่มองว่าแม่เลี้ยงเดี่ยวผิดแปลกไปใช้ชีวิตครอบครัวแบบปกติที่ประกอบด้วย พ่อแม่ลูก และปัญหาด้านเศรษฐกิจที่ตนจะต้องหารายได้เลี้ยงลูกเพียงคนเดียว แต่ถึงกระนั้นแม่เลี้ยงเดี่ยวส่วนใหญ่จะได้รับการเกื้อกูลจากเครือญาติหรือครอบครัวเดิมของตน ทั้งในด้านที่อยู่อาศัย การเงิน และด้านอารมณ์จิตใจ (ลัดดา ประสพสมบัติ, 2552)

นวนิยายเรื่องความสุขของกะทิ นวนิยายรางวัลซีไรต์ปี 2549 เสนอภาพครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวชนชั้นกลางในสังคมเมืองที่เกิดจากปัญหาการหย่าร้างระหว่างคู่สมรส แต่เมื่อพิจารณาจากเนื้อเรื่องแล้วจะพบว่า งามพรรณ เวชชาชีวะ ผู้แต่งนวนิยายเรื่องนี้ไม่ได้เสนอให้ผู้อ่านเห็นภาพความแตกแยกของบิดามารดาจนมีปัญหาผลกระทบต่อลูก แต่กลับใช้ภาพของครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวนี้สื่อให้เห็นถึงการประคับประคองของเครือญาติ ซึ่งเข้ามาอุปถัมภ์ปัญหาดังกล่าว

เมื่อปัญหาใหญ่ของครอบครัวกะทิไม่ใช่ปัญหาเรื่องการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวของ ฌักทร แม่ของกะทิ เพราะเธอมีหน้าที่การงานมั่นคง มีรายได้ที่เพียงพอที่จะเลี้ยงลูกโดยลำพัง แต่สิ่งที่กลายเป็นปัญหาคือเธอกำลังป่วยเป็นโรคลำไส้เนื้ออ่อนแรงที่มีผลทำให้เธอจะต้องจากลูกรักไปในที่สุด เธอจึงเลือกจะพากะทิกลับไปอยู่กับพ่อแม่ หรือตายายของกะทิเอง ซึ่งกลับไปใช้ชีวิตหลังเกษียณที่บ้านเดิมที่อยุธยา นอกจากกะทิจะมีตาและยายคอยเลี้ยงดูแล้วยังมีน้าๆ คือน้ากันดักับน้าภา เพื่อนร่วมงานของแม่ ในฐานะญาติทางองค์ประกอบสังคม ซึ่งเข้ามามีบทบาทในครอบครัวกะทิจนเป็นเหมือนสมาชิกของครอบครัวโดยปริยาย ด้วยเหตุนี้ภาพของกะทิ เด็กบ้านแตกที่กำลังจะกลายเป็นเด็กกำพร้าแม่ จึงไม่ได้เป็นภาพของความว้าเหวหรือภาพของเด็กที่มีปัญหาทางจิตใจ แต่กลับเป็นภาพของเด็กหญิงคนหนึ่งที่เคยโตท่ามกลางความรักและความอบอุ่นของตายายและการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากน้าๆ ที่เข้ามาเติมเต็มชีวิตให้สมบูรณ์ขึ้นนั้น อาจเป็นความตั้งใจของ งามพรรณ เวชชาชีวะ นักเขียนเรื่องนี้ที่จะใช้ครอบครัวของกะทิเสนอให้เห็นว่าความอบอุ่นในครอบครัวไม่จำเป็นต้องมาจากครอบครัวที่มีพ่อแม่สมบูรณ์ตามอุดมคติ แต่ความไม่สมบูรณ์นั้นถูกเติมเต็มด้วยความรักและความอบอุ่นจากครอบครัวข้างเคียงก็สามารถทดแทนกันได้

อาจกล่าวได้ว่าการที่ครอบครัวของกะทิมีน้ำใจ เพื่อนร่วมงานของแม่เข้ามาช่วยในการช่วยเหลือเรื่องงาน และเรื่องการดูแลกะทินั้น นัยหนึ่งอาจพิจารณาครอบครัวลักษณะเช่นนี้เป็นครอบครัวขยาย แต่เป็นครอบครัวขยายในความหมายใหม่ในแง่ของความสัมพันธ์ของสมาชิกที่นอกเหนือจากเครือญาติแท้ที่มีตาและยายแล้ว ยังเน้นญาติทางองค์ประกอบสังคม ซึ่งไม่จำเป็นต้องอยู่อาศัยบริเวณใกล้เคียงหรือในหมู่บ้านเดียวกันเช่นครอบครัวขยายในลูกอีสาน ญาติทางสังคมดังกล่าวส่วนใหญ่คือเพื่อนร่วมงานที่ยึดโยงกัน ในแง่ของความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ หรือระบบเงินตราแล้วค่อยพัฒนาความสัมพันธ์จนใกล้ชิดกันมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากน้ำก้นด้นและน้ำญาติที่เป็นเพื่อนร่วมงานของแม่ก่อนจะเข้ามาสนิทสนมจนเป็นเหมือนสมาชิกของครอบครัวกะทิ แม้ว่าน้ำญาติและน้ำก้นด้นจะเป็นเพียงญาติทางสังคม แต่ก็นับว่าน้ำทั้ง 2 คนเป็นครอบครัวของครอบครัวกะทิที่มีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือให้กะทิสามารถเติบโตในครอบครัวที่อบอุ่นด้วยโอริก อันเป็นพื้นฐานและภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง

อนึ่งเมื่อพิจารณาภูมิหลังของงามพรรณแล้วพบว่า การเติบโตในครอบครัวชนชั้นกลางที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งด้านความเป็นอยู่และการเอาใจใส่อย่างเพียบพร้อม การสนับสนุนของครอบครัวด้วยต้นทุนที่ดีทั้งทุนทางปัญญาและทุนทางสังคมให้แก่กเขียนที่มีภาวะส่วนตัวด้านร่างกาย⁹ อย่างเต็มที่ ด้วยเหตุนี้การเสนอภาพครอบครัวใน "ความสุขของกะทิ" งามพรรณจึงให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาครอบครัวด้วยความเข้าใจและความรักอันบริสุทธิ์ นอกจากนี้ด้วยความสามารถและประสบการณ์ที่กเขียนได้ทำงานเกี่ยวกับหนังสือเด็กมาอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญคือการเข้าไปช่วยเหลือมูลนิธิเด็กด้วยการรับผิดชอบสมุดบันทึกนิทาน 4 ภาคในส่วนของภาคกลางนั้น (พัชร มณี, 2549) ไม่เพียงแต่เป็นการใช้พรสวรรค์ที่ได้รับการต่อยอดมาจากการสนับสนุนของครอบครัวในทางที่มีประโยชน์แล้ว ยังเป็นการแบ่งปันโอกาสให้แก่เด็กที่มีข้อจำกัดจากภาวะของครอบครัวเหล่านี้ในสังคมอีกด้วย

2.3 ครอบครัวบ้านแตก: การเลี้ยงดูที่มีชุมชนโอบอุ้ม

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมไทยอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยชาววิสัยทัศน์และขาดการวางแผนอย่างเป็นระเบียบ ผนวกเข้ากับอิทธิพลของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมตามกระแสโลกาภิวัตน์อย่างขาดการควบคุมและไม่มีการจัดระเบียบทางสังคมที่เหมาะสม ปรากฏการณ์ทางสังคมดังกล่าวเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวยุคปัจจุบันขาดการเอาใจใส่ดูแลและห่วงหาอาทร ขาดการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันสัมพันธ์ภาพที่เสื่อมถอยลงเช่นนี้นำไปสู่ปัญหาครอบครัวมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาเด็กขาดรัก และปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง

นวนิยายเรื่องข้างสำราญ ของเดือนวาด พิมวนา นวนิยายรางวัลซีไรต์ปี 2546 เสนอให้เห็นภาพครอบครัวของชนชั้นล่างในชุมชนห้องแถวชานเมืองของเด็กชายกำพล ข้างสำราญ ที่ประสบปัญหาครอบครัวแตกแยก ซึ่งนำมาสู่ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง กล่าวคือ เด็กชายกำพล ข้างสำราญ อายุ 5 ขวบ ได้กลายเป็นเด็กบ้านแตก หลังจากที่พ่อแม่ของเขาทะเลาะกันรุนแรง สาเหตุเพราะแม่มีชู้ ทั้งคู่เลยเลิกรากัน และต่างฝ่ายต่างแยกย้ายไปมีชีวิตของตนเอง โดยทิ้งให้กำพลกลายเป็นภาระของผู้คนในชุมชน แต่ถึงกระนั้นผู้ใหญ่ในชุมชนก็ผลัดกันดูแล กำพลเท่าที่ศักยภาพของตนจะสามารถกระทำได้

กำพล ข้างสำราญ ตัวดำและนัยน์ตาโศกสลด ดูห่อเหี่ยวเกร็งนอนไม่เป็นที่เป็นทาง ครอบครัวของเขาเคยเข้าห้องแถวอยู่กันพร้อมหน้าพ่อแม่ลูก หลายเดือนที่แล้วแม่มีชู้ ต่อมาแม่หนีไป และพ่อบอกคืนห้องเช่าเพราะไม่มีเงินจ่ายน้องชายอายุหนึ่งขวบ พ่อพาไปฝากไว้กับย่า ส่วนกำพล พ่อกลับมาหาอาชีพอิสระครั้ง พร้อมคำสัญญาจะพาไปอยู่บ้านใหม่ แต่ลงท้ายพ่อฝากฝังเขาไว้กับเพื่อนบ้าน คนนั้นบ้างคนนั้นบ้าง สภาพเด็กจรจัดเข้าทุกที (ข้างสำราญ 2547)

⁹ งามพรรณ เวชชาชีวะ มีอาการอัมพาตที่สมองน้อย หรือโรค Serebral Palsy คือสมองส่วนหน้าไม่สามารถบังคับการเคลื่อนไหวได้ ส่งผลให้เธอมีอาการปวดศีรษะ ต้นคอเคล็ด เจ็บขดยกที่หลังและแขน ต้องรับประทานยาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงต้องทำกายภาพบำบัดที่โรงพยาบาลสปีด้าละ 2 ครั้งประจำ (สกุลไทย 2549)

การบรรยายลักษณะของกำพลด้วยการใช้คำว่า "ตัวดำ" "นัยน์ตาโศกสลด" และ "ตุหนฺตทุเหรีกินนอน ไม่เป็นที่เป้นทาง" สะท้อนให้เห็นภาพเด็กคนหนึ่งที่เขาถูกรังแกและเอาใจใส่จากครอบครัวเพียงพอ ตรงกันข้าม คนในครอบครัวกลับผลักลูกไปเป็นภาระให้กับคนอื่น โดยพ่อจะกลับมาเยี่ยมอาทิตย์ละครั้ง ด้วยเหตุผลว่าต้องไปทำงาน หาเงินแล้วจะพาไปอยู่บ้านใหม่ ส่วนแม่นั้นก็เลือกที่จะไปมีครอบครัวใหม่และพาลูกไปอยู่ด้วยเพียงชั่วข้ามคืนเท่านั้น เมื่อกำพลถูกพ่อแม่ทอดทิ้งย่อมทำให้เขาต้องมีชีวิตที่ขึ้นอยู่กับความเมตตาของคนในชุมชน กินข้าวบ้านนี้บ้าง นอนบ้าน นั้นบ้าง หรือมีคนใจดีให้เงินซื้อขนมบ้างและบางครั้งเขาก็ต้องทำงานเล็กๆ น้อยๆ ให้กับคนในชุมชนเพื่อแลกเงินมาซื้อ ขนมกินเอง แต่ถึงกระนั้นหลายเหตุการณ์ในเรื่องก็ยังสะท้อนให้เห็นถึงสภาพภายในจิตใจของกำพลที่มีแต่ความว่าเหว และน้อยใจชะตากรรมของตน

แม้กำพลจะกลายเป็นเด็กบ้านแตกและถูกทอดทิ้ง แต่กำพลก็ไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว เพราะผู้คนในชุมชน แม่ทองจันทร์ต่างผลัดกันเข้ามาดูแลและพากำพลไปพักอาศัยด้วย ไม่ว่าจะเป็นบ้านของป้าหมอนที่มีอาชีพปะชุนเสื้อผ้า เป็นบ้านที่กำพลพักอาศัยเป็นบ้านหลัก บ้านของตาใจ และบ้านยายน้อยเป็นบ้านที่กำพลชอบมากที่สุดเพราะมีเพื่อนเล่น หลายคน และบ้านของนายซ่งที่เป็นพ่อค้าขายของชำ อนึ่งการช่วยเหลือของผู้คนในชุมชนแม่ทองจันทร์ที่มีต่อกำพล ด้วยการมองว่าเป็นเหมือนลูกหลานคนหนึ่งข้างต้นนั้น เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่ามึลักษณะเช่นเดียวกับการช่วยเหลือเกื้อกูล ในครอบครัวในชนบทที่ไม่เห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเพียงปัญหาเฉพาะของครอบครัว ตรงกันข้ามกับมองว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาของส่วนรวมที่จะต้องร่วมมือกันแก้ไขหรือช่วยกันประคับประคอง แม้ว่าแต่ละครอบครัวต่างเป็น ครอบครัวไม่ได้มีรายได้ที่มั่นคงนัก ส่วนใหญ่มีอาชีพหาเช้ากินค่ำแต่พวกเขากลับยินดีที่จะช่วยเหลือและเห็นใจผู้อื่นที่กำลังเดือดร้อน โดยไม่ได้มีเรื่องของค่าตอบแทนเข้ามาเกี่ยวข้อง

เมื่อพิจารณาคำสัมภาษณ์ของเดือนวาดที่ให้สัมภาษณ์หลังได้รับรางวัลซีไรต์ว่า ที่มาของเรื่องราวส่วนหนึ่งมาจากประสบการณ์ที่ตัวนักเขียนเองได้เข้าไปคลุกคลีกับเด็กๆ ในชุมชนเล็กๆ แห่งหนึ่ง (อิสริอิน, 2546) ประกอบกับ แนวทางการเขียนของเดือนวาดที่มักนำเสนอประเด็นหนักในสังคมด้วยการวิพากษ์วิจารณ์อย่างยั่วล้อแต่ก็ไม่ลืมที่จะแทรกมุมมองแห่งความหวังยังทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าอาจเป็นความตั้งใจของเดือนวาดเองที่ต้องการแสดงให้เห็นถึงความหวังของการแก้ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้งที่กลายเป็นปัญหาพื้นฐานของสังคมเมืองประเทศไทยด้วยการใช้พลังความช่วยเหลือจากคนในชุมชนที่มีในลักษณะเดียวกับการช่วยเหลือของครอบครัวขยายในชุมชนดั้งเดิม ซึ่งถือได้ว่าเป็นสังคมในอุดมคติ เข้ามาเยียวยาจิตใจเด็กที่ถูกพ่อแม่ทอดทิ้งก็เป็นได้

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยจากยุคเกษตรกรรมมาเป็นยุคอุตสาหกรรมที่ถูกครอบคลุมด้วยเศรษฐกิจแบบทุนนิยม แต่ละครอบครัวในนวนิยายทั้ง 3 เรื่องมีการเปลี่ยนแปลงให้กับสังคมที่มีความเป็นพลวัตมากขึ้น กล่าวคือ ภาพครอบครัวใน "ปูนปิดทอง" สะท้อนให้เห็นปัญหาครอบครัวแตกแยกในยุคที่ครอบครัวไม่ได้มีความหลากหลายนัก แนวทางแก้ปัญหาจึงอยู่ที่การกลับไปปรองดองด้วยการให้อภัยและคงความเป็นครอบครัวตามนิยามดั้งเดิม เพื่อเน้นถึงสำนึกแห่งบทบาทและหน้าที่ของสมาชิก ในขณะที่ "ช่างสำราญ" และ "ความสุขของกะทิ" สะท้อนให้เห็นปัญหาครอบครัวในยุคที่สังคมถูกผลกระทบจากระบบเศรษฐกิจที่ซับซ้อนและกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากต่อ กระแสความคิดของผู้คนในสังคม ทำให้ครอบครัวที่มีความหลากหลายได้รับการยอมรับมากขึ้น กล่าวคือ ใน "ช่าง สำราญ" สะท้อนให้เห็นภาพปัญหาเด็กถูกทอดทิ้งในครอบครัวชนชั้นล่างที่มีผู้คนในชุมชนเข้ามาอุปการะเช่นเดียวกับการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนดั้งเดิมซึ่งมีลักษณะเป็นสังคมอุดมคติถ้าใช้มุมมองจากปัจจุบัน ทั้งนี้การแก้ปัญหาครอบครัว ด้วยการใชสังคมในอุดมคติดังกล่าวเป็นทั้งความตั้งใจและความหวังของนักเขียนในยุคที่ปัญหาครอบครัวทวีความรุนแรง ขึ้น ส่วนใน "ความสุขของกะทิ" สะท้อนให้เห็นภาพครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ผู้หญิงหลุดกรอบจากการยึดติดกับบทบาท ของภรรยา โดยคงไว้แต่บทบาทของความเป็นแม่ที่มีศักยภาพที่จะเลี้ยงลูกโดยลำพังมากขึ้น ด้วยเหตุนี้นักเขียนจึงเสนอ ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางเครือญาติทั้งที่มาจากเครือญาติแท้และเครือญาติธรรมที่มีที่มาจากเงื่อนไขของการงาน

และเงินตรามากกว่าจะยึดโยงความสัมพันธ์กันด้วยการช่วยเหลือเพื่อต่อสู้กับอุปสรรคเช่นในสังคมชนบท

บทสรุป

จากการวิเคราะห์ภาพครอบครัวในนวนิยายซีไรต์ 4 เรื่อง ทำให้ได้ภาพครอบครัวที่เป็นภาพใหญ่ 2 ภาพคือ ภาพครอบครัวในชุมชนดั้งเดิม และภาพครอบครัวในสังคมเมือง ภาพครอบครัวดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์ทางวรรณกรรมที่ทำให้ทราบว่าสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปส่งอิทธิพลต่อการดำรงอยู่ของครอบครัวตั้งแต่ระดับโครงสร้างครอบครัวจนถึงระดับความสัมพันธ์ของสมาชิกครอบครัว กล่าวคือ ในนวนิยายเรื่องลูกอีสาน ซึ่งเป็นตัวแทนของครอบครัวในยุคเกษตรกรรมจะเห็นภาพของผู้คนจะให้ความสำคัญกับจิตสำนึกแห่งความเป็นญาติ ในฐานะกลไกสำคัญที่ก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูล โดยเฉพาะในยามที่ต้องเผชิญกับภาวะยากลำบาก รวมถึงการให้ความสำคัญกับความเสมอภาคด้านแรงงานระหว่างชายหญิงที่ได้รับการมองว่ามีคุณค่าที่เท่าเทียมกัน

เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคอุตสาหกรรมที่ความเป็นอยู่สะดวกสบายขึ้น การรวมตัวเป็นครอบครัวขยาย เช่นในสังคมยุคเกษตรกรรมกลับถูกมองด้วยมิติทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และในมิติของเงินว่าไม่ก่อให้เกิดการพัฒนา ดังนั้นการลดจำนวนสมาชิกในครอบครัวให้กลายเป็นครอบครัวเดี่ยวตามค่านิยมของชนชั้นกลางจึงเป็นที่ยอมรับ ถึงกระนั้นการเป็นครอบครัวเดี่ยวท่ามกลางยุคบริโภคนิยมที่ทุกคนต่างมุ่งแสวงหาความสุขสบายด้วยการใช้เงินแลก กลับต้องเผชิญกับปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัว จนนำไปสู่ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง และปัญหาครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ดังปรากฏในครอบครัวเดี่ยวในนวนิยายซีไรต์อีก 3 เรื่องที่เหลือ แม้ครอบครัวในนวนิยาย 3 เรื่องนี้จะแสดงภาพปัญหาภายในครอบครัว แต่ท้ายที่สุดนักเขียนก็ได้แสดงถึงทางแก้ไขปัญหา โดยใช้ความสัมพันธ์ของผู้คน เช่นในชุมชนดั้งเดิมเข้าช่วยเหลือปัญหาปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการปรับความเข้าใจของตัวละคร รุ่นพ่อแม่และรุ่นลูก จนทำให้เกิดการสานสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครอบครัวในนวนิยายเรื่องปูนปิดทอง การใช้ความสัมพันธ์ของผู้คนที่มีลักษณะเช่นเครือญาติทางองค์ประกอบทางสังคมเข้ามาอุ้มชูปัญหาเด็กที่เผชิญปัญหาครอบครัวในช่วงสำราญและความสุขของกะทิ การนำเสนอภาพครอบครัวเช่นนี้อาจเป็นการเสนอทัศนะที่มีร่วมกันของนักเขียนที่ไม่เพียงแสดงให้เห็นว่าการพึ่งพาอาศัยระหว่างกันของมนุษย์เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานของทุกครอบครัวเท่านั้น แต่การแสดงความเอาใจใส่และมอบน้ำใจให้แก่กันถือว่าเป็นความสัมพันธ์ขั้นแรกที่จะอาจพัฒนาความสัมพันธ์ไปจนถึงขั้นการนับถือกันเป็นญาติในลำดับต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา อโศกสิน. (2525). **ปูนปิดทอง เล่ม 1**. กรุงเทพฯ : บำรุงสาส์น.
- กฤษณา อโศกสิน. (2525). **ปูนปิดทอง เล่ม 2**. กรุงเทพฯ : บำรุงสาส์น.
- คำพูน บุญทวี. (2539). **ฟ้าสั่งให้เกิดมาสู่**. กรุงเทพฯ : โป๊ยเซียน.
- _____. (2545). **เปิดใจ...คำพูน บุญทวี จากซีไรต์ถึงศิลปินแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ : โป๊ยเซียน.
- _____. (2552). **ลูกอีสาน**. กรุงเทพฯ : โป๊ยเซียน.
- งามพรรณ เวชชาชีวะ. (2554). **ความสุขของกะทิ**. พิมพ์ครั้งที่ 79. กรุงเทพฯ : แพรพรรณสำนักพิมพ์.
- จอห์น โนเดล อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ และนิพนธ์ เทพวัลย์. (2530). **การปฏิวัติขนาดครอบครัวในประเทศไทย : การลดลงอย่างรวดเร็วของภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศโลกที่สาม**. กรุงเทพฯ : วจิตา.
- เดือนวาด พิมวนา. (2547). **ช่างสำราญ**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : สามัญชน.

เอกสารอ้างอิง

- บุญลือ วันทายนต์. (2523). **ครอบครัวและวงศ์วาน**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง .
- "ประวัติ คุณงามพวรรณ เวชชาชีวะ ผู้แต่ง - ความสุขของกะทิ." เข้าถึงเมื่อ 2 เมษายน 2558. เข้าถึงจาก <http://topicstock.pantip.com/chalermthai/topicstock/2009/01/A7395845/A7395845.html>
- ปจรรย์ กลิ่นชู. (2550). "การประยุกต์ใช้ทฤษฎีโรลองค์ บาร์ตส์กับวรรณกรรมชุดแฮร์รี่ พอตเตอร์." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียาภรณ์ หนูสนั่น. (2532). "การสะท้อนปัญหาสังคมชนบทในนวนิยายไทย (2519-2529)." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชร มณี. (2549). "ความสุขของกะทิ : งามพวรรณ เวชชาชีวะ นักเขียนซีไรต์2549." **ศิลปวัฒนธรรม**, 27 (12), 20-21.
- พวรรณประภา อินทรวินัยนันท์. (2550). **บทบาทและอิทธิพลภริยานายกรัฐมนตรีต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง**. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.
- ไพลิน รุ่งรัตน์. (2549). **แกะลายไม้หอม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ณ เพชรสำนักพิมพ์.
- ยศ สันตสมบัติ. (2540). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ลัดดา ประสพสมบัติ. (2552). "กว่าจะเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในสังคมเมือง." ใน **เป็นพ่อแม่หลังชีวิตคู่แยกทาง : มุมมองด้านกฎหมาย, มิติหญิงชาย และวาทกรรม**. เชียงใหม่: มูลนิธิไฮน์ริคเบลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- รีนฤทัย สัจจพันธุ์. (2547). "ภาพรวมของนวนิยายซีไรต์ในรอบ 25 ปี." **ราชบัณฑิตยสถาน**, 29(3), 760- 768.
- _____. (2550). "ความสุขของกะทิ : โลกใบเล็กของเด็กหญิงตัวน้อย." **ราชบัณฑิตยสถาน** 32, (3), 629-635.
- สุพัตรา สุภาพ. (2518). **สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- อารียา หุตินทะ. (2546). "โลกเศร้าแต่พวกเขายังยิ้ม: ชีวิตสามัญของชุมชนห้องแถวคุณแม่ทองจันทร์ใน ช่างสำราญ." **อักษรศาสตร์**, 32 (2), 100-127.
- อิสริอิน. (2546). "ซีไรต์ ช่างสำราญ ทั้งกรรมการ โรงแรม และหนังสือ." **เนชั่นสุดสัปดาห์**, 12 (587), 92-93.
- อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2549). **กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทย และการเปลี่ยนแปลงจากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย**. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.

การใช้ผังกราฟิกส่งเสริมความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ที่มีความสามารถพิเศษ

Using Graphic Organizers to Promote Critical Reading Ability of Gifted Students

นางสาวเพ็ญพันธุ์ พัฒนศิลป์

นักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

อาจารย์ ดร.พนิดา สุขศรีเมือง

ภาควิชาภาษาและภาษาศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษหลังจากการสอนโดยใช้ผังกราฟิกเป็นเวลา 15 สัปดาห์ และวิเคราะห์ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณว่ามีด้านใดบ้างที่นักเรียนสามารถทำได้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 24 คน ที่เรียนวิชาภาษาอังกฤษคิดวิเคราะห์จากโรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วยแผนการสอนโดยใช้ผังกราฟิกจำนวน 15 แผน และแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

ผลการศึกษาพบว่าความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษพัฒนาสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ($t=-23.06$) หลังจากวัดผลด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ และจากการเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่าความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ 3 ลำดับแรกที่พัฒนาสูงขึ้น ได้แก่ การระบุวัตถุประสงค์ของผู้เขียน การอนุมาน และความเข้าใจต่อสถานที่และเวลาของเรื่อง แต่ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณที่ทำได้น้อยคือ การระบุตัวอย่างและการสรุปข้อเสนอนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป คือ ควรเพิ่มเวลาในการสอนโดยใช้ผังกราฟิกมากขึ้นในหัวข้อที่กลุ่มตัวอย่างยังทำไม่ได้ และเลือกบทอ่านที่มีความยากง่ายที่เหมาะสมและอยู่ในความสนใจของผู้เรียน

คำสำคัญ: การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ผังกราฟิก นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ

Abstract

This study aims to investigate the critical reading ability of gifted students after 15-week graphic organizers instruction and to explore which critical reading ability was performed outstandingly. The participants in this study consisted of 24 gifted students in matthayom 5 taking a critical reading course in a large-size school in a southern border province. The instruments were a 15-week graphic organizers lesson plan and a critical reading test.

The findings revealed that the critical reading ability of gifted students was significantly improved at the level of .01 ($t=-23.06$) after taking a critical reading test. Moreover, most gifted students performed considerably well on identifying author's purposes, inferences, and understanding the setting. The critical reading ability that gifted students achieved least was exemplification and

drawing conclusions. The recommendations for further study were providing longer graphic organizers instruction for critical reading ability participants who could not perform well and selecting critical reading passages that suited students' levels and needs.

Keywords: *Critical Reading, Graphic Organizers, Gifted Students*

บทนำ

การอ่านมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในสังคมโลกยุคปัจจุบัน เนื่องจากทักษะการอ่านเป็นกระบวนการหนึ่งในการรับสารที่ผู้เขียนถ่ายทอด โดยผู้อ่านจะต้องทำความเข้าใจ ใช้ความรู้พื้นฐานและประสบการณ์ของตนเองให้เป็นประโยชน์ในการรับข้อมูล (Anderson & Nunan, 2008; Nuttall & Alderson, 1996) นอกจากนั้นการอ่านเป็นหนทางในการพัฒนาความรู้ ช่วยให้ผู้อ่านได้เรียนรู้สิ่งที่อยู่รอบตัว โดยการอ่านที่มีประสิทธิภาพนั้น สิ่งที่ผู้อ่านควรคำนึงในขณะอ่าน คือ ระดับความเข้าใจที่มีต่อบทอ่าน Gray (1960 อ้างอิงใน Alderson, 2000) ได้แบ่งระดับความเข้าใจที่มีต่อการอ่านออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ ระดับแรกคือ ความหมายตามตัวอักษร (Literal meaning) ผู้อ่านสามารถเข้าใจความหมายได้จากข้อความที่ปรากฏ ระดับที่สองคือ ความหมายโดยนัย (Inferred meanings) ผู้อ่านจะต้องตีความจากสิ่งที่อ่าน และระดับที่สาม คือ ความหมายโดยการพินิจวิเคราะห์ (Critical understanding) ผู้อ่านจะต้องอ่านคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการอ่าน สามารถระบุได้ว่าสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อความนั้น มีความเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ในการอ่านก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน หากผู้อ่านมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการอ่าน จะทำให้อ่านอย่างมีเป้าหมายและสามารถนำไปสู่ความเข้าใจในระดับที่สูงขึ้นด้วย (Grabe & Stoller, 2002; Grabe, 2009; Paul & Elder, 2009 อ้างอิงใน Leist, Woolwine, & Bays, 2012)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ถึงแม้ว่าการอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้และตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลในบริบทที่ต่างกัน แต่ในปัจจุบันการอ่านยังมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอ่านหรือการรับสารที่เป็นภาษาอังกฤษ Grabe และ Stoller (2002) กล่าวว่าว่าการอ่านภาษาแม่ (First language) และภาษาที่สอง (Second language) นั้น มีความแตกต่างกันในหลายด้านที่ส่งผลต่อความเข้าใจที่มีต่อการอ่าน เช่น ความสามารถด้านภาษาศาสตร์ของผู้อ่าน หากผู้อ่านมีปัญหาด้านไวยากรณ์ (Grammar) ด้านคำ (Lexical) ด้านโครงสร้างคำ (Morphology) ด้านความหมาย (Semantics) ด้านวาทกรรม (Discourse) และด้านการถ่ายโอนข้อมูล (Transfer) เป็นต้น ทั้งนี้ความแตกต่างด้านความยากง่ายของเนื้อหาที่มีผลต่อการอ่านเช่นกัน หากผู้อ่านมีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษที่ค่อนข้างต่ำจะทำให้เข้าใจเนื้อหาที่อ่านได้ยากขึ้นและส่งผลต่อแรงจูงใจที่มีต่อการอ่านด้วย จะเห็นได้จากงานวิจัยของ Zhou (2008) ที่ศึกษาผลกระทบของกิจกรรมงานอ่านที่มีต่อความเข้าใจเนื้อหาของนักศึกษาจีนที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ จำนวน 81 คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มย่อย และกลุ่มตัวอย่างอ่านงาน 11 ชิ้น

ผลการศึกษาพบว่าเนื้อหาของบทอ่านนั้นส่งผลต่อความเข้าใจที่มีต่อการอ่าน รวมถึงกลุ่มตัวอย่างอ่านเรื่องแบบอธิบายได้ดีกว่าเนื้อเรื่องแบบเล่าเรื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kobayashi (2002) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผู้เรียนที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองในการทำข้อสอบด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจ กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาชาวญี่ปุ่นระดับมหาวิทยาลัยจำนวน 754 คน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ารูปแบบของเนื้อเรื่องและลักษณะข้อสอบส่งผลโดยตรงกับความสามารถของกลุ่มตัวอย่าง นอกจากนี้ผู้วิจัยระบุว่าเนื้อเรื่องชัดเจนส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างทำได้ดีในการเขียนสรุปและตอบคำถามจากเนื้อเรื่อง และงานวิจัยชิ้นนี้เสนอแนะว่าเนื้อเรื่องที่ชัดเจนจะทำให้สามารถยกระดับความสามารถของผู้เรียนได้ง่ายขึ้น จากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่าเนื้อเรื่องของบทอ่านถือเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อความเข้าใจที่มีต่อการอ่านไม่ว่าจะเป็นความเข้าใจระดับตัวอักษรหรือในระดับที่สูงขึ้น นอกจากนั้น ยังมีปัจจัยด้านความรู้พื้นฐานด้านวัฒนธรรมของภาษาที่สอง ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยให้สามารถอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพและเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น

ฉะนั้น การอ่านภาษาอังกฤษหรือการอ่านภาษาที่สองจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้อ่านควรจะได้รับฝึกฝนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากข้อจำกัดการอ่านภาษาอังกฤษดังกล่าว ทำให้กระทรวงศึกษาธิการ (2551) เล็งเห็นถึงความสำคัญของการอ่านภาษาอังกฤษ จึงได้จัดให้มีรายวิชาภาษาอังกฤษเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษให้แก่ผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และในแผนการเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ – คณิตศาสตร์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ (Gifted Students) หรือนักเรียนที่มีความสามารถโดดเด่นในหลายด้าน เช่น ด้านสติปัญญา ด้านภาษา ด้านความคิดสร้างสรรค์ หรือด้านวิชาการแขนงต่าง ๆ นั้น สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2555) ส่งเสริมการพัฒนานักเรียนที่มีความสามารถพิเศษกลุ่มนี้ ด้วยการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพัฒนากระบวนการคิด ฉะนั้น รายวิชาภาษาอังกฤษคิดวิเคราะห์จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เพราะการอ่านภาษาอังกฤษในปัจจุบัน ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ความเข้าใจระดับตัวอักษร

จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2556 ซึ่งจัดสอบโดยสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) สัมพันธ์ พันธุ์พฤกษ์ (2556) ผู้อำนวยการสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) กล่าวว่าสาเหตุที่ทำให้คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนไทยในการสอบวิชาภาษาอังกฤษส่วนมากต่ำกว่า 50% เพราะข้อสอบส่วนมากไม่ได้สร้างขึ้นมาเพื่อวัดความสามารถด้านความรู้ความจำเพียงอย่างเดียว แต่เพื่อวัดทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นหลัก ซึ่งผลการทดสอบชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนที่ควรมุ่งเน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ในชั้นเรียนให้มากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น เมื่อประเมินผลการสอบของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษของโรงเรียนมัธยมศึกษาใหญ่แห่งหนึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่าในปีการศึกษา 2556 ที่ผ่านมานั้น คะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนกลุ่มนี้เท่ากับ 33.55 ซึ่งยังไม่ถึงร้อยละ 50 แต่เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษของโรงเรียนแห่งหนึ่งในภาคกลาง ซึ่งเท่ากับ 73.96 กลับพบว่ามีผลแตกต่างกันอย่างมาก แสดงให้เห็นว่าความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณในรายวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนกลุ่มนี้ควรได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพที่สูงขึ้น

ผู้วิจัยตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนที่มีความพิเศษ จึงได้ศึกษาแนวทางการพัฒนานักเรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านการอ่านภาษาอังกฤษ โดยการนำผังกราฟฟิกมาใช้ในรายวิชาภาษาอังกฤษคิดวิเคราะห์เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ Anderson และ Nunan (2008) ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับผังกราฟฟิกไว้ว่า ผังกราฟฟิกเป็นแผนผังที่แสดงความสัมพันธ์ของข้อมูล ข้อเท็จจริง หรือข้อความ ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพความสัมพันธ์ของข้อมูลเหล่านั้น และเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องที่อ่านมากยิ่งขึ้น ซึ่งผังกราฟฟิกมีหลายประเภท ดังนี้ 1) ผังโน้ตสแกน (Concept Mapping) 2) แผนผังใยแมงมุม (A Spider Map) 3) ผังปัญหาและแนวทางแก้ไข (A Problem and Solution Map) 4) ผังลำดับขั้นตอน (A Sequential Episodic Map) 5) ผังเปรียบเทียบ (A Comparative and Contrastive Map) 6) ผังระดับ (Continuum Scale) 7) ผังเรื่องราว (A Series of Events Chain) 8) ผังวัฏจักร (A Cycle Map) (Strangman, Hall, & Meyer, 2003) และมีนักวิจัยหลายท่านได้นำผังกราฟฟิกมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น McKown และ Barnett (2007) ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อทำความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และ 3 โดยใช้ทักษะการคิดขั้นสูง เช่น การพยากรณ์ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ การสร้างภาพพจน์ การอนุมาน การใช้คำถามและการสรุป ร่วมกับการใช้ผังกราฟฟิกและเทคนิคการคิดแบบมีเสียงเนื่องจากส่งผลดีต่อความเข้าใจที่มีต่อการอ่าน ผู้วิจัยให้เหตุผลว่าการใช้ผังกราฟฟิกช่วยให้ข้อมูลที่ได้อ่านสามารถจัดเก็บเป็นความจำระยะยาวได้และยังทำให้นักเรียนจัดเก็บข้อมูลจากการอ่านเป็นภาพซึ่งส่งผลให้เข้าใจเรื่องที่อ่านได้ง่ายขึ้น นอกจากนั้นเทคนิคการคิดแบบมีเสียงจะสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีความเข้าใจต่อเรื่องที่อ่านมากน้อยเพียงใดจากการถ่ายทอดออกมา ผลการศึกษาพบว่านักเรียนสามารถพัฒนา

ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจได้ดีขึ้น มีนักเรียนเพียง 6 จาก 16 คนเท่านั้นที่มีคะแนนต่ำกว่ามาตรฐาน นอกจากนั้น Oxford (2011) กล่าวว่าในขั้นตอนการอ่านนั้น ผู้อ่านไม่จำเป็นต้องเข้าใจเนื้อหาทั้งหมดที่อ่าน แต่ควรเลือกใช้วิธีและเทคนิคการอ่านที่จะสามารถช่วยให้เข้าใจบทอ่านได้ง่ายขึ้น โดยการใช้ผังกราฟิกเป็นเครื่องมือช่วยในการอ่านจึงเป็นวิธีที่จะสามารถแก้ปัญหาการอ่านที่ผู้อ่านไม่สามารถจับใจความหรือสรุปความคิดรวบยอดจากเรื่องที่อ่านได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภรัตน์ สท้านผล (2554) ที่นำแผนภูมิความหมายมาใช้ในการพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการรัชดา ผลการศึกษาพบว่าแผนภูมิความหมายช่วยให้ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่างสูงขึ้น รวมถึงกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเชิงบวกต่อการใช้แผนภูมิความหมายอีกด้วย และสัมพันธ์กับงานวิจัยของโสพิณญา สุวรรณ (2555) ที่ศึกษาผลของการใช้แผนที่ความคิดพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 8 คนจากโรงเรียนบ้านคลองหะ (ทวีรัตน์ราษฎร์บำรุง) ผลการศึกษาพบว่าความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างสามารถจับใจความสำคัญได้ดีที่สุด รองลงมาคือการอนุมาน และการหารายละเอียดจากเรื่องที่อ่านตามลำดับ นอกจากนั้น กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้แผนที่ความคิดในการจัดการเรียนการสอน ข้อเสนอแนะของงานวิจัยชิ้นนี้ คือ ครูผู้สอนควรใช้แผนที่ความคิดกับเนื้อหาหลากหลายแบบ และควรศึกษากับระดับชั้นที่สูงกว่าชั้นประถมศึกษา

เนื่องด้วยปัญหาการอ่านภาษาอังกฤษอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เรียนในแผนการเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ดังที่กล่าวมา ส่งผลให้ผู้วิจัยได้แนวทางที่จะนำผังกราฟิกมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและเพื่อเป็นแนวทางการจัดการศึกษาให้กับครูผู้สอนที่สอนนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้วิธีสอนด้วยผังกราฟิก
2. เพื่อศึกษาว่าการสอนโดยใช้ผังกราฟิกสามารถพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษหัวข้อใดบ้าง

วิธีดำเนินการวิจัย

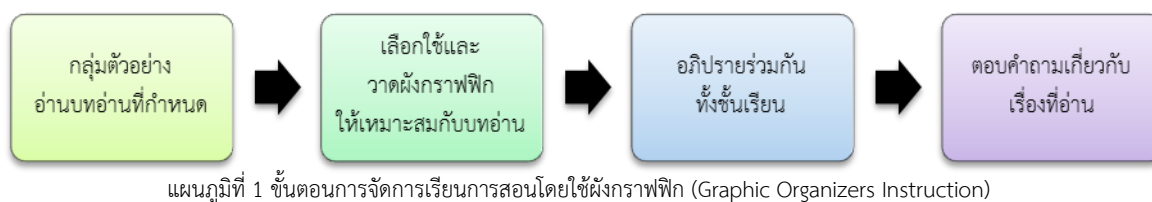
การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ โดยดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) เนื่องจากหลักสูตรของนักเรียนกลุ่มนี้มุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการคิดตามแนวการจัดการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ จำนวน 24 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนรายวิชาภาษาอังกฤษคิดวิเคราะห์ (Critical Reading Course) ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. การเก็บข้อมูล ใช้เครื่องมือในการวิจัย 2 ประเภท ดังนี้

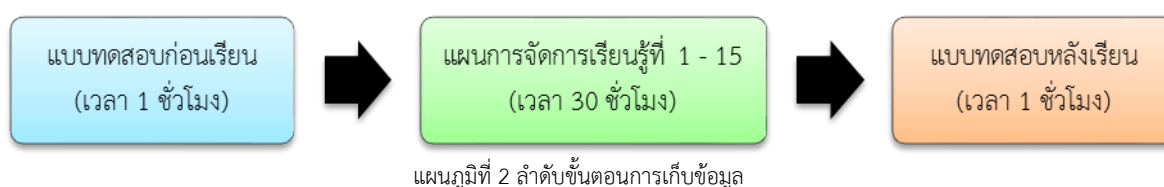
2.1.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก จำนวน 15 แผน ยึดเนื้อหาจากหนังสือแบบเรียน Concentrate of Critical Reading 5A และข่าวจากหนังสือพิมพ์ ได้แก่ 1. การวิเคราะห์ผังกราฟิก (Analysis of Graphic Organizers) 2. การจำแนกประเภทของย่อหน้า (Recognizing Different Kinds of Paragraph) 3. การ

ตีความ (Inference) 4. ความเข้าใจที่มีต่อสถานที่ของเรื่อง (Understand the Setting) 5. การระบุวัตถุประสงค์ของผู้เขียน (Identifying the Author's Purposes) 6. การระบุตัวอย่าง (Exemplification) 7. การระบุข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น (Facts and Opinions) โดยแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ จะดำเนินการตามขั้นตอน ดังแผนภูมิที่ 1

จากแผนภูมิจะเห็นว่าผู้วิจัยเริ่มการวิจัยโดยการให้กลุ่มตัวอย่างเริ่มด้วยการอ่านบทอ่านที่กำหนด หลังจากนั้นวาดผังกราฟฟิกให้เหมาะสม โดยกลุ่มตัวอย่างเลือกรูปแบบและประเภทของผังกราฟฟิกเองในการสรุปเนื้อความที่ได้จากการอ่าน ทั้งนี้ เนื้อหาบทอ่านนั้นแบ่งออกเป็น 3 ส่วนสอดคล้องกับการวาดผังกราฟฟิก ดังนี้ เนื้อหาบทอ่านที่ใช้ในการวาดผังกราฟฟิกที่ 1 – 6 นั้น ผู้วิจัยกำหนดและคัดเลือกประเภทของบทอ่านให้สอดคล้องกับผังกราฟฟิกทั้ง 6 ประเภท เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้เรียนรู้และฝึกฝนการวาดผังกราฟฟิก ผังกราฟฟิกที่ 7 – 27 เริ่มใช้เนื้อหาจากหนังสือแบบเรียน Concentrate of Critical Reading 5A และผังกราฟฟิกที่ 28 – 31 ใช้เนื้อหาข่าวจากหนังสือพิมพ์ ซึ่งเมื่อเสร็จสิ้นการอ่านในแต่ละครั้งนั้น ผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่างอภิปรายร่วมกัน รวมถึงให้กลุ่มตัวอย่างเปรียบเทียบผังกราฟฟิกของตนเองกับเพื่อนร่วมชั้น เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแก้ไขผังกราฟฟิกหากเนื้อหาไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ หลังจากนั้นกลุ่มตัวอย่างตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน ซึ่งในขั้นตอนการตอบคำถามนั้นผังกราฟฟิกเปรียบเสมือนเนื้อเรื่องที่สรุปเป็นแผนภาพช่วยให้กลุ่มตัวอย่างจดจำเรื่องที่อ่านได้อีกด้วย

2.2 แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ จำนวน 40 ข้อ แต่ละข้อมี 4 ตัวเลือก จำแนกเป็น 9 หัวข้อตามความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ (ภาคผนวก ก) โดยดำเนินการเก็บข้อมูลดังแผนภูมิที่ 2

จากแผนภูมิที่ 2 นั้น แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และนำไปทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อหาคุณภาพแบบทดสอบ โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบอยู่ที่ 0.53 ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับปานกลาง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ผลจากแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean Scores) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน (t-test) จากนั้นนำผลที่ได้มาจำแนกว่าผังกราฟฟิกช่วยพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษหัวข้อใดบ้าง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้วิธีสอนด้วยผังกราฟฟิก

จากการที่กลุ่มตัวอย่างได้รับการสอนด้วยวิธีผังกราฟฟิก เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณนั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean Score) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนก่อนเรียนและคะแนนหลังเรียน เพื่อวัดความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ และนำคะแนนมาเปรียบเทียบหาความแตกต่าง (t-test) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้วิธีสอนด้วยผังกราฟฟิก

กลุ่มตัวอย่าง 24 คน	คะแนนก่อนเรียน		คะแนนหลังเรียน		Mean	t	sig
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Differences		
Critical Reading	17.00	3.24	24.17	4.08	7.17	-23.06	0.00*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของกลุ่มตัวอย่างโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับคะแนนก่อนเรียนเท่ากับ 17.00 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.24 แต่หลังจากกลุ่มตัวอย่างได้รับการสอนด้วยวิธีการใช้ผังกราฟฟิก ค่าเฉลี่ยระดับคะแนนหลังเรียนเพิ่มขึ้นเป็น 24.17 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.08 โดยค่าเฉลี่ยระดับคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนต่างกัน 7.17 ซึ่งระดับคะแนนก่อนและหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ($t = -23.06$) สามารถสรุปได้ว่าการสอนโดยใช้ผังกราฟฟิกสามารถพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนให้สูงขึ้น

2. ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณจำแนกเป็นหัวข้อ

เมื่อจำแนกความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณออกเป็นหัวข้อ จะเห็นได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นว่าความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณหัวข้อใดบ้างของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษที่มีการพัฒนาสูงขึ้นหลังจากการสอนโดยใช้ผังกราฟฟิก ทั้งนี้ ข้อสอบมีทั้งหมด 40 ข้อ จำแนกเป็น 9 หัวข้อ ผลปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ แยกเป็น 9 หัวข้อ

กลุ่มตัวอย่าง 24 คน	คะแนนก่อนเรียน		คะแนนหลังเรียน		Mean	t	sig
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Differences		
1. ด้านคำศัพท์ (Vocabulary)	1.92	1.21	2.71	1.16	0.79	-2.63	0.01*
2. ด้านหัวข้อเรื่อง (Topic)	1.63	0.71	2.46	1.10	0.83	-4.05	0.00*
3. ด้านการจับใจความสำคัญ (Main Idea)	1.54	0.88	2.17	0.82	0.63	-3.02	0.01*
4. ด้านการสรุป (Drawing Conclusion)	0.96	0.69	1.04	0.55	0.08	-0.44	0.66
5. ด้านจุดมุ่งหมายของผู้เขียน (The Author's Purposes)	2.88	1.19	4.25	1.78	1.38	-4.33	0.00*
6. ด้านข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น (Facts and Opinions)	1.71	1.00	2.67	0.92	0.96	-3.52	0.00*
กลุ่มตัวอย่าง 24 คน	คะแนนก่อนเรียน		คะแนนหลังเรียน		Mean	t	sig
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Differences		

ตารางที่ 2 (ต่อ) ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ แยกเป็น 9 หัวข้อ

กลุ่มตัวอย่าง 24 คน	คะแนนก่อนเรียน		คะแนนหลังเรียน		Mean Differences	t	sig
7. ด้านการอนุมาน (Inference)	3.46	1.14	4.17	1.24	0.71	-2.29	0.03**
8. ด้านการระบุตัวอย่าง (Exemplification)	0.63	0.77	1.50	0.66	0.88	-4.53	0.00*
9. ด้านความเข้าใจสถานที่และเวลาของเรื่อง (Identifying the Setting)	2.29	0.95	3.21	0.98	0.92	-3.94	0.00*
รวม	17.00	3.24	24.17	4.08	7.17	-23.06	0.00*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตารางที่ 2 เมื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นหัวข้อจากแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ พบว่านักเรียนที่มีความสามารถพิเศษมีการพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณเพิ่มสูงขึ้นทุกด้าน และความสามารถที่เพิ่มสูงขึ้น 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านการระบุจุดมุ่งหมายของผู้เขียนพัฒนาสูงที่สุด ($\bar{x} = 4.25$) และมีความแตกต่างกันของค่าเฉลี่ยถึง 1.37 รองลงมาคือด้านการอนุมาน ($\bar{x} = 4.17$) ตามด้วยด้านความเข้าใจสถานที่และเวลา ($\bar{x} = 3.21$) และเมื่อพิจารณาความก้าวหน้าที่น่าปรากฏจากแผนภูมิพบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนแต่ละหัวข้อควรจะต้องอยู่ที่ 3.00 ขึ้นไป ถึงจะถือว่ามีการพัฒนาได้ดี แต่หากระดับคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนอยู่ที่ 1.00 – 2.00 ถือว่ายังพัฒนาได้ไม่ดีเท่าที่ควร นอกจากนั้นเมื่อหาค่าความสัมพันธ์ของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนปรากฏว่าด้านที่มีการพัฒนาสูงที่สุดทั้ง 3 ด้านนั้น มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ทั้งสิ้น แต่ในด้านการสรุปจะเห็นได้ชัดเจนว่าถึงแม้จะมีความแตกต่างกันระหว่างค่าเฉลี่ยระดับคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน เมื่อหาค่าความแตกต่างกลับพบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเพียงด้านเดียว

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ โดยใช้วิธีสอนด้วยผังกราฟฟิกแผนการเรียนรู้ห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ (Gifted Program) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาภาษาอังกฤษคิดวิเคราะห์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 โรงเรียนขนาดใหญ่ในจังหวัดชายแดนใต้ การสรุปและอภิปรายผล แบ่งเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ

จากการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้ผังกราฟฟิกมีความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณเพิ่มสูงขึ้น เมื่อพิจารณาความแตกต่างของผลคะแนนที่เพิ่มสูงขึ้นนั้น ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ McKown และ Barnett (2007) ที่พัฒนาการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และ 3 โดยใช้ทักษะการคิดขั้นสูงควบคู่ไปกับการใช้ผังกราฟฟิก ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษนั้น ได้ใช้ทักษะการคิดขั้นสูงในกระบวนการอ่านเช่นกัน คือ

1. การวิเคราะห์ผังกราฟฟิก (Analysis of Graphic Organizers)
2. การจำแนกประเภทของย่อหน้า (Recognizing Different Kinds of Paragraph)
3. การอนุมาน (Inference)
3. ความเข้าใจที่มีต่อสถานที่ของเรื่อง (Understand the Setting)
4. การระบุวัตถุประสงค์ของผู้เขียน (Identifying the Author's Purposes)
5. การระบุตัวอย่าง (Exemplification)
6. การระบุข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น (Facts and Opinions) ซึ่งในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้

นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษจะได้ฝึกทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เมื่ออ่านจบแต่ละเรื่อง นักเรียนต้องวิเคราะห์ว่าผังกราฟฟิกประเภทใดเหมาะสมกับบทอ่านนั้น และวาดผังกราฟฟิกเพื่อสรุปเนื้อหาหรือความคิดรวบยอด จากนั้นอภิปรายร่วมกันทั้งชั้นเรียนเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างผังกราฟฟิกของตนเองและเพื่อนร่วมชั้น ชั้นตอน

สุดท้ายคือการตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน จะเห็นได้ว่าก่อนจะตอบคำถาม ได้มีกระบวนการกระตุ้นความคิดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ เพื่อดึงความสนใจของนักเรียนกลุ่มนี้และเพื่อไม่ให้บทเรียนน่าเบื่อ สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) และสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2555) ที่มุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการคิดในระหว่างการเรียนรู้ ส่งผลให้นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษอ่านอย่างมีวิจารณญาณมากขึ้น เพราะหากอ่านแค่ความเข้าใจระดับตัวอักษร อาจจะได้ผังกราฟฟิกที่ไม่สัมพันธ์กับเรื่องที่อ่าน นอกจากนั้นผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภรัตน์ สท้านผล (2554) และโสพิณญา สุวรรณ (2555) จากการนำผังกราฟฟิกเข้ามาใช้ในการพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษ ส่งผลให้ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษอย่างมีวิจารณญาณของกลุ่มตัวอย่างเพิ่มสูงขึ้นอีกด้วย

2. ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณจำแนกเป็นหัวข้อ

จากคะแนนความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษเมื่อพิจารณาจำแนกเป็นหัวข้อจะเห็นได้ว่าผังกราฟฟิกช่วยให้กลุ่มตัวอย่างสามารถพัฒนาความสามารถในการระบุจุดมุ่งหมายของผู้เขียน (Identifying The Author's Purposes) ได้มากที่สุด รองลงมาคือ การอนุมาน (Inference) และความเข้าใจที่มีต่อสถานที่และเวลาของเรื่อง (Understanding the Setting) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเป็นหัวข้อย่อยแล้ว ถึงแม้ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณทุกหัวข้อจะมีการพัฒนาสูงขึ้น แต่ยังมี 2 ด้านที่พัฒนาได้น้อย คือ ด้านการยกตัวอย่าง (Exemplification) และการสรุป (Drawing Conclusion) ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าด้านการยกตัวอย่างที่พัฒนาได้น้อยนั้น เนื่องจากความยากง่ายของเนื้อหาที่อ่าน รวมถึงการยกตัวอย่างที่ปรากฏในเนื้อหาแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การยกตัวอย่างแบบมีคำชี้แนะ และการยกตัวอย่างแบบไม่มีคำชี้แนะ อาจจะส่งผลให้นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษที่ไม่คุ้นเคยกับการยกตัวอย่างลักษณะนี้ จึงทำให้พัฒนาด้านนี้ได้ได้น้อย นอกจากนั้นด้านการสรุปที่พัฒนาได้น้อย และไม่มี ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่น อาจจะเป็นไปได้ว่าความยากง่ายของเนื้อหาที่อ่านมีผลต่อความเข้าใจที่มีต่อการอ่าน ทำให้นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษอาจจะหลงประเด็นและไม่สามารถสรุปใจความจากเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kobayashi (2002) และ Zhou (2008) ที่กล่าวไว้ว่าเนื้อเรื่องของบทอ่านถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสามารถในการอ่านของผู้เรียนและยังรวมถึงรูปแบบการบรรยายของเนื้อเรื่องอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการเรียนการสอนด้วยผังกราฟฟิก

1.1 ควรฝึกให้นักเรียนรู้จักการนำผังกราฟฟิกเข้ามาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ เพราะผังกราฟฟิกส่งเสริมกระบวนการคิด กระตุ้นให้นักเรียนอ่านอย่างมีวิจารณญาณ สามารถจับใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่านและสรุปสิ่งที่ได้อ่านออกมาเป็นแผนผังหรือแผนภาพได้

1.2 เนื้อหาที่ใช้ในการอ่านควรมีความยาวเหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน ไม่ควรมีความยาวเกิน 1,000 คำ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เนื่องจาก Engineer (1997) อ้างอิงใน Alderson, (2000) กล่าวว่า การใช้เนื้อเรื่องที่มากกว่า 1,000 คำนั้นจะทำให้ความสามารถที่ต้องการวัดมีความคลาดเคลื่อนได้

1.3 ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงความสามารถของนักเรียนเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนด้วยผังกราฟฟิก เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้ใช้นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษเป็นกลุ่มตัวอย่าง จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างสามารถเลือกใช้และวาดผังกราฟฟิกได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องกำหนดรูปแบบให้ ฉะนั้น หากไม่ใช่นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ครูผู้สอนอาจจะต้องกำหนดรูปแบบให้ รวมถึงให้ความช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ ด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรเพิ่มระยะเวลาในการสอนด้วยผังกราฟฟิกในหัวข้อที่นักเรียนยังทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร ทั้งนี้ อาจดูจากผลคะแนนจากแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนเป็นแนวทางในการเพิ่มเวลาในปีการศึกษานั้น หรือดูผลจากแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนและเพิ่มระยะเวลาในปีการศึกษาถัดไป

2.2 งานวิจัยชิ้นนี้เก็บข้อมูลเพียง 1 ภาคเรียนเท่านั้น ทำให้นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษยังไม่สามารถพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณได้ดีทุกหัวข้อ ฉะนั้น ในการศึกษารุ่นต่อไปควรสอนด้วยผังกราฟฟิกทั้งปีการศึกษา หรือควรใช้ผังกราฟฟิกในรายวิชาการอ่านภาษาอังกฤษตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และยืนยันได้ว่าผังกราฟฟิกช่วยพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

2.3 การเลือกบทอ่านควรมีการสำรวจตามความสนใจของนักเรียน ก่อนการจัดการเรียนการสอน เพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียนและเพื่อให้นักเรียนรู้สึกสนุกกับบทเรียนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ หากนักเรียนได้อ่านเรื่องตามความสนใจและมีพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ จะทำให้มีความเข้าใจต่อเรื่องที่อ่านในระดับที่สูงขึ้นได้

ภาคผนวก ก

การจำแนกแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ 9 หัวข้อ

หัวข้อ	ข้อที่
1. ด้านคำศัพท์ (Vocabulary)	4, 12, 17, 19, 24, 33, 39
2. ด้านหัวข้อเรื่อง (Topic)	1, 21, 31, 34
3. ด้านการจับใจความสำคัญ (Main Idea)	2, 15, 32
4. ด้านการสรุป (Drawing Conclusion)	13, 16, 20, 28, 35, 36, 38
5. ด้านจุดมุ่งหมายของผู้เขียน (The Author's Purposes)	5, 6, 7, 8, 9, 18, 29
6. ด้านข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น (Facts and Opinions)	22, 23, 25, 26
7. ด้านการอนุมาน (Inference)	11, 14, 27, 30, 40
8. ด้านการระบุตัวอย่าง (Exemplification)	3, 37
9. ด้านความเข้าใจสถานที่และเวลาของเรื่อง (Understanding the Setting)	10

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2555). **โครงสร้างหลักสูตรห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์**

มาตรฐานสากล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามแนวทางของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พุทธศักราช 2555 (ฉบับปรับปรุง). สืบค้น 24 เมษายน 2014, จาก

<https://docs.google.com/file/d/0B0U-UjYhcstKWw1ZXZPeGhxakk/edit>

สัมพันธ์ พันธุ์พฤกษ์, รศ. ดร. (2014). ผล O-NET ม.6 อึ้ง! คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าครึ่งทุกวิชาเว้น “พละ” พบต่ำสุด 0

คะแนนถึง 5 วิชา - Quality of Life - Manager Online. สืบค้น 27 มีนาคม 2014, จาก

<http://www.manager.co.th/qol/viewnews.aspx?NewsID=9570000034784>

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับชาติและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ (พ.ศ. 2549-2559)** (1 พิมพ์ครั้งที่, ปี 1-2000). กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี จำกัด.
- สุภรัตน์ สท้านผล. (2554). **การใช้แผนภูมิความหมายเพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5**. ศรีนครินทรวิโรฒ.
- โสพิณญา สุวรรณ. (2555). **การใช้แผนที่ความคิดพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ: กรณีศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- Alderson, J. C. (2000). **Assessing reading**. Cambridge, UK; New York, NY, USA: Cambridge University Press.
- Anderson, N. J., & Nunan, D. (2008). **Practical English language teaching: reading**. New York: McGraw-Hill ESL/ELT.
- Grabe, W. (2009). **Reading in a second language: moving from theory to practice**. New York: Cambridge University Press.
- Grabe, W., & Stoller, F. L. (2002). **Teaching and researching reading**. Harlow: Longman.
- Kobayashi, M. (2002). **Method effects on reading comprehension test performance: text organization and response format**. *Language Testing*, 19(2), 193-220.
<http://doi.org/10.1191/0265532202lt227oa>
- Leist, C. W., Woolwine, M. A., & Bays, C. L. (2012). The Effects of Using a Critical Thinking Scoring Rubric to Assess Undergraduate Students' **Reading Skills**, 2012(43), 31-58.
- McKown, B. A., & Barnett, C. L. (2007). **Improving Reading Comprehension Through Higher-Order Thinking Skills**. Saint Xavier University, Chicago, Illinois, USA.
- Nuttall, C. E., & Alderson, J. C. (1996). **Teaching reading skills in a foreign language**. Oxford [England]; Chicago: Heinemann English Language Teaching.
- Oxford, R. L. (2011). **Teaching and researching language learning strategies**. Harlow: Pearson Education.
- Strangman, N., Hall, T., & Meyer, A. (2003). **Graphic Organizers and Implications for Universal Design for Learning: Curriculum Enhancement Report**, 1-27.
- Zhou, L. (2008). **Effects of Reading Tasks on Chinese EFL Students' Reading Comprehension** (A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy in English Language Studies). Suranaree University of Technology.

การใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2550

Poem Usage in Thai Detective Novels since 2007

อาจารย์รัชชัย แซ่เจี๋ย

สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนของไทย โดยศึกษาจากนวนิยายตั้งแต่ปี 2550 เป็นต้นมา และมุ่งพิจารณา 3 ประเด็น ได้แก่ ชนิดของฉันทลักษณ์ที่นำมาใช้ วิธีการใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวน และบทบาทของบทกวีที่มีต่อนวนิยายสืบสวนสอบสวน วิธีวิจัยที่ใช้คือการวิจัยเอกสารและนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ฉันทลักษณ์ที่นักเขียนนำมาใช้ในนวนิยายสืบสวนสอบสวนมีอยู่ 3 ชนิด คือ โคลง กลอน และกาพย์ วิธีการที่นักเขียนนำบทกวีมาใช้มีอยู่ 3 วิธี คือ การอ้างถึงบทกวีอื่น การใช้แบบคงฉันทลักษณ์เดิม และการใช้แบบปรับฉันทลักษณ์ ส่วนบทบาทของบทกวีที่มีต่อนวนิยายสืบสวนสอบสวนไทยมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ บทบาทต่อการสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละคร บทบาทต่อการดำเนินเรื่อง และบทบาทต่อการสร้างบรรยากาศในเรื่อง กล่าวได้ว่า การใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนไทยมิได้เป็นเพียงกลวิธีการประพันธ์เท่านั้น หากยังเป็นเครื่องแสดงอัตลักษณ์ของนักเขียนไทยรวมถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทยด้วย

คำสำคัญ: การใช้บทกวี กลวิธีการประพันธ์ นวนิยายสืบสวนสอบสวนไทย

Abstract

This article is a documentary research and presented by descriptive analysis. The purpose of this article is to study poem usage in Thai detective novels since 2550 BE. The study considered 3 issues: kinds of prosody used in Thai detective novels, ways of poem usage in the novels, and roles of poem used in the novels. The result is: there are 3 kinds of prosody used in Thai detective novels, which are *khlong*, *klon* and *kavaya*. Furthermore, there are 3 ways of poem usage in the novels, which are allusion, prosody steady, and prosody change. Moreover, there are 3 roles of poem used in the novels, which are role to constructing the characters, role to action, and role to atmosphere. That is to say, poem usage in Thai detective is not only writing technique, but also significant feature of Thai writers' identity and identity of Thai culture too.

Keywords: Poem Usage, Writing Technique, Thai Detective Novels

3. วิเคราะห์การใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนที่นำมาศึกษาใน 3 ประเด็น ได้แก่ ชนิดของฉันทลักษณ์ที่นำมาใช้ วิธีการใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวน และบทบาทของบทกวีที่มีต่อนวนิยายสืบสวนสอบสวน
4. พิจารณาการใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนในฐานะเครื่องแสดงอัตลักษณ์ของนักเขียนไทย
5. สรุปผลการศึกษาและนำเสนอในรูปแบบบทความ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนของไทยจำนวน 6 เล่มที่กล่าวไว้ในตอนต้น สามารถแบ่งประเด็นการพิจารณาออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ชนิดของฉันทลักษณ์ที่นำมาใช้ วิธีการใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวน และบทบาทของบทกวีที่มีต่อนวนิยายสืบสวนสอบสวน ดังมีรายละเอียดจะกล่าวได้ต่อไปนี้

ชนิดของฉันทลักษณ์ที่นำมาใช้ในนวนิยายสืบสวนสอบสวน

จากการพิจารณานวนิยายสืบสวนสอบสวนที่นำมาศึกษา พบว่า ฉันทลักษณ์ที่นักเขียนนำมาใช้มีอยู่ 3 ประเภท ได้แก่ โคลง กลอน และกาพย์ ดังมีรายละเอียดจะกล่าวได้ต่อไปนี้

โคลง

โคลงเป็นรูปแบบร้อยกรองชนิดหนึ่ง มีบังคับพยางค์สัมผัส และมีบังคับรูปวรรณยุกต์เอกโท หรือในกรณีที่เป็น ใช้เสียงวรรณยุกต์เอกโทแทนได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2550, น.209) โคลงนั้นมีหลายชนิด ทว่าที่พบในนวนิยายสืบสวนสอบสวนที่นำมาศึกษามีเพียงโคลงสี่สุภาพ ไม่ปรากฏการใช้โคลงชนิดอื่น โคลงสี่สุภาพที่พบในนวนิยายที่นำมาศึกษามีจำนวนทั้งหมด 8 บท จากนวนิยาย 3 เรื่อง คือ *กาลมรณะ* *ปริศนาใต้เงาจันทร์* และ *กาหลมหรทึก* ตัวอย่างต่อไปนี้คือโคลงสี่สุภาพที่นักเขียนใช้ในนวนิยายเรื่อง *กาหลมหรทึก* ความว่า

โพธิ์ราทั้งกิ่งหล้อง	ลงรา
โพธิ์เหยาแล้งเกิดพา	ผากเหยา
โพธิ์แตกสิดต่อมา	พงส์แตก
โพธิ์ให้โหนดโหนด	เจ้าให้โหนดโหนด

(ปรাপต์, 2557, น.176)

อีกตัวอย่างหนึ่งที่นักเขียนใช้โคลงในนวนิยายสืบสวนสอบสวนมาจากเรื่อง *กาลมรณะ* ความว่า

อนสาวรีย์นี้	ทรงทำ
เป็นส่วนกุศลประจำ	อุทิศแล้ว
แผ่ผลเพื่อจักบำ	เพ็ญแก่
มั่นมิ่งชยาแก้ว	เกิดด้วยบุญสนอง

(จิตตลักษณ์, 2550, น.223)

กลอน

กลอนเป็นคำประพันธ์ชนิดหนึ่ง มีถ้อยคำเรียงกันเป็นวรรคๆ วรรคหนึ่งๆ มีตั้งแต่ 6 พยางค์ขึ้นไปถึง 9 พยางค์หรือ 10 พยางค์ก็มี กลอนบังคับสัมผัสระหว่างวรรคเป็นสำคัญ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2550, น.65) กลอนมีอยู่หลายชนิด ทว่าที่พบในนวนิยายสืบสวนสอบสวนที่นำมาศึกษาปรากฏเฉพาะการใช้กลอนสุภาพและกลอนลำตัดเท่านั้น กลอนที่พบในนวนิยายสืบสวนสอบสวนที่นำมาศึกษามีจำนวน 5 บท ปรากฏในนวนิยาย 3 เรื่อง ได้แก่ *กาลมรณะ* *ลัทยาบันเลียด* และ *ปริศนาใต้เงาจันทร์* ตัวอย่างต่อไปนี้คือกลอนสุภาพที่นักเขียนใช้ในนวนิยายเรื่อง *ลัทยาบันเลียด* ความว่า

สิบห้าค่ำ เดือนห้า เวลาเช้า ท่ามกลางเหล่าทวยเทพสิงสถิต
 สาดส่องนำตามทางแสงอาทิตย์ ประดุจดั่งยูไต้ผยอง
 (นฤชา เหมือนใจงาม, 2554, น.215)

ส่วนตัวอย่างต่อไปนี้เป็นกลอนลำดับที่นักเขียนใช้ในนวนิยายเรื่อง *กาลมรณะ* ความว่า

ถามมา จะตอบไป	สงสัยสิ่งใด ก็ถามมา
แต่ถามของหาย ยากได้คืน	ตัวฉันไม่มีพิน ตอบได้หรือหนา
ก็ตอนที่โจร มันเอาไป	ฉันก็ไม่ได้ อยู่ด้วยนี่ (หว่า)
มาแล้วแต่ถาม ฉันอยู่ได้	โปลิสนั่นไง รีบแล่นไปเถิดหนา
ให้เขาช่วย ตามหาตัว	จับพวกคนชั่ว อย่าได้ชักช้า
จับมาได้แล้ว ก็พูดจากันดีดี	แล้วเตะกันสักที คงจะดีหนักหนา
แถมด้วยการ เขกกะโหลก	ให้เสียงดังโป๊กโป๊ก ฟังแล้วชื่นอุรา
ทั้งเขกกะโหลก ทั้งตีกับาล	ให้เป็นทีเบิกบาน กันถ้วนทั่วหนา
เตะกันคนละที สองที (รัว)	ถ้าจะให้ดี ต้องตีกันอีกสักป้าบ
ทั้งเตะ ทั้งตี เป็นการกำราบ	ให้อนพังกาบ แล้วค่อยไปตาม เอาของกลับคืนมา (เป๊กพ้อ)

(จิตวาลักษณ์, 2550, น.365-366)

กาพย์

กาพย์เป็นคำประพันธ์ชนิดหนึ่งที่บังคับจำนวนคำและสัมผัส ต่างจากกลอนที่การจัตวรรค ต่างจากโคลงที่ไม่บังคับเอกโท และต่างจากฉันท์ที่ไม่บังคับครุหลุ (สุภาพร มากแจ้ง, 2535, น.299) กาพย์นั้นมีหลายชนิด ทว่าในนวนิยายสืบสวนสอบสวนที่นำมาศึกษาพบเฉพาะการใช้กาพย์ยานีเท่านั้น ไม่ปรากฏการใช้กาพย์ชนิดอื่น กาพย์ที่พบในนวนิยายสืบสวนสอบสวนมีจำนวน 2 บท ปรากฏในนวนิยาย 2 เรื่อง ได้แก่ *ปริศนาใต้เงาจันทร์* และ *คดีดาบยาวลาวแดง* ดังตัวอย่างจาก *คดีดาบยาวลาวแดง* ความว่า

พวกเราย่าหวันกลัว	จงดั้นตัวลุกขึ้นมา
ขับอังกฤษอเมริกา	ตัวมายาฮูธูธพาล
เมฆร้ายกระจายไป	ฟ้าวิไลผ่องสะคราญ
ประชาใจชื่นบาน	แสนสำราญสวัสดิ์

(ภาณุ ตรีเวช, 2554, น.148)

จากการพิจารณาชนิดของฉันทลักษณ์ที่นักเขียนนำมาใช้ในนวนิยายสืบสวนสอบสวนจะเห็นว่า ฉันทลักษณ์ที่นักเขียนนำมาใช้มีเพียง กลอน โคลง และกาพย์ ไม่ปรากฏการใช้ฉันท์และร่าย ทั้งนี้พิจารณาได้ว่า ร่ายไม่จำกัดจำนวนวรรคหรือจำนวนบาทในหนึ่งบท จะแต่งยาวเท่าใดก็ได้ มีการส่งสัมผัสระหว่างวรรคต่อๆ กันไปทุกวรรค มีลักษณะบังคับน้อยที่สุดจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นร้อยแก้วที่พัฒนามาเป็นร้อยกรอง (สุภาพร มากแจ้ง, 2535, น.273) ด้วยลักษณะที่คล้ายคลึงกับร้อยแก้วทำให้เมื่อปรากฏในนวนิยายแล้วจะไม่แตกต่างหรือโดดเด่นออกมาจากเนื้อความส่วนอื่นๆ มากนัก ส่วนฉันทลักษณ์ ในปัจจุบันจะแต่งเฉพาะโอกาสที่สำคัญเท่านั้น ไม่นิยมแต่งฉันทลักษณ์ในเรื่องทั่วไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการแต่งฉันทลักษณ์มีข้อบังคับมากกว่าคำประพันธ์อื่นๆ ต้องใช้เวลาในการแต่งนาน ไม่เอื้ออำนวยกับชีวิตเร่งรัดของคนปัจจุบัน (สุภาพร มากแจ้ง, 2536, น.99) ทำให้ไม่ปรากฏการใช้ฉันทลักษณ์ในนวนิยายสืบสวนสอบสวน¹⁰

¹⁰ อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตว่าด้วยการไม่ปรากฏร่ายและฉันทลักษณ์ในนวนิยายสืบสวนสอบสวนนี้มีข้อสรุปอันถึงที่ยุติ และย่อมมิใช่ข้อห้ามสำหรับนักเขียนที่จะสร้างสรรค์ผลงานในอนาคต

วิธีการใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวน

จากการพิจารณานวนิยายสืบสวนสอบสวนที่นำมาศึกษา พบว่า วิธีการที่นักเขียนนำบทกวีมาใช้มีอยู่ 3 ลักษณะ คือ การอ้างถึงบทกวีอื่น การแต่งบทกวีใหม่แบบคงฉันทลักษณ์เดิม และการแต่งบทกวีใหม่แบบปรับฉันทลักษณ์ ดังมีรายละเอียดจะกล่าวได้ต่อไปนี้

การอ้างถึงบทกวีอื่น

การอ้างถึง คือ การที่ผู้แต่งอ้างอิงไปถึงบุคคล เหตุการณ์ นิทาน วาทีสำคัญ ประวัติ หรือวรรณกรรมอื่นซึ่งอยู่นอกเรื่องที่เขียน โดยการเอ่ยถึงแต่เพียงสั้นๆ ไม่มีคำอธิบายยาวความ เพื่อเพิ่มพลังและสร้างความเข้าใจชัดให้แก่ข้อความนั้นๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552, น.87) การอ้างถึงในวรรณคดีไทยโดยทั่วไปมักอ้างถึงบุคคลสถานที่ เหตุการณ์ในวรรณคดีเรื่องอื่นๆ หรือข้อความตอนใดตอนหนึ่งจากวรรณคดีเรื่องนั้นๆ ทั้งโดยตรงและดัดแปลง (วินิตา ดิถียนต์, 2537, น.116) ในนวนิยายสืบสวนสอบสวนของไทยตั้งแต่ พ.ศ.2550 เป็นต้นมา พบว่านักเขียนอ้างถึงบทกวีอื่นไว้ในงานเขียนของตนจำนวน 6 บท ดังตัวอย่างต่อไปนี้

องค์พงศาภิมุขผู้	เลอคุณ
ประสาทสิ่งประเสริฐสุนทร	สืบไว้
เป็นสถานแห่งการบุญ	เตือนจิต ชนแฮ
คือติกม้านนฤมิตรได้	เริ่มสร้างปางปฐม

(จิตวาลักษณ์, 2550, น.220-221)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นบทอาศิรวาทที่ประพันธ์โดยขุนจงจัดนิสัย บทกวีบทนี้สลักอยู่ที่ฐานอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ หน้าอาคารม้านนฤมิตร โรงเรียนเทพศิรินทร์ ในนวนิยายเรื่อง *กาลมรณะ* ได้นำมาใช้โดยเป็นส่วนหนึ่งของบทสนทนาของตัวละคร ก่อนที่จะนำบทกวีนี้ไปสลักไว้ที่อนุสาวรีย์ดังกล่าว

อีกตัวอย่างหนึ่งของการอ้างถึงบทกวีอื่นที่พบในนวนิยายสืบสวนสอบสวนที่นำมาศึกษา มีดังความว่า

สมควรจวนสมคำจำสคติจิตร	ที่คิดผิดที่คาดผาที่คังผัง
ใจหวนรวนใจโหยโรยใจหังรัง	ฉล้งจ้งฉล้งจ้งฉล้งใจ
ประมาททาจประเมินเกินประมาณการ	ที่จ้านฉานที่เจ็ดเจ็ดที่ใจไฉ
ทำจ่อว่าทำเจเวทำใจไว	เพราะไวใจเพราะว่องจ้องเพราะวาจา

(ปรปต์, 2557, น.130)

ตัวอย่างข้างต้นนี้มีลักษณะการแต่งเป็นกลบทพินประสานสาย มีที่มาจากเรื่องกลบทศิริวิบุลกิตติ์ ทว่าในนวนิยายเรื่อง *กาลมรณะ* อ้างถึงบทกวีดังกล่าวโดยกล่าวว่าเป็นบทกวีตอนหนึ่งที่ตัวละครได้เห็นที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม¹¹ เมื่อสืบสวนสอบสวนคดีที่เกิดขึ้นไปได้ระยะหนึ่ง

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยังพบว่านักเขียนอ้างถึงบทกวีจากอีกหลายแห่ง เช่น จากโคลงกวีโบราณที่พระยาตรังรวบรวมไว้ จากโคลงนิราศหรือกวีนิพนธ์ หรือจากสุภาษิตแต่จิ๋ว เป็นต้น เหล่านี้ล้วนแสดงถึงภูมิรู้เกี่ยวกับวรรณคดี ร้อยกรองไทยและความรอบรู้ทางภาษาของนักเขียนได้เป็นอย่างดี ทั้งยังแสดงถึงความสามารถในการนำมาใส่ไว้ให้เข้ากับบทกวีที่มีต่อนวนิยายด้วย ดังจะได้กล่าวต่อไปข้างหน้า

¹¹ จากการตรวจสอบกับกลบทต่างๆ ที่จารึกอยู่ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามซึ่งเป็นหนึ่งในฉากท้องเรื่องของนวนิยาย *กาลมรณะ* พบว่า บทกวีที่เป็นกลบทพินประสานสายที่อยู่บนจารึกวัดพระเชตุพนไม่มีข้อความดังกล่าว และไม่ปรากฏข้อความดังกล่าวบนจารึกแผ่นใดของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เมื่อตรวจสอบกับ *ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน* (คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน, 2555) ซึ่งเป็นฉบับตีพิมพ์ก็ไม่พบข้อความดังกล่าวเช่นกัน ผู้วิจัยได้ตรวจสอบกับวรรณกรรมและตำรากลบทต่างๆ พบว่า บทกวีดังกล่าวมาจากกลบทพินประสานสายในกลบทศิริวิบุลกิตติ์ (กรมศิลปากร, 2545, น.413-414) ลักษณะเช่นนี้ถือเป็นความลึกลับที่สมควรเกิดขึ้น

การแต่งบทกวีใหม่แบบคงฉันทลักษณ์เดิม

การแต่งบทกวีใหม่แบบคงฉันทลักษณ์เดิม คือ การยึดรูปแบบกฎเกณฑ์แบบโบราณไว้อย่างเคร่งครัด แต่อาจจะปรับปรุงให้มีปริมาณสั้นลงบ้าง ไม่แต่งยืดยาวเหมือนวรรณคดีเรื่องยาวต่างๆ (บุญเหลือ ใจมโน, 2555, น.238) นวนิยายสืบสวนสอบสวนที่นำมาศึกษาพบว่ามีการใช้บทกวีโดยแต่งใหม่แต่ยังคงฉันทลักษณ์ไว้อย่างเคร่งครัด จำนวน 6 บท ดังตัวอย่างจากเรื่อง *กาลมรณะ* ความว่า

รถเอ๋ย รถราง
วัวลำพอง คะนองเดช ต้นเขตไป

เล่นผ่ากลาง ขวางเมือง ก็ยังได้
แถมมุดดิน ได้ด้วยไซ้ร้ นัยเข้าที่

(จิตวาลักษณ์, 2550, น.184)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า บทกวีที่ยกมาแต่งด้วยกลอนสุภาพ มีสัมผัสระหว่างคำว่า “ราง” ในวรรคที่หนึ่งกับคำว่า “กลาง” ในวรรคที่สอง คำว่า “ได้” ในวรรคที่สองสัมผัสกับคำว่า “ไป” ในวรรคที่สามและคำว่า “ไซ้ร้” ในวรรคที่สี่ ถือว่าสัมผัสระหว่างวรรคตรงตามลักษณะบังคับของกลอนสุภาพ ทั้งยังเพิ่มสัมผัสภายในวรรคเพื่อความไพเราะ ได้แก่คำว่า “กลาง-ขวาง” ในวรรคที่สอง คำว่า “เดช-เขต” ในวรรคที่สาม คำว่า “ดิน-ได้” และ “ไซ้ร้-นัย” ในวรรคที่สี่ แม้จำนวนคำในวรรคแรกจะมีเพียงสี่คำแต่ก็เป็นลักษณะที่พบได้ในการขึ้นบทละครหรือกลอนดอกร้อย

อีกตัวอย่างหนึ่งแสดงถึงการแต่งบทกวีใหม่แบบคงฉันทลักษณ์เดิม ความว่า

โพธิ์ราชทั้งกิ่งหล้อง	ลงรา
โพธิ์เหี่ยวแล้งเกิดพา	ผากเหี่ยว
โพธิ์แตกสิดต่อมา	พงส์แตก
โพธิ์ให้โหนดโหนดเจ้า	เจ้าให้โหนดโหนด

(ปราปต์, 2557, น.176)

จากตัวอย่างที่ยกมาจะเป็นบทกวีที่แต่งด้วยโคลงสี่สุภาพ มีจำนวนคำในบทและการแบ่งวรรคตรงตามลักษณะบังคับของฉันทลักษณ์ชนิดนี้ คำว่า “รา” ทำยวรรคที่หนึ่ง สัมผัสกับคำว่า “พา” ทำยวรรคที่หนึ่งของบาทที่สอง และสัมผัสกับคำว่า “มา” ทำยวรรคที่หนึ่งของบาทที่สาม ส่วนคำว่า “เหี่ยว” ทำยวรรคที่สองก็สัมผัสกับคำว่า “เจ้า” ทำยวรรคที่หนึ่งของบาทที่สี่ ตรงตามลักษณะสัมผัสบังคับของฉันทลักษณ์ชนิดนี้เช่นกัน อนึ่ง แม้คำว่า “เหี่ยว” ในวรรคที่หนึ่งของบาทที่สอง และคำว่า “ให้” ในวรรคแรกของบาทที่สี่ จะมีรูปวรรณยุกต์โท แตกต่างจากลักษณะบังคับของฉันทลักษณ์ชนิดนี้ที่ตำแหน่งคำดังกล่าวต้องเป็นรูปวรรณยุกต์เอก แต่เมื่อพิจารณาว่านักเขียนมุ่งแต่งโคลงบทนี้ตามลักษณะกลโคลงพรหมภักตร์¹² คำที่มีรูปวรรณยุกต์ไม่ตรงตามลักษณะบังคับทั้งสองคำจึงสามารถอนุโลมได้เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะบังคับของกลโคลงที่ใช้

การแต่งบทกวีใหม่แบบคงฉันทลักษณ์เดิมเช่นที่พบในนวนิยายสืบสวนสอบสวนที่นำมาศึกษาแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการแต่งบทกวีของนักเขียน ที่สามารถสร้างสรรค์บทกวีขึ้นใหม่และนำมาใส่ในนวนิยายสืบสวนสอบสวนได้อย่างสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง

การแต่งบทกวีใหม่แบบปรับฉันทลักษณ์

การแต่งบทกวีใหม่แบบปรับฉันทลักษณ์ คือ การเขียนคำประพันธ์ในรูปเดิมแต่ไม่เคร่งครัดมากนักทั้งจำนวนคำและการสัมผัส การเขียนยังยึดฉันทลักษณ์เดิมเป็นหลัก (บุญเหลือ ใจมโน, 2555, น.242) ในนวนิยายสืบสวนสอบสวนที่นำมาศึกษาพบว่ามีบทกวีขึ้นใหม่โดยปรับฉันทลักษณ์ให้ไม่เคร่งครัดเช่นเดิม จำนวน 3 บท ดังตัวอย่างต่อไปนี้

¹² กลโคลงพรหมภักตร์จัดเป็นกลแบบ หรือก็คือการนำคำประพันธ์ชนิดใดชนิดหนึ่งมาวางรูปเสียใหม่ให้ผิดไปจากเดิม เพื่อให้ผู้อ่านลืมนึก ผู้อ่านจะต้องทราบฉันทลักษณ์ของคำประพันธ์ชนิดนั้นๆ จึงจะสามารถถอดคำอ่านได้ (สุภาพร มากแจ้ง, 2536, น.255)

สรีระกระดูกสันหลัง	เลื่องลือ
เสริมส่งชีวาวัน	เพริศแพร้ว
เสียชีพแทบดับสูญ	หากมั่น ไปมี
เสมอสิ้นตัวตนไซ้	ไม่อยู่ ยืนยง

(จิตวาลักษณ์, 2550, น.40)

จากบทกวีข้างต้นจะเห็นว่านักเขียนวางฉันทลักษณ์ไว้ในลักษณะเดียวกับโคลงสี่สุภาพ ทว่าเมื่อพิจารณาการใช้คำเอกคำโทซึ่งเป็นลักษณะบังคับของโคลงจะพบว่าไม่ตรงกับฉันทลักษณ์เท่าใดนัก อีกทั้งสัมผัสระหว่างบาทที่หนึ่งกับบาทที่สองและบาทที่สาม กับสัมผัสระหว่างบาทที่สองและบาทที่สี่ก็ไม่ปรากฏ กล่าวได้ว่า นักเขียนได้ปรับฉันทลักษณ์โดยละทิ้งลักษณะบังคับในการแต่งโคลงสี่สุภาพแบบเดิมให้คงเหลือแต่การวางในรูปลักษณ์โคลงสี่สุภาพ เพื่อความมุ่งหมายที่ต่อเนื่องเรื่องและการสร้างบรรยากาศในเรื่อง

จากการพิจารณาวิธีการใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนที่นำมาศึกษาจะเห็นได้ว่า นักเขียนนำบทกวีมาใช้ในนวนิยายสืบสวนสอบสวน 3 วิธี ได้แก่ การอ้างถึงบทกวีอื่น การแต่งบทกวีใหม่แบบคงฉันทลักษณ์เดิม และการแต่งบทกวีใหม่แบบปรับฉันทลักษณ์ วิธีการอ้างถึงบทกวีอื่นแสดงถึงความรู้ของนักเขียนเกี่ยวกับบทกวีของไทยที่มีมาแต่โบราณ ทั้งยังสามารถนำมาใส่ไว้ในนวนิยายสืบสวนสอบสวนได้อย่างสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ขณะที่การแต่งบทกวีใหม่ของนักเขียนทั้งแบบที่คงฉันทลักษณ์เดิมและแบบปรับฉันทลักษณ์ แสดงถึงความสามารถของนักเขียนที่สามารถแต่งบทกวีให้สอดคล้องกับเรื่องราว (ดังจะได้อภิปรายต่อไปข้างหน้า) อาจกล่าวได้ว่า “ความรู้ร่ายของฉันทลักษณ์ไทยเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างสรรค์สุนทรียภาพและสุนทรียรสให้แก่งานประพันธ์” (นิตยา แก้วคัลณา, 2556, น.18)

บทบาทของบทกวีที่มีต่อนวนิยายสืบสวนสอบสวน

บทกวีที่ปรากฏในนวนิยายสืบสวนสอบสวนมิได้ดำรงอยู่อย่างปราศจากเหตุผล หากยังมีบทบาทสำคัญต่อเนื้อเรื่องไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง จากการศึกษาพบว่าบทกวีมีบทบาทต่อนวนิยายสืบสวนสอบสวนไทย 3 ลักษณะ คือ บทบาทต่อการสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละคร บทบาทต่อการดำเนินเรื่อง และบทบาทต่อการสร้างบรรยากาศในเรื่อง ดังมีรายละเอียดจะกล่าวได้ต่อไปนี้

บทบาทต่อการสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละคร

ตัวละคร หมายถึง บุคคลที่นักเขียนบทละคร นวนิยาย หรือเรื่องสั้นสร้างขึ้นในงานวรรณกรรม เพื่อให้มีบทบาทและลักษณะนิสัยตามที่ผู้เขียนต้องการ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552, น.211) ในนวนิยายสืบสวนสอบสวนที่นำมาศึกษาพบว่า นักเขียนใช้บทกวีเป็นส่วนสำคัญในการสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละคร เช่นในนวนิยายเรื่อง *กาหลม* *หรรทิก* นักเขียนได้ให้ตัวละครที่ชื่อพะนอนิจซึ่งมีความรู้ความสามารถทางอักษรศาสตร์มาช่วยเวทาค์ไชปริศนา ดังปรากฏในข้อความว่า

ขอลอดตัวก่อนไม่ได้แก่งกาจะไรหอรกณะคะ ถึงจะเรียนจบและมีประสบการณ์เกี่ยวกับงานด้านภาษามา แต่จะให้นั่งแกะกลโคลงโดยใช้แค่ฉันทลักษณ์เป็นเบาะแสเดียว คิดเท่าไรก็คิดไม่ออก...เหมือนกลโคลงพรหมภักตร์ ฉันทให้จุดกึ่งกลางเป็นตำแหน่งอ้างอิงหรือเลข ‘ศูนย์’ มันมีความหมายตรงกับความหมายของวัดโพธิ์สำหรับคนร้ายพอดี จากนั้น มุมที่อยู่ตรงข้ามกับจุดศูนย์กลางซึ่งเป็นมุมที่ไกลที่สุดเป็นเลขหนึ่ง ทวนเข็มนาฬิกาลำดับต่อไปเป็นสอง ต่อไปเป็นสาม ต่อไปเป็นสี่ และสุดท้ายคือห้า

(ปรารถ, 2557, น.172-174)

จากการที่พะนอนิจใช้ความสามารถทางอักษรศาสตร์เข้ามาช่วยไขปริศนาภายในเรื่อง ทำให้ได้บทวิ
ซึ่งนำไปสู่การไขปริศนาของคดีในขั้นต่อไป ดังความว่า

โพธิ์ราชทั้งกิ่งหล่อง	ลงรา
โพธิ์เหยาแล้งเกิดพา	ผากเหยา
โพธิ์แตกสิดต่อมา	พงส์แตก
โพธิ์ให้โหนดโหนดเจ้า	เจ้าให้โหนดโหนด

(ปราปต์, 2557, น.176)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า นักเขียนใช้บทกวีเป็นส่วนสำคัญในการสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละครพะนอนิจ กล่าวคือ เป็นตัวละครที่มีความรู้ในเชิงอักษรศาสตร์ สามารถตีกลบภายในเรื่องและถอดเป็นคำประพันธ์ได้ ความสามารถดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญในการไขปริศนาที่อยู่ภายในเรื่อง ทำให้เรื่องดำเนินต่อไป มิเพียงเท่านั้น เมื่อความจริงปรากฏในตอนท้ายเรื่องว่าเหตุการณ์ทั้งหมดมีเธอเป็นผู้บงการอยู่เบื้องหลัง ความรู้ความสามารถทางอักษรศาสตร์ที่เธอมีนั้นก็เพื่อนำไปใช้ก่อเหตุและแก้แค้นพ่อเลี้ยงของเธอที่ข่มขืนเธอตั้งแต่เธออายุสิบห้าปี ลักษณะดังกล่าวช่วยเน้นให้เห็นด้านมืดในจิตใจของตัวละครพะนอนิจมากขึ้น เนื่องจากความรู้ในทางอักษรศาสตร์ซึ่งควรจะใช้เพื่อประโยชน์ให้ประณีตละเอียดอ่อนนั้นกลับไม่สามารถขัดเกลาคิดใจของพะนอนิจได้

อีกตัวอย่างหนึ่งที่นักเขียนใช้บทกวีเป็นส่วนสำคัญในการสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละคร คือนวนิยายเรื่อง*กาลมรณะ* นักเขียนได้ให้ตัวละครที่ชื่อล่อแสดงความคิดเห็นต่อบทกวีในเรื่อง ดังความว่า

องค์พงศาภิมุขผู้	เลอคุณ
ประสาหลังประเสริฐสุนทร	สืบไว้
เป็นสถานแห่งการบุญ	เตือนจิต ชนแฮ
คือตึกมั่นนฤมิตรได้	เริ่มสร้างปางปฐม

ข้าพเจ้าเหลือบมองไปยังล่อ สหายของข้าพเจ้ากำลังอ่านข้อความตรงหน้านิ่ง แล้วรอยยิ้มบางๆ ก็เปิดขึ้นมาที่มุมปากหลังจากที่เวลาผ่านไปได้ครู่หนึ่ง

“ความหมายดีขอรับ” ล่อพูด “กระผมคิดว่าเหมาะแล้วที่จะนำบทอาศิรวาทบทนี้ไปจารึกเอาไว้ที่ฐานอนุสาวรีย์ขององค์เจ้าฟ้าภาณุฯ”

“เดี๋ยวก่อนพ่อหนุ่ม” ขุนจงจัดนิสสัยขมวดคิ้วอย่างงุนงง “คุณรู้ได้อย่างไรว่าฉันตั้งใจเขียนบทประพันธ์บทนี้ไปจารึกเอาไว้ยังฐานของอนุสาวรีย์”

“กระผมแลเห็นรอยลบดินสอบนเนื้อกระดาษขอรับ ยังชัดเจนพออ่านได้ว่า อนุสาวรีย์นี้นี้... ทรง... แล้วอะไรสักอย่างหนึ่ง”

“จริงหรือ” ขุนจงจัดนิสสัยหยิบกระดาษกลับไปพิจารณาอีกครั้งแล้วก็หัวเราะออกมาอย่างดัง “จริงของคุณ ช่างมีความสังเกตดี ฉันเพิ่งลบข้อความนั้นไปเมื่อสักครู่นี้เอง ด้วยยังไม่แน่ใจในความสละสลวย”

(จิตวาลักษณ์, 2550, น.220-221)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ล่อได้แสดงความคิดเห็นต่อบทประพันธ์ที่ขุนจงจัดนิสสัยได้ประพันธ์ขึ้นว่า “ความหมายดีขอรับ” นักเขียนได้ใช้บทกวีเพื่อสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละครล่อว่ามีความสามารถในการเข้าใจความหมายของบทกวีและประเมินค่าบทกวีได้ มิเพียงเท่านั้น การที่นักเขียนบรรยายฉากที่ล่อพบกับขุนจงจัดนิสสัยในขณะที่กำลังแต่งโคลงบทนี้ยังช่วยให้เห็นความช่างสังเกตของล่อเด่นชัดขึ้น เนื่องจากล่อเห็นรอยที่ขุนจงจัดนิสสัยเขียนด้วยดินสอบนกระดาษและถูกลบไป ทำให้ล่อเข้าใจได้ว่าบทกวีนี้ผู้แต่งจะนำไปใช้อย่างไรต่อไป

บทบาทต่อการดำเนินเรื่อง

การดำเนินเรื่องเป็นการนำเสนอเหตุการณ์ให้ก้าวไปตามลำดับของโครงเรื่องจากจุดเริ่มไปสู่จุดคลี่คลายของปมปัญหาในตอนปลายเรื่อง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552, น.58) จากนวนิยายที่นำมาศึกษาพบว่ามีการใช้บทกวีเพื่อเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินเรื่องด้วย ดังตัวอย่างจาก *ปริศนาใต้เงาจันทร์* ความว่า

จวบจน สามจันทร์มาบรรจบ อย่างสามเท้า ก้าวพบ ประสบสมร

สามแปดรวม สวมสอด กอดบังอร ปริศนา บทกลอน ย้อนเวลา

(จิตวาลักษณ์, 2554, น.109)

บทกวีข้างต้นเป็นปริศนาที่ตัวละครชื่อเดือนทองจำจนติดปาก แต่ไม่เข้าใจความหมายเนื่องจากความจำเสื่อม แม้แต่สมัยและลออก็ไม่เข้าใจความหมายของบทกวีนี้ จนเมื่อลออและสมัยได้ไปที่บ้านของเดือน ทั้งสองก็เข้าใจความหมายของบทกวี ดังความว่า

ในตอนนั้นเองที่ข้าพเจ้าได้แลเห็น บนกำแพงตรงหน้าข้าพเจ้า จากระยะสามก้าวที่ข้าพเจ้า

เดินห่างออกมา “ลออ ฉันคิดว่าฉันเข้าใจแล้ว” ข้าพเจ้าพูดออกไป

“อะไร” ลออเอ่ยถาม

“สามแปดรวม สวมสอด กอดบังอร”

“อะไรนะ” ลออเอ่ยถามซ้ำ

“สามแปดอย่างไรเล่า ไอ้เกลอของฉันทัน หมายถึงความถึงเลขแปดสามตัว” ข้าพเจ้าพูด

พร้อมกับเหลียวมองกลับไปทางด้านหลัง

“เลขแปดสามตัวจากที่ใด”

“ตึกดาหินแกะสลักแปดตัว” ข้าพเจ้าตอบ

ลออก็ลงมอดดูตึกดาหินที่อยู่ในมือ

“ที่อยู่เหนือศีรษะของแกก็คือกระเจงกษัตริย์แปดเหลี่ยม”

ลออเงยหน้าขึ้นมองตาม

“และสุดท้าย” ข้าพเจ้าพูด เหลียวมองกลับไปยังจุดที่เดือนยืนอยู่อีกครั้ง หญิงสาวขมวด

คิ้วก่อนที่จะมองตาม จากนั้นสายตาของเธอจึงแปรเปลี่ยนเป็นใสกระจ่างอย่างคนที่มองเห็นแสง

สว่างแห่งปลายอุโมงค์

“เลขแปดตัวที่สาม” เดือนพูดขึ้น “มันก็คือปูนปั้นรูปปิยะเขียนบนกำแพง”

(จิตวาลักษณ์, 2554, น.136)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าจากบทกวีที่สมัยและลออยังไม่เข้าใจความหมายในตอนแรก จนเมื่อทั้งสองได้ไปที่บ้านของเดือนจึงได้พบกับ “สามแปดรวม” ที่อยู่ภายในบ้าน นั่นคือ ตึกดาหินแกะสลักแปดตัว กระเจงกษัตริย์แปดเหลี่ยม และปูนปั้นรูปปิยะเขียนหรือเทพทั้งแปดบนกำแพง จากการค้นพบดังกล่าวทำให้ทั้งสมัยและลออสามารถไขปริศนาต่อไปได้ จะเห็นได้ว่า บทกวีที่นักเขียนใช้ในนวนิยายสืบสวนสอบสวนมีส่วนสำคัญในการดำเนินเรื่องให้ปริศนาคลี่คลายไปที่ละส่วนเพื่อนำไปสู่การคลี่คลายปริศนาต่อไป

อีกตัวอย่างหนึ่งที่ใช้บทกวีเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินเรื่อง คือตัวอย่างจาก *ลัดดาบันเลียด* ดังปรากฏในข้อความว่า

มันเป็นแห่งหินสีดำ รูปร่างเหมือนหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พื้นผิวทั้งสี่

ด้านสลักร้อยกรองเอาไว้บทหนึ่ง เป็นร้อยกรองบทเดียวกันทั้งสี่ด้าน ตัวหนังสืออันอ่อนช้อยปรากฏ

ชัดเจนภายใต้ท้องฟ้าที่อึมครึมด้วยเมฆดำ

สิบห้าค่ำ เดือนห้า เวลาเช้า
ท่ามกลางเหล่าทวยเทพสิ่งสถิต
สาดส่องนำตามทางแสงอาทิตย์
ประตูดิอออยู่ใต้พญางู

ช่างง่ายตายขนาดนั้นเชียวหรือ ณรงค์รู้สึกแปลกใจอย่างยิ่ง เขาเคยคิดว่าลายแทงชั้นสุดท้ายที่จะเปิดเผยที่ซ่อนของสัตยาบันแห่งศตวรรษ คงจะยุ่งยากซับซ้อนยิ่งกว่าชั้นแรก หรืออาจจะไม่สามารถทำความเข้าใจได้เลย แต่ดูเหมือนว่าการทดสอบอันหนักหนาสาหัสได้สิ้นสุดลงแล้ว ลายแทงชั้นสุดท้ายช่างเรียบง่ายจนแทบไม่ต้องใช้ทักษะใดๆ ในการตีความ สัตยาบันแห่งศตวรรษซ่อนอยู่ใต้พญางู ซึ่งก็คือพญานาคนั่นเอง

หาประตูที่ซ่อนอยู่ใต้พญานาค

(นฤชา เหมือนใจงาม, 2554, น.215)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่า ณรงค์ซึ่งเป็นตัวละครปักษ์ได้ค้นพบ “ลายแทง” ซึ่งเป็นบทกวีปริศนาที่จะนำไปสู่ “สัตยาบันแห่งศตวรรษ” ที่เขาตามหา บทกวีวรรคสุดท้ายที่ว่า “ประตูดิอออยู่ใต้พญางู” ทำให้ณรงค์เข้าใจว่าจะต้อง “หาประตูที่ซ่อนอยู่ใต้พญานาค” ทว่าเมื่อณรงค์หาประตูดังกล่าวได้แล้วกลับไม่พบสิ่งใดอยู่หลังประตูนั้น เนื่องจากเขาตีความบทกวีนี้ตรงตามตัวอักษรเกินไป และบทกวีดังกล่าวก็ยังคงเป็นปริศนาต่อไป กระทั่งการค้นได้ที่บ้านของกฤติกาอีกครั้ง จึงได้เข้าใจความหมายของบทกวีนี้ ดังความว่า

“ปู่ของคุณเกิดปีมะโรง ท่านคือพญานาคเฝ้าประตูที่ทุกคนตามหา และท่านก็นอนอยู่บนเตียงหลังนี้”

กฤติกาก็มองเตียงหินอ่อนหลังใหญ่ที่อยู่ใต้ฝ่าเท้าด้วยความตกตะลึง รู้สึกเหมือนกับมีพลังลึกลับแผ่ออกมาจากรูปสลักดาวหกแฉกในวงแหวน คุณปู่ไม่เพียงย้ายที่ซ่อนของสัตยาบันแห่งศตวรรษ ท่านยังทำให้การค้นหายากซับซ้อนยิ่งขึ้นไปอีก โดยไม่ได้แต่ต้องข้อความในลายแทงเลย

ประตูยังคงอยู่ใต้พญางูเช่นเดิม แต่ท่านเปลี่ยนจากพญางูที่เป็นรูปธรรมมาเป็นพญางูที่เป็นนามธรรม ซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยสายตา ใครก็ตามที่พยายามตามล่าสัตยาบันแห่งศตวรรษ โดยไม่รู้ว่ วักรรม จงวิจิตร ผู้พิทักษ์แห่งสิบสองนักษัตรเกิดปีมะโรง ชาตินี้ทั้งชาติก็ไม่มีทางหาประตูพญานาคพบ

(นฤชา เหมือนใจงาม, 2554, น.267)

จากตัวบทจะเห็นว่า “ประตูดิอออยู่ใต้พญางู” ได้เปลี่ยนความหมายจากรูปธรรมมาเป็นสิ่งที่เป็ปีเกิดคือปีมะโรง และความหมายดังกล่าวยังเกี่ยวข้องกับปีเกิดของตัวละครที่ทำหน้าที่พิทักษ์สัตยาบันแห่งศตวรรษด้วย จะเห็นได้ว่านวนิยายใช้บทกวีเพื่อเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินเรื่อง การที่ตัวละครตีความบทกวีผิดพลาดทำให้เกิดความผิดพลาดส่วนความหมายที่แท้จริงของบทกวีก็ยิ่งช่วยให้ตัวละครเอกได้คลี่คลายในตอนท้ายเรื่อง

บทบาทต่อการสร้างบรรยากาศในเรื่อง

นอกจากบทบาทในการสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละครและบทบาทในการดำเนินเรื่องแล้ว บทกวีที่พบในนวนิยายสืบสวนสอบสวนที่นำมาศึกษายังมีบทบาทในการสร้างบรรยากาศภายในเรื่องอีกด้วย บรรยากาศเป็นส่วนหนึ่งของฉากท้องเรื่อง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านคล้อยตามว่าเหตุการณ์ในเรื่องนั้นเป็นจริง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552, น.232) นวนิยายที่ใช้บทกวีเป็นส่วนสำคัญในการสร้างบรรยากาศภายในเรื่อง เช่น คดีดาบยาวลาวแดง ดังความว่า

สหายคนหนึ่งเข้ามาบอกว่าได้เวลาฟังดนตรีแล้ว ห้องฟังดนตรีอยู่ชั้นล่างสุด เหนือประตูติดคำขวัญ “เอกราช ประชาธิปไตย สันติภาพ อยู่ดีกินดี” ภายในห้องปราศจากเวที ทั้งนักแสดงและผู้ฟังยืนอยู่อย่างเท่าเทียม นักร้องเรียงแถวหน้ากระดาน คนฟังนั่งกับพื้น เครื่องดนตรีชิ้นเดียวที่พวกเขาใช้เล่นประกอบคือขลุ่ย ชายหนุ่มหน้าตาเปื้อนอายสีช่ออ้อๆ ออกๆ

พวกเราย่าหวันกลัว	จงดั้นตัวลุกขึ้นมา
ขับอังกฤษอเมริกา	ตัวมายาอสูรอันธพาล
เมฆร้ายกระจายไป	ฟ้าวิไลผ่องสละคราญ
ประชาใจชื่นบาน	แสนสำราญสวัสดิ์

จบการร้องประสานเสียง ผู้แสดงกลับเข้าไปในฝูงชน

(ภาณุ ตรียเวช, 2554, น.148-149)

จากตัวบทข้างต้นจะเห็นว่า นักเขียนใช้บทกวีเพื่อเป็นเพลงร้องประสานเสียงภายในเรื่อง เนื้อหาของเพลงกล่าวถึงการขับไล่ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นศัตรูของประเทศญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง การใช้บทกวีดังกล่าวสอดคล้องกับบรรยากาศภายในเรื่องเป็นอย่างดี

อีกตัวอย่างหนึ่งที่มีการใช้บทกวีเพื่อสร้างบรรยากาศภายในนวนิยายสืบสวนสอบสวน ได้แก่เรื่อง *กาหลมหรทึก* ดังความว่า

...มันอารมณ์ดีจนยิ้มได้ทั้งที่ไม่เคยยิ้มมานาน ในละอิมหมอกอ้อยอิง อวลกลิ่นการเวกล้าย
กล้วยหอมสุก กลิ่นไม้จืดเช่นยามสายัณห์ ชวนให้มันนึกถึงโคลงบทหนึ่งที่เคยได้ยินจากเสียงหวาน

หอมหวลอวลกลิ่นไ้	สุคนธา
ผจงร้อยสอยมาลา	กรุ่นเกื้อ
การเวกสรรพเสกพา	อวลกลิ่น
ผิวเพิงนุชจะเอื้อ	มอบให้ไม่ตรี

อิห้! บรรยากาศดีๆ ฟังสนิทเพียงเพราะมีอีกสองตัวยืนซบซิบกันอยู่ไม่ไกล

(ปราปต์, 2557, น.3)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า นักเขียนใช้โคลงที่กล่าวถึงกลิ่นหอมของดอกการเวกเพื่อสร้างเป็นความคิดคำนึงของตัวละคร สอดรับกับบรรยากาศภายในเรื่อง “อวลกลิ่นการเวกล้ายกล้วยหอมสุก” การใช้บทกวีจึงช่วยสร้างบรรยากาศภายในเรื่องให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ทว่า “มัน” กลับไม่ได้มีสภาพจิตใจที่ละเมียดละมุนเช่นเดียวกับบรรยากาศรอบตัว สังเกตได้จากการรำพึงในใจว่า “อิห้!” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างบรรยากาศภายนอกกับสภาพจิตใจภายในของ “มัน” ได้เป็นอย่างดี

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า บทกวีที่ปรากฏในนวนิยายสืบสวนสอบสวนที่นำมาศึกษามีบทบาทต่อนวนิยายแตกต่างกันไป ทั้งบทบาทต่อการสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละคร บทบาทต่อการดำเนินเรื่อง และบทบาทต่อการสร้างบรรยากาศในเรื่อง เหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่า การที่นักเขียนใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนมิได้ปราศจากความมุ่งหมายหรือไร้ทิศทาง หากได้จัดวางลงในนวนิยายอย่างเหมาะสมและเป็นกลวิธีการประพันธ์ที่สัมพันธ์กับเนื้อเรื่องเป็นอย่างดี

การใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวน: อัตลักษณ์นักเขียนไทย อัตลักษณ์วัฒนธรรมไทย

นวนิยายเป็นบันเทิงคดีที่เกิดขึ้นในทวีปยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ในประเทศไทยปรากฏนวนิยายครั้งแรกคือเรื่อง *ความพยายา* แปลจาก *Vendetta* โดยแม้วิน และได้รับความนิยมมาเรื่อยๆจนกระทั่งปัจจุบัน (ราชบัณฑิตยสถาน,

2552, น.231-235) นวนิยายสืบสวนสอบสวนก็เป็นรูปแบบวรรณกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตก แต่จากการพิจารณาการใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนที่นำมาศึกษาจะเห็นได้ว่า การใช้บทกวีในนวนิยายเหล่านี้ล้วนแสดงถึงการปรับใช้วัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ของไทยให้เข้ากับนวนิยายที่มีรูปแบบมาจากตะวันตกได้อย่างลงตัว ทั้งนี้เนื่องจากบทกวีร่วมสมัยมีรากเหง้าที่ยังสืบทอดไปในวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ของไทย ในขณะเดียวกันก็ชี้ให้เห็นความสามารถของกวีที่จะใช้บทกวีเป็นสื่อแห่งความคิด อย่างไรก็ดี บทกวีร่วมสมัยเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสังคมที่อาจไม่เอื้อต่อการสร้างบทกวีนัก เพราะสังคมไทยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยึดวัตถุเป็นสรณะ และในระดับบุคคลก็ถือความมั่งคั่งทางโภภทรัพย์เป็นจุดหมายปลายทางของชีวิต (สุมาลี วีระวงศ์ และคนอื่นๆ, 2544, น.115) กล่าวได้ว่า การใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนทำให้นวนิยายซึ่งเป็นรูปแบบวรรณกรรมจากตะวันตกมีความเป็นไทยมากขึ้น ทั้งยังเป็นเครื่องแสดงถึงอัตลักษณ์ของนักเขียนไทยรวมถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยด้วยอีกประการหนึ่ง

อัตลักษณ์หรือตัวตนเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับบริบทเวลาและสถานที่ แปรเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์รอบข้างและแง่มุมที่หลากหลาย (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2551, น.7) การที่นักเขียนใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนโดยการอ้างอิงถึงบทกวีอื่น การแต่งบทกวีใหม่แบบคงฉันทลักษณ์เดิม และการแต่งบทกวีใหม่แบบปรับฉันทลักษณ์ แสดงถึงความรู้ความเข้าใจที่นักเขียนมีต่อรากฐานวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ ทั้งยังแสดงถึงความสามารถของนักเขียนในการนำบทกวีมาปรับใช้ในบทบาทต่างๆ ให้เหมาะสมกับนวนิยาย เพราะบทกวีนั้นมีรากฐานอยู่ที่ลักษณะพิเศษของภาษาไทยซึ่งเป็นคำโดดและมีเสียงสูงต่ำคล้องสัมผัสกัน มีการรอบคอบของฉันทลักษณ์และท่วงทำนอง (สุมาลี วีระวงศ์ และคนอื่นๆ, 2544, น.45) นอกจากนี้ยังพิจารณาได้ว่า การที่นักเขียนแสวงหาความเป็นไทยและนำมาใส่ไว้ในวรรณกรรมซึ่งรับอิทธิพลด้านรูปแบบมาจากตะวันตกเป็นอาการโหยหาอดีตในท่ามกลางบริบทกระแสโลกาภิวัตน์ สอดรับกับกระแสนิยมความเป็นไทยอันเป็นปรากฏการณ์โหยหาอดีต¹³ ที่เกิดขึ้นในยุคเศรษฐกิจฟองสบู่ (พ.ศ.2532-2540) โดยเริ่มจากวงการการออกแบบและโฆษณา ก่อนจะขยายตัวไปยังวงการศิลปะและภาพยนตร์ และยังคงดำรงอยู่ถึงปัจจุบัน กระแสนิยมนี้มาพร้อมกับการขยายตัวของวัฒนธรรมแบบคนเมือง เกิดขึ้นในบรรยากาศการตื่นตัวในการหวนกลับไปหา “วัฒนธรรมชุมชน” ในหมู่บ้านชนชั้นกลาง และในเวลาเดียวกับโครงการรณรงค์เพื่ออัตลักษณ์ไทยของรัฐบาลในลักษณะต่างๆ (ประชา สุวิธานนท์, 2554, น.16-37)

อย่างไรก็ดี สิ่งที่สะท้อนความเป็นไทยนี้ไม่ได้ถูกตรึงไว้ในสถานภาพใดสถานภาพหนึ่งตลอดไป หากมีความเคลื่อนไหวหรือถูกปรับเปลี่ยนโยกย้าย “ฐานานุศักดิ์” ได้ตามบริบทสังคมวัฒนธรรม (ประชา สุวิธานนท์, 2554, น.58) ดังจะเห็นได้จากการที่บทกวีมุขปาฐะเช่นกลอนลำตัดก็สามารถปรากฏตัวในรูปลายลักษณ์ในนวนิยายสืบสวนสอบสวนได้เช่นเดียวกับกลอนสุภาพ โคลง หรือกาพย์ ซึ่งเป็นรูปแบบบทกวีลายลักษณ์ที่ปรากฏในนวนิยายที่นำมาศึกษา ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อพิจารณาว่า อัตลักษณ์ไทยเป็นการต่อสู้แย่งชิงกันสร้างความหมายและเป็นผลมาจากแรงปรารถนาสองแรง ด้านหนึ่งคือความอยากก้าวสู่ความเป็นสมัยใหม่หรือเป็นตะวันตก แต่อีกด้านหนึ่งก็อยากแสวงหาสิ่งที่มิเอกลักษณ์ ไม่เหมือนใคร และรักษาความเป็นไทยแบบดั้งเดิมไว้ (ประชา สุวิธานนท์, 2554, น.62) การใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนจึงแสดงให้เห็นถึงประนีประนอมระหว่างแรงปรารถนาสองแรง นั่นคือ ความอยากก้าวสู่ความเป็นสมัยใหม่ผ่านรูปแบบวรรณกรรมที่รับอิทธิพลจากชาติตะวันตก กับการแสวงหาเอกลักษณ์ของไทยผ่านการใช้บทกวีต่างๆ ในนวนิยายเหล่านั้น

กล่าวได้ว่า การใช้บทกวีของนักเขียนมิเพียงเป็นกลวิธีการประพันธ์เท่านั้น หากยังทำให้นักเขียนกลายเป็นผู้รู้เข้าใจ และมีวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ และทำให้การใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนเป็นการยืนยันอัตลักษณ์วัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ของไทยที่ปรากฏในรูปฉันทลักษณ์ของบทกวีด้วยอีกประการหนึ่ง

¹³ ปรากฏการณ์โหยหาอดีต (nostalgia) เป็นรูปแบบการรับรู้ วิธีคิด หรือวิธีการให้ความหมายประสบการณ์ชีวิตในอดีตที่มนุษย์แต่ละคนใช้ผลิต ปรับแต่ง หรือทำความเข้าใจเรื่องเล่าส่วนตัว ความทรงจำส่วนบุคคล หรือภาพตัวแทนเชิงอัตลักษณ์ของมนุษย์แต่ละคน (พัฒนา กิตติอาษา, 2546, น.7)

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาการใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนจำนวน 6 เล่มที่แต่งและเผยแพร่ตั้งแต่พ.ศ.2550 เป็นต้นมา พบว่า ฉันทลักษณ์ที่นักเขียนนำมาใช้ในนวนิยายสืบสวนสอบสวนมีอยู่ 3 ชนิด คือ โคลง กลอน และกาพย์ วิธีการที่นักเขียนนำบทกวีมาใช้มีอยู่ 3 วิธี คือ การอ้างถึงบทกวีอื่น การใช้แบบคงฉันทลักษณ์เดิม และการใช้แบบปรับฉันทลักษณ์ ส่วนบทบาทของบทกวีที่มีต่อนวนิยายสืบสวนสอบสวนไทยมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ บทบาทต่อการสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละคร บทบาทต่อการดำเนินเรื่อง และบทบาทต่อการสร้างบรรยากาศในเรื่อง การใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนเหล่านี้มีได้เป็นแต่เพียงกลวิธีทางการประพันธ์ที่นักเขียนเลือกใช้เท่านั้น หากยังเป็นเครื่องแสดงอัตลักษณ์ของนักเขียนไทยรวมถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทยด้วย การพิจารณาเช่นนี้ทำให้เห็นว่า นวนิยายสืบสวนสอบสวนยังมีแง่มุมที่รอให้ศึกษาอีกมาก

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนตั้งแต่พ.ศ.2550 ดังได้กล่าวแล้วนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าน่าที่จะมีการศึกษาการใช้บทกวีในนวนิยายกลุ่มอื่นๆ ที่อยู่ในวรรณกรรมไทย หรืออาจศึกษาการใช้บทกวีในนวนิยายสืบสวนสอบสวนทั้งหมดเพื่อพิจารณาภาพรวมและพัฒนาการ นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาแง่มุมอื่นๆ ที่ปรากฏในนวนิยายสืบสวนสอบสวนของไทยได้อีกประการหนึ่งด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2545ก). *วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- _____. (2545ข). *วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม 3*. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน. (2555). *ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน*. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- จิตวาลักษณ์. (2550). *กาลมรณะ*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์โครมส์แอนด์มิสทรี.
- _____. (2554). *ปริศนาใต้เงาจันทร์*. กรุงเทพฯ: โครมส์แอนด์มิสทรี.
- _____. (2556). *ป่วนเชือก*. กรุงเทพฯ: โครมส์แอนด์มิสทรี.
- โชษิตา มณีใส. (ตุลาคม-ธันวาคม 2552). กวีวิจารณ์นิทานเวตาลพระนิพนธ์ของ น.ม.ส. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 34(4), 810-824.
- ธงชัย แซ่เจี๋ย. (2552). นัยในการแปลนิทานเวตาลของ น.ม.ส. *จุลสารลายไทยฉบับพิเศษ วันภาษาไทยแห่งชาติ 29 กรกฎาคม 2552*, 37-63.
- นฤชา เหมือนใจงาม. (2554) *สตัยบันเลียด*. กรุงเทพฯ: โครมส์แอนด์มิสทรี.
- นิตยา แก้วคัลณา. (2556). *สืบสรรค์ขนบวรรณศิลป์: การสร้างสรรค์สุนทรียภาพในกวีนิพนธ์ไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- บุญเหลือ ใจมโน. (2555). *การแต่งคำประพันธ์ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปราปต์. (2557) *กาหลมทรทีก*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ประชา สุวิธานนท์. (2554). *อัตลักษณ์ไทย: จากไทยสู่ไทยๆ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: ฟาเดียวกัน.
- พระยาตรัง. (2547). *วรรณกรรมพระยาตรัง*. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

- พัฒนา กิตติอาษา. (2546). *มานุษยวิทยากับการศึกษาปรากฏการณ์โหยหาอดีตในสังคมไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ภาณุ ตรีเวช. (2555) *คดีดาบยาวลาวแดง*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2550). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย ภาคฉันท์ลักษณ์*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- _____. (2552). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วินิตา ดิถียนต์. (2537). *วรรณคดีวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุภาณี ปิยพสุนทรา. (2543). *สุภาสิตแต่จิ๋ว*. กรุงเทพฯ: ทฤษฎี.
- สุภาพร มากแจ้ง. (2535). *กวีนิพนธ์ไทย 1*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- _____. (2536). *กวีนิพนธ์ไทย 2*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมาลี วีระวงศ์, และคนอื่นๆ. (2544). *กวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย: บทวิเคราะห์และสรณิพนธ์*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (มกราคม-มิถุนายน 2551). บทบรรณาธิการ: วาทกรรม ภาพแทน และอัตลักษณ์. *วารสารอักษรศาสตร์*, 37(1), 1-15.